

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

(1771 - 1850)

ΥΠΟ

Δ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐξ ὅλων τῶν πνευματικῶν δημιουργημάτων τοῦ λαοῦ τὰ τραγούδια εἶναι τὸ κατ' ἔξοχὴν ἀντιπροσωπευτικὸν εἶδος, τὸ ἀντικατοπτρίζον τὸν χαρακτήρα, τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας ἑνὸς ἔθνους. Ἐκ τούτου εἰς ἑποχὰς ἐθνικῆς κρίσεως ἀνεγνωρίσθη ἡ ἰδιάζουσα σημασία των διὰ τὴν τόνωσιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Εἰς τοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τοὺς διατελέσαντας ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν συστηματικὴν γνῶσιν καὶ μελέτην τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἐκδηλοῦται κυρίως περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ἑποχὴν κινήσεων ὑπὲρ ἐθνικῆς συγκροτήσεως καὶ ἀνεξαρτησίας. Εἰδικώτερον τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχον ἑλκύσει τὴν προσοχὴν τῶν λογίων καὶ περιηγητῶν, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο κατὰ καιροὺς τοὺς ἑλληνικοὺς τόπους. Τοῦτο ὀφείλεται προπαντὸς εἰς τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἔνδοξον παρελθόν της, τὸ ὁποῖον, ἀναζωογονηθὲν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Εὐρώπῃ, δὲν ἔπαυσε νὰ ἐκδηλώνεται καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δουλείας. Εἰς τοὺς μεμνημένους εἰς τὰ διδάγματα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐγεννᾶτο πάντοτε ζωηρὰ ἢ ἐπιθυμία νὰ γνωρίσουν τὰς τύχας καὶ τὴν πολιτιστικὴν κατάστασιν τῶν κατοικούντων τὸν τόπον μὲ τὸ ἔνδοξον παρελθόν. Πολλοὶ ἐκ τούτων, ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, δὲν περιορίζοντο μόνον εἰς τὸ νὰ βλέπουν καὶ νὰ θαυμάζουν τὰ παλαιὰ μνημεῖα τῆς τέχνης ἢ τὰ ἑρεῖπια τούτων, ἀλλὰ ἐπρόσεχον καὶ ἐσημείωνον ὀρισμένας ἐκδηλώσεις τῆς συγχρόνου ζωῆς, εἰς τὰς ὁποίας πολλάκις ἀνεκάλυπτον σημαντικὰς ὁμοιότητας πρὸς ἀναλόγους ἐκδηλώσεις τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων.

Εἰς πολλὰ νεοελληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ παραδόσεις διέβλεπον οἱ φίλοι προπαντὸς τῆς Ἑλλάδος τὴν συνέχειαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ζωῆς. Εἰς τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας τραγουδιστὰς ἀνεγνωρίζον τοὺς ὁμηρικοὺς ραψωδοὺς, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν νεωτέρων ἁσμάτων εὗρισκον ἐφάμιλλα τῶν ἀρχαίων. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐν προ-

κειμένω ἢ γνώμη τοῦ Γάλλου de La Guilletière, διατυπωθεῖα εἰς τὸν πρόλογον τοῦ ἐν ἔτει 1676 ἐκδοθέντος βιβλίου του «Lacédémone ancienne et nouvelle»¹⁾. Τὰ νεώτερα τραγούδια εὐρίσκει οὗτος ἄξια συγκρίσεως πρὸς τὰ ἔξοχα ποιήματα τῆς ἀρχαιότητος: «Les tragoudis ou chansonnettes du grec vulgaire, qui retentissent aujourd'hui dans les bourgades du Parnasse et dans les grottes de l'Hélicon, ne seront peut-être pas indignes d'être comparées avec les poèmes excellents de l'antiquité. Examinera qui voudra la différence de leurs caractères sur les exemples qu'on en donnera»²⁾. Οὕτε ὁ de La Guilletière ὅμως οὔτε ἄλλος τις ἐκ τῶν συγγραφέων καὶ περιηγητῶν, οἵτινες εἶχον κατανοήσει τὴν σημασίαν τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ἐδημοσίευσαν συλλογὴν, ἃν καὶ ἐξ ὄσων γράφουν φαίνεται, ὅτι πολλὰ εἶχον ἀκούσει καὶ πολλὰ ἴσως θὰ εἶχον καταγράψει³⁾. Συλλογὴ ἐπίσης, περὶ τῆς ὁποίας ἔχομεν μαρτυρίαν, ὅτι ἐγένετο παρὰ τινος Ἰησουίτου ἱερέως, τοῦ Xaverius a Monte Acuto (Père Xavier de Montaigu), ἔμεινεν ἀνέκδοτος. Περὶ ταύτης ὁμιλεῖ ὁ ἐπίσκοπος Pierre-Daniel Huet (1630-1721) εἰς μικρὰν ἐργασίαν του, ἀνέκδοτον ἐπίσης, κατεχομένην ὑπὸ Ἐ. Legrand⁴⁾. Ὁ Ἰησοῦιτης συλλογεὺς διέκρινε τὰ τραγούδια τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἰς κλέφτικα (latronum adversus Turcas pugnantium), μοιρολόγια, ἐρωτικά, εἶχε δὲ ἄφθονα ἐκ τούτων συγκεντρώσει, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Huet.

Ἡ ἔρευνα τῶν λαϊκῶν μνημείων τοῦ λόγου, ὡς καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, γίνεται ἐντονωτέρα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19^{ου} αἰῶνος μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ρωμαντικῶν τάσεων εἰς τὴν διανόησιν καὶ τὴν τέχνην. Ἐν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ρωμαντισμοῦ εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ τάσις πρὸς ἀνάλυσιν καὶ γνῶσιν τῆς λαϊκῆς ψυχῆς εἰς ἐκάστην ἐθνότητα.⁵⁾ Ἀποτελεσματικὸν μέσον διὰ τὴν

¹⁾ Ὁ πλήρης τίτλος: Lacédémone ancienne et nouvelle, où l'on voit les mœurs et les coutumes des Grecs modernes, des Mahométans et des Juifs du pays et quelques particularités du séjour que le Sultan Mahomet IV a fait dans la Thessalie. Avec le plan de la ville de Lacédémone par le Sieur de La Guilletière. A Paris, chez Claude Barbin, MDCLXXVI.

²⁾ Πρὸβλ. C. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne τ. 1^{ος} σ. I. Ἐ. Legrand, Recueil de chansons populaires grecques, Paris 1873, σ. VII.

³⁾ Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐ. Legrand, ἐνθ' ἂν. σ. 2-71, δημοσιευθέντα ποιήματα, τὰ προερχόμενα ἐκ χειρογράφων περισυλλεγέντων τὸν 16^{ον} αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Augier Busbecq, πρεσβευτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ, δὲν δύνανται νὰ καταλεχθῶσι μεταξὺ τῶν γνησίων δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὡς ἔργα λογίων ἢ ἡμιλογίων λαϊκῶν στιχοργῶν.

⁴⁾ Δείγματα στίχων ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης βλ. Ἐ. Legrand, ἐνθ' ἂν. σ. VIII.

⁵⁾ Βλ. Γ. Α. Μέγα, Ἡ σπουδὴ τῆς λαογραφίας. Σκοπὸς καὶ ἔργον αὐτῆς. Περιοδ. Πλάτων, ἔτος Γ', τεύχος Α' (1951) σ. 9 κέ.

ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐθεωρεῖτο, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν λαϊκῶν μνημείων λόγου, πρὸς τὰ ὅποια ἱστορικοί, κοινωνιολόγοι, γλωσσολόγοι μετὰ προσοχῆς στρέφονται. Οὕτως εἰς τὰ βιβλία τῶν συγγραφέων καὶ περιηγητῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνευρίσκομεν συχνότερον δημοσιευμένα τραγούδια ἢ ἀποσπασματικούς στίχους.

Ἡ δημιουργηθεῖσα αὕτη τάσις, συνδυασμένη καὶ μὲ τὸ θερμὸν τῶν φιλελλήνων αἴσθημα ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης διὰ τὴν ἐλευθερίαν Ἑλλάδος, ὑπῆρξε σημαντικὸς παράγων διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ὑπὸ τοῦ C. Faugier, ἣτις ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς δημοτικῆς ποιήσεως.

Μὲ βάσιν τὴν πρώτην ταύτην ἔκδοσιν, ἣτις συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν γνῶσιν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, τὴν εὐρυτάτην διάδοσιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας των, διαρθρώνεται ἡ παροῦσα βιβλιογραφία. Τὸ πρῶτον μέρος ἀναφέρεται εἰς τὰ πρὸ τῆς ἐκδόσεως Faugier δημοσιευθέντα ἄσματα, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1771 μέχρι τοῦ 1824. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος περιλαμβάνονται τὰ δημοσιευθέντα ἀπὸ τοῦ 1824 μέχρι τοῦ 1850, ὅτε ἐμφανίζεται ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι συστηματικὴ ἔκδοσις τραγουδιῶν, γενομένη ὑπὸ Ἑλληνοῦ ἐκδότου, τοῦ Κερκυραίου Ἀντωνίου Μανουσίου. Ἐς σημειωθῆ, ὅτι ἔκτοτε ἀρχίζει καὶ νέα περίοδος εἰς τὴν δημοσίευσιν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ ἀπόψεως γνησιότητος τῶν κειμένων. Γενομένης ἤδη συνειδητῆς τῆς ἐθνικῆς σημασίας τῶν τραγουδιῶν, παρατηρεῖται μεγαλύτερα ὁρμὴ πρὸς συλλογὴν καὶ συμπλήρωσιν τούτων. Ἡ ὁρμὴ αὕτη, ὠφέλιμος εἰς τὴν διάσωσιν τῶν τραγουδιῶν, ἐγένετο καὶ ἀφορμὴ νοθείας. Διάφοροι λόγιοι καὶ διδάσκαλοι, ὡς ὁ Σπ. Ζαμπέλιος, ὁ Π. Λάμπρος, ὁ Μ. Λελέκος, ὁ Φαλῆξ (ψευδώνυμον τοῦ Θεοδ. Γενναίου Κολοκοτρώνη) καὶ ἄλλοι, δὲν διστάζουν νὰ συμπληρῶνουν ἐνίοτε κενὰ τῶν εἰς αὐτοὺς περιεχομένων ἁσμάτων καὶ νὰ παρεμβάλλουν στίχους ἰδίας ἐμπνεύσεως καὶ κατασκευῆς εἰς δημῶδες ὕφος, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι οὕτως ὑπηρετοῦν καλύτερον τὸ ἔθνος των. Μὲ τὸν τρόπον τοῦτον καταρτίζονται συλλογαὶ καὶ δημοσιεύονται τραγούδια εἰς περιοδικὰ, αὐξηθέντα σημαντικῶς εἰς ἀριθμὸν, κυρίως ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐντεῦθεν.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἔρευναν δὲν ἠδυνήθημεν δυστυχῶς νὰ περιλάβωμεν τὴν βιβλιογραφίαν τῶν πρὸ τοῦ 1770 δημοσιευμένων ἁσμάτων, πολῦτιμον εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῆς δημοτικῆς μας ποιήσεως. Ἀφήνοντες δι' εὐθετώτερον χρόνον τὴν βιβλιογραφίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, περιοριζόμεθα ἐνταῦθα εἰς τὸ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι κείμενα δημοτικῶν τραγουδιῶν ἢ μεμονωμένων στίχων, γνωστὰ ἤδη ἐξ ἐντύπων ἢ χειρογράφων ἀπὸ τοῦ 15^{ου} αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ἔχουν ἐνίοτε τὴν μορφήν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρονται καὶ σήμερον εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Ἡ

συστηματική εξέτασις τούτων θέλει διαφωτίσει προβλήματα σχετικά με την γένεσιν, εξέλιξιν καὶ διάδοσιν των εἰς τὸν λαόν. Ἰδιαίτερος μεγάλης σημασίας εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν ἐν χειρογράφοις περιεχομένων ᾠσμάτων, ἀνεκδότων εἰσέτι κατὰ μέγα μέρος¹⁾.

Βιβλιογραφίαι τῶν ἐκτεδομένων ᾠσμάτων, σχετικαὶ μετὰ τὴν ἐνταῦθα ἐξεταζομένην περίοδον, ἔχουν δημοσιευθῆ καὶ ἄλλαι κατὰ τὸ πρόσφατον καὶ ἀπώτερον παρελθόν²⁾. Ὁ ἀείμνηστος Ν. Γ. Πολίτης πρῶτος ἐδημοσίευσε σύντομον βιβλιογραφίαν τῶν κυριωτέρων συλλογῶν εἰς τὸ περιοδικὸν *Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα, περιοδικῶς ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ, ἐπιστοαίᾳ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, τόμ. Α', Ἰούnius 1870, φυλλ. Β'* σ. 65-69.³⁾ Σύντομοι ἐπίσης βιβλιογραφικαὶ εἰδήσεις περιλαμβάνονται εἰς τὰς κάτωθι συλλογὰς καὶ μελέτας: *Συλ-*

¹⁾ Ὀλίγα μόνον ἔχουν ἐκδοθῆ. Σημειώομεν ἐνταῦθα τὰ ἀξιολογώτερα ἐκ τούτων: 1) Τὸ ἀκριτικὸν ᾠσμα τοῦ Ἀρμούρη, δημοσιευθὲν διὰ πρώτην φοράν ἐκ χειρογράφου τῆς Μόσχας τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὑπὸ *Γαβριὴλ Λεστούνη* τὸ 1877 καὶ ἀργότερον ὑπὸ *Στίλπωνος Κυριακίδου* (Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας, ἀκριτικά ἔπη-ἀκριτικά τραγούδια-ἀκριτικὴ ζωὴ, σ. 45). 2) Δύο ᾠσματα καὶ 21 δίστιχα ἐκ κωδίκων XVI-IX αἰ., τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων καὶ τῆς ἐν Ζακύνθῳ Φωσκολιανῆς βιβλιοθήκης, ἐκδοθέντα ὑπὸ *Ν. Βέη* ἐν τῷ περιοδικῷ «Παναθήναια» 1Θ' σ. 211-216 καὶ 292-293. 3) Δεκατρία δημόδη ᾠσματα μετὰ μουσικῶν σημείων ἐξ ἀγιορειτικοῦ κώδικος τοῦ XVII αἰ., ἐκδοθέντα ὑπὸ *Σπ. Λάμπρου* ἐν τῷ περιοδ. «Νέος Ἑλληνομνήμων», 11 σ. 423-432. Τῶν ᾠσμάτων τούτων κριτικὴν ἐκδοσιν παρασκευάζει ὁ Ἑλβετὸς φιλόλογος Β. Bouvier. 4) Τέσσαρα ᾠσματα εἰς τὰς σελίδας 62-68 καὶ 287-290 τοῦ περιοδικοῦ *Studi bizantini e neoellenici. A cura del prof. Silvio Giuseppe Mercati. Volume terzo. «A.R.E.» Anonima Editoriale. Roma 1931.* 5) Τρία δημόδη ᾠσματα μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων τοῦ Ἀδ. Κοραῆ ἐκ κώδικος τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (Fonds français N. A. 20080), ἐκδοθέντα ὑπὸ *Π. Ἐνεπεκίδου* ἐν *Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves XII(1952). Mélanges Henri Grégoire. IV Bruxelles 1953, σ. 137-145.*

Εἰδήσεις περὶ τῆς υπάρξεως πολλῶν ἄλλων εὐρίσκομεν εἰς τοὺς παρὰ τοῦ ἀείμνηστου Σπ. Λάμπρου δημοσιευθέντας καταλόγους κωδίκων ἐν τῷ περιοδικῷ «Νέος Ἑλληνομνήμων», τ. 1 (1904) σ. 367. 488 κέ. τ. 5 (1908) σ. 316. τ. 6 (1909) σ. 481-82 τ. 8 (1911) σ. 82.

²⁾ Σχετικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν ἐλληνικῶν κυρίως συλλογῶν καὶ ἐκδόσεων ᾠσμάτων εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὰς γενικὰς βιβλιογραφίας. Βλ. ἰδίᾳ τὴν πολύτιμον εἰς δύο τόμους ἐργασίαν *Δημ. Σ. Γκίνη καὶ Βαλερίου Γ. Μέξα*, Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία 1800-1863. Ἀναγραφή τῶν κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ὅπουδήποτε ἐλληνιστὶ ἐκδοθέντων βιβλίων καὶ ἐντύπων ἐν γένει μετὰ πίνακος τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν τῆς περιόδου ταύτης. Τόμος Α' 1800-1839. Ἐν Ἀθήναις 1939. Τόμος Β', 1840-1855. Ἐν Ἀθήναις 1941. (Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τόμ. 11ος). Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ Α' τόμου πλήρης βιβλιογραφία τῶν βιβλιογραφῶν. Ὑπὸ ἐκδοσιν ὁ Γ' τόμος τῆς βιβλιογραφίας ταύτης.

³⁾ Σχετικὴ βιβλιογραφία περιέχεται καὶ εἰς τὰ ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖῳ κατατεθειμένα κατάλοιπα τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, ἅτινα καὶ ἐχρησιμοποίησα εἰς τὴν ἀνά χειρὰς ἐργασίαν

λογή δημοδῶν ᾠμάτων τῆς Ἠπείρου ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐκδιδομένη ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Πέτρου Περρῆ, 1880 σ. ια'-ιγ'. Στίλπωνος Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ λαογραφία Α', ἐν Ἀθήναις 1922 σ. 94-96. — *Gustav Soyter, Das Volkstümliche Distichon bei den Neugriechen. Ein Beitrag zur Kenntnis der neugriechischen Volksdichtung.* Λαογραφία 8 (1925) σ. 379-383 (βιβλιογραφία διστίχων). — *A. Steinmetz, Untersuchungen zu den Klephtenliedern.* Λαογραφία 10 (1932) σ. 308-321 (μὲ βραχείας σημειώσεις δι' ἑκάστην συλλογὴν τραγουδιῶν). — Ἀποστόλου Μελαχροينوῦ, Δημοτικὰ τραγούδια. Εἰσαγωγή. Ἀνέκδοτα, κλέφτικα, ἱστορικά, ἀκριτικά, παραλογές, τῆς ἀγάπης, σημειώματα. Ἀθήνα 1946, σ. ιδ'-κ'. — Φ. Μπονμπουλίδου, Συμβολὴ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τῶν δημοτικῶν ᾠμάτων. Ἑλληνικὴ Δημοσιουργία, 1^η Μαρτίου 1950, σ. 369-374. (Ἀναγραφή τίτλων τῶν κυριωτέρων συλλογῶν: Fauriel, Topimaseo, Μανούσου...) καὶ 15 Ἰουλίου 1950, σ. 139-143 (συμπληρωματικὸς βιβλιογραφικὸς πίναξ).

Πᾶσαι ὅμως αἱ ἀνωτέρω δημοσιεύσεις ἔχουν περιορισθῆ εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν κυριωτέρων ἐκδόσεων ἢ τῶν ἀναφερομένων εἰς ὠρισμένον εἶδος τραγουδιῶν. Μὲ τὴν παροῦσαν ἔρευναν ἐπροσπαθήσαμεν νὰ δώσωμεν συστηματικὴν καὶ ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέραν βιβλιογραφίαν ἀπὸ τοῦ 1771 μέχρι τοῦ 1850, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι οὕτω βοηθοῦμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἀντιθέτως πρὸς τὰς προηγουμένας βιβλιογραφίας, δὲν περιοριζόμεθα ἀπλῶς εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν συλλογῶν δημ. τραγουδιῶν ἢ τῶν βιβλίων, εἰς τὰ ὅποια περιλαμβάνονται δημοτικοὶ στίχοι, ἀλλ' ἐπεκτείνουμεθα καὶ εἰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ εἶδους τῶν ᾠμάτων, τῆς γνησιότητος καὶ προελεύσεώς των, ὅπου τοῦτο μᾶς εἶναι δυνατόν, παρέχοντες ἐνίοτε καὶ σχετικὰ παραδείγματα. Διὰ τὴν μεγαλυτέραν πληρότητα τῆς ἐρέυνης ἀνετρέξαμεν εἰς πολλὰ βιβλία τῶν χρόνων ἐκείνων, ἱστορικά, φιλολογικά, ἀρχαιολογικά. Θὰ ἦτο ἐν τούτοις ἀφελὲς νὰ πιστεύσωμεν καὶ νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι οὐδὲν δημοσίευμα περιέχον δημοτικούς στίχους διέφυγε τὴν προσοχὴν μας. Πιστεύομεν μόνον, ὅτι εἰς τὴν ἔρευνάν μας ταύτην ἔχομεν περιλάβει τὰ περισσότερα καὶ κυριώτερα, τὰ δὲ τυχόν παραλειφθέντα εἶναι ἐλάχιστα καὶ δευτερευούσης σημασίας.

Α'. Αἱ πρὸ τῆς συλλογῆς Fauriel δημοσιεύσεις δημοτικῶν τραγουδιῶν.

- 1771 *Voyage littéraire de la Grèce, ou lettres sur les Grecs anciens et modernes, avec un parallèle de leurs mœurs par M. Guys, négociant de l'Académie de Marseilles, t. 1er, Paris, chez la veuve Duchesne. Librairie, rue S. Jacques, au Temple du Goût, 1771. Avec approbation et privilège du Roi.*

(σχ. 8^{ον} σ. XVI + 420)¹⁾. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐντυπώσεων τοῦ συγγραφέως ἐκ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν συγκρίνει πάντοτε μὲ τὴν ἀρχαίαν, δημοσιεύονται καὶ διάφορα δίστιχα καθαρῶς δημοτικά ἢ ἔργα ἡμιλογίων λαϊκῶν στιχουργῶν τῆς ἐποχῆς. Οὕτως εἰς τὴν σελίδα 135²⁾ εὐρίσκομεν ἕξ ἐρωτικά δίστιχα μὲ τὸν τίτλον ἸΑκρόστιχον εἰς τραγούδι τὰ ἀρχικά γράμματα τῶν στίχων δίδουν τὸ ὄνομα Φραντζεσκέσα:

*Φῶς τοῦ ἡλίου ἔκλαμπρον, λάμπεις ὠραιότητι,
ρίξε καὶ εἰς τοῦ λόγου μου ἀπ' τὴν³⁾ καθαρωτάτη⁴⁾...*

ἸΑκολουθεῖ μετάφρασις εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὰς σελίδας 205 - 208, ἔνθα γίνεται ἐνδιαφέρουσα περιγραφή τοῦ ἐθίμου τοῦ κλήδονα, καταχωρίζονται καὶ σχετικὰ δίστιχα, γνωστὰ ἀκόμη καὶ σήμερον, ὡς τὰ ἑξῆς:

*ἸΑνοιξε τὸν κλήδονα νὰ βγῆ ὁ χαριτωμένος,
ὁποῦ τὰ κάστρα πολεμῶ καὶ βγαίνει κερδεμένος.*

καὶ ἄλλο, γνωστὸν ἐκ τῆς ἸΕρωφίλης (ἀρχὴ 3^{ης} πράξεως):

*Τὰ γέλια μὲ τὰ κλάματα, μὲ τὴν χαρὰν ἢ πρῖκα,
μιὰν ὄραν ἐσπαρθήκασι κι δμάδι ἐγεννηθῆκα.*

ἸΟ συγγραφεὺς σημειώνει, ὅτι οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι γνωρίζουν πολλὰ δίστιχα τοῦ εἴδους τούτου καὶ ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ «τραγωδίαι» εἰς λαϊκὴν γλῶσσαν, εἰς τὰς ὁποίας διακρίνει κανεὶς τὴν διαφορὰν τῶν νέων μουσῶν ἀπὸ τὰς ἀρχαίας. Δὲν παραλείπει ἐπίσης νὰ δώσῃ καὶ ἄλλας πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὰ ποιητικὰ μέτρα καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἔχων πάντοτε ὡς βάσιν κρίσεως τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἀφιερώνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔργου του.

ἸΟμοιαὶ συγκρίσεις καὶ παρατηρήσεις δημοσιεύονται εἰς τὸν δεῦτερον τόμον.

¹⁾ Β' ἔκδοσις βελτιωμένη καὶ ἐπισημειωμένη τὸ 1776 καὶ γ' τὸ 1783.

²⁾ Σελ. 134 τῆς β' ἔκδ. Σελ. 129 τῆς γ' ἔκδ.

³⁾ Κακὴ γραφὴ πιθανῶς ἀντὶ ἀκρίβειας. Πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὰ ἑλληνικά κείμενα ἔχουν πολλοὺς παρατοπισμοὺς καὶ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, ὀφειλόμενα προφανῶς εἰς τυπογραφικὰς δυσκολίας καὶ πλημμελεῖ γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Εἰς τὰ παρατιθέμενα ἐνταῦθα ὡς καὶ κατωτέρω εἰς τὴν παρούσαν μελέτην, κείμενα τραγουδιῶν δὲν διατηροῦμεν τὴν γραφὴν τῶν, ποικίλλουσαν εἰς τοὺς διαφόρους συγγραφεῖς, ἀλλ' ἀκολουθοῦμεν τοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνας, τοὺς ἐφαρμοζομένους σήμερον εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν.

⁴⁾ ἸΟλόκληρον τὸ ἀκρόστιχον περιέλαβε τελευταίως ὁ Α. Ι. Βρανούσης εἰς τὸν τόμον «Οἱ Πρόδρομοι» Βασικὴ Βιβλιοθήκη «ἸΑετοῦ» ἀρ. 11, ἸΑθῆναι 1955, σ. 66.

ἐκδοθέντα τὸ 1773. Ἀναφερόμενος ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν γνώμην τοῦ La Guilletière περὶ ὁμοιότητος νέων καὶ παλαιῶν τραγουδιῶν¹⁾, παρατηρεῖ, ὅτι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ποιηταὶ γνωρίζουν νὰ ψάλλουν τὸ ρόδον καὶ τὴν ἀνοιξιν ὡς ὁ Ἄνακρέων καὶ ὅτι εἰς τὰ ἄσματά των εὐρίσκει κανεῖς ποιητικούς σπινθῆρας ὄχι ἐσβεσμένους. Πρὸς διαπίστωσιν τούτων δίδει ὡς παραδείγματα στίχους λογίων στιχοῦργῶν εἰς σελ. 34 καὶ 39.

- 1781 Δημοτικοὶ στίχοι περιέχονται καὶ εἰς τὸ ἐν ἔτει 1781 εἰς στίχους συνταχθὲν βιβλίον τοῦ Kaisarion Δαπόντε (1714-1784) «Γεωγραφικὴ Ἱστορία», τοῦ ὁποῦ ἀποσπάσματα ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Σάθας (Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη 3, Βενετία 1872, σ. μη'-ν') καὶ ὁ É. Legrand (Bibliothèque grecque vulgaire 3, Paris 1888, σ. 259-279). Τοιούτους στίχους εὐρίσκομεν εἰς τὰ ὑπὸ Λ. Ι. Βρανούση²⁾ δημοσιευθέντα ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου τοῦ Δαπόντε, ὡς:

Ἄσπρο τριαντάφυλλο βαστῶ καὶ θέλω νὰ τὸ βάρω,
καὶ ἂν τὸ πετύχω σὴ βαφή, πολλὰς καρδιὰς θὰ κάψω...

Ἐπιμελής ἔρευνα τοῦ βιβλίου τοῦ Δαπόντε θὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλους ὁμοίους στίχους.

- 1800 *Voyage de Dimo et Nicolo Stephanopoli en Grèce pendant les années V et VI (1797 et 1798 v. St.). D'après deux missions dont l'une du gouvernement français et l'autre du général en chef Bonaparte. Rédigé par un des professeurs du Prytanée, avec figures, plans et vues levés sur les lieux. t. second. A Paris de l'imprimerie Guilleminet. An VIII³⁾ [1800]* (σχ. 8^{ον} XVI + 319 + 1 λευκή).

Εἰς τὴν σελίδα 34 ἀναγράφεται στίχος λαϊκοῦ μοιρολογίου:

Κλάψετε φίλοι καὶ δικοὶ τὸν ἀποχωρισμὸ μου.

Εἰς τὴν σελ. 73 γίνεται λόγος περὶ ἀπεσταλμένων, οἵτινες ἐκ διαφόρων μερῶν ἐλθόντες εἰς Γύθειον (Μαραθονήσι), ἵνα συναντήσουν τὸν Dimo Stephanopoli, διεξετραγώδουν εἰς αὐτὸν τὰ δεινὰ τῶν ὑποδούλων. Ὁ φιλοξενῶν τὸν Stephanopoli μίπης τοῦ Γυθείου ἐνόμισεν, ὅτι θὰ προσέδιδεν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν ἀπεσταλμένων, ἐὰν τὴν συνώδευε μὲ θρηνώδεις στίχους δημοτικοῦ ἄσματος. Τρεῖς γυναῖκες τραγουδοῦν ἐναλλάξ καὶ ἓνας Μανιάτης συνοδεύει τὸ ἄσμα

¹⁾ Βλ. ἀνωτέρω σ. 55.

²⁾ Οἱ Πιρὸδρομοι. Βασικὴ Βιβλιοθήκη «Ἄετός» ἀρ. 11 Ἀθῆναι 1955, σ. 24 κέ.

³⁾ Τὸ ἔτος ὀρίζεται κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τὸ καθιερωθὲν ὑπὸ τῆς πρώτης Γαλλικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1792.

μὲ μουσικόν τι ὄργανον, εἶδος κιθάρας (espèce de guitare). Ἐν συνεχείᾳ παρατίθενται οἱ στίχοι δημῶδους θρήνου ἐν διαλόγῳ εἰς δεκασυλλάβους — ἑπτασυλλάβους στίχους, ἀντὶ δεκαπεντασυλλάβων:

«Ὁ Ξένος μὲ τὴν Ρούμελην»

Ὁ ξένος τῆς Ρούμελης:

Ὅλος ὁ κόσμος χαίρεται, ὅλοι βαροῦν παιγνίδια,

ἢ ῥούμελη καὶ τὰ νησιὰ στέκοντε πικραμένα.

— *Ρούμελη, γὰρ δὲν χαίρεσαι γὰρ δὲ βαρεῖς παιγνίδια;*¹⁾

Ἡ Ρούμελη τοῦ ξένου:

Εἰς τὴν σκλαβίαν ποῦ μὲ θωρεῖς στὰ σίδιρα τοῦ Τούρκου

μπρὲ νὰ μοῦ πῆς νὰ χαρεθῶ πῶς τὸ βαστᾷ ἡ καρδιά σου;..²⁾

Μετὰ τοὺς στίχους τούτους, γνησίους δημοτικούς, ἀκολουθοῦν ἄλλοι (ἀποτελοῦντες 174 ἐν συνόλῳ) εἰς πλαστὸν δημῶδες ὕφος, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν παλαιὰν αἴγλην, τὴν ἐλευθερίαν, τοὺς νόμους, τὴν σύγχρονον ἀξιοθρήνητον κατάστασιν, τὰς ἀνωφελεῖς ἐπεμβάσεις τῆς Ρωσίας κλπ. Ἀκολουθεῖ μετὰφρασις τοῦ ἄσματος εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὴν σελ. 90 δημοσιεύονται δύο ἐρωτικά δίστιχα μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γαλλικὴν, ὡς καὶ ἕτερον δίστιχον μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ἐπίσης, εἰς τὴν σελ. 91:

Στὴν Μπαμπαριὰν καὶ Τούνεζι, Τρίπολη καὶ Ἀλιζέρι

Ἐκεῖ βρῖσκεται τ' ἀδελφί μου χειμῶν' καὶ καλοκαίρι.

Ἀποσπασματικοὶ στίχοι ἢ ὀλόκληρα δημῶδη ἄσματα περιλαμβάνονται συμπρωματικῶς εἰς βιβλία ἱστοριογράφων καὶ περιηγητῶν τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οὕτως εἰς τὸ βιβλίον: *Voyage en Morée, à Constantinople, en Albanie et dans plusieurs autres parties de l'empire Othoman, pendant les années 1798, 1799, 1800 et 1801, par F. C. H. L. Pouqueville. A Paris 1805, t. 1er (8^{ov} VII + 536)*, εἰς τὴν σ. 280 - 1, δημοσιεύεται μανιάτικο μοιρολόγι ἐν μεταφράσει εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Ἐν σελ. 282 - 286 περιλαμβάνονται 22 ἐρωτικά δίστιχα μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γαλλικὴν, καὶ ἐν σελ. 287 ἄλλα 6 δίστιχα,

¹⁾ Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι συνήθεις εἰς ἄσμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1715. Βλ. *Δημ. Α. Πετροπούλου*, Ἱστορικά δημοτικά τραγούδια τῆς Πελοποννήσου. Πελοποννησιακά, τ. 1^{ος}, Ἀθήναι 1955, σ. 176 κέ.

²⁾ Πρβλ. *É. Legrand*, Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique. N°8, Paris 1870. Τοῦ ἰδίου, Recueil de chansons populaires grecques, Paris 1873, σ. 108 ἀρ. 62.

cotsakias, (δηλ. κοτσάκια), ὡς τὰ ὀνομάζει μὲ τὸν γνωστὸν καὶ σήμερον εἰς τινὰς ἑλληνικοὺς τόπους ὄρον, μεταφρασμένα ἐπίσης εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Ἐν σελ. 320 δημοσιεύεται ἕτερον μοιρολόγιον μόνον ἐν μεταφράσει εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν.

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς περιέλαβε δημοτικοὺς στίχους καὶ εἰς τὸ βιβλίον του *Voyage dans la Grèce*, ἐκδοθὲν τὸ 1820. Περὶ τούτου γίνεται κατωτέρω λόγος, κατὰ τὴν τηρουμένην χρονολογικὴν σειρᾶν.

Εἰς τὸ βιβλίον: *Bruchstücke zur nähern Kenntniss des heutigen Griechenlands, gesammelt auf einer Reise von. J.L.S. Bartholdy im Jahre 1803-1804. Erster Theil. Berlin 1805* (8^{ον} σ. XII+518), ἐν σελ. 434 δημοσιεύεται ἐν γερμανικῇ μεταφράσει ἢ γνωστὴ παραλογή «Ὁ Μαιριανὸς καὶ ἡ ἀδελφή του¹⁾» καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου, ἐν παραρτήματι, μουσικὴ καταγραφή τοῦ ρυθμοῦ τριῶν ἑλληνικῶν χορῶν.

- 1814 Πρώτη συστηματικὴ συλλογὴ ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, προηγηθεῖσα τῆς τοῦ Fauriel, ἀλλὰ παραμείνασα ἀνέκδοτος περὶ τὰ 120 ἔτη, εἶναι ἢ τοῦ Γερμανοῦ βαρόνου Werner von Haxthausen. Τὰ περὶ τῆς ἀφορμῆς τῆς συλλογῆς αὐτῆς ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν σερβικῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων ἐν Βιέννῃ τὸ 1814 ὑπὸ τοῦ σλαβολόγου ἐφόρου τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης Koritar²⁾, καθὼς καὶ τὰ περὶ τῆς συνδρομῆς τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων λογίων καὶ ἐμπόρων, ὡς τοῦ ἐκ Θεσσαλίας Θεοκλήτου Φαρμακίδου, τοῦ Θεοδώρου Μανούση ἐκ Σιατίστης, βραδύτερον καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, τοῦ Ἰωάννου Ὀλυμπίου, τοῦ Ν. Χορτάκη ἐκ Σμύρνης, τοῦ Φ. Ἡλιάδου κ. ἄ., εἶναι γνωστὰ καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἐπαναλάβωμεν ἐδῶ.³⁾ Ἀξιοσημείωτον

¹⁾ Τὸ αὐτὸ ῥῆμα γαλλιστὶ ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει τοῦ ἔργου: *Voyage en Grèce fait dans les années 1803 et 1804 par J.L.S. Bartholdy, traduit de l'Allemand par A du C***, Deuxième partie. Paris 1807, σ. 139-144.*

²⁾ Περὶ Koritar ὡς λογοκριτοῦ ἑλληνικῶν βιβλίων καὶ τῶν σχέσεών του πρὸς Ἑλληνας λογίους βλ. *P. K. Enepekides, Koritar und die Griechen. Nach ungedruckten Akten und Briefen aus den Archiven in Wien, München und Paris. Ἐν Wiener Slavistisches Jahrbuch, τ. III, σ. 53-70.*

³⁾ Βλ. σχετικὰς πληροφορίας καὶ κρίσεις: *Χρυσσαλὶς*, Σύγγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον δις τοῦ μηνὸς ὑπὸ Θ. Νικολαΐδου Φιλαδελφῆως καὶ Ντέκα Δ. Πασχαλίδου, τ. 3^{ος} ἐν Ἀθήναις 1865, σ. 302. *Ἠλ. Π. Βουτιερίδου*, Ἄγνωστος συλλογὴ δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, Νέα Ἑστία τ. 11 (1932) τεύχος 133, σ. 687-689. *Σ. Β. Κουγέα*, Neugriechische Volkslieder, gesammelt von Werner v. Haxthausen... *Ἑλληνικά*, 8 (Ἀθῆναι 1935), σ. 376-382. Πρβλ. *Τοῦ*

ὅμως εἶναι, ὅτι, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν φίλων του, καὶ προπαντὸς τοῦ μεγάλου Gœthe¹⁾, τῶν ἀδελφῶν Grimm, v. Stein, Thiersch κ. ἄ., ὁ Haxthausen δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκδώσῃ τὴν συλλογὴν του καὶ οἱ δισταγμοὶ καὶ ἡ βραδύτης του συνετέλεσαν σὺν τοῖς ἄλλοις νὰ λάβῃ γνώσιν τῆς περὶ τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια κινήσεως ὁ Γάλλος C. Fauriel παρὰ τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλλήνων Ἀδαμαντίου Κοραΐ, Ν. Πίγκολου κ. ἄ.,²⁾ καὶ νὰ καταρτίσῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὴν ἰδικήν του συλλογὴν.

Ἡ συλλογὴ Haxthausen ἐξεδόθη μόλις τὸ 1935³⁾ εἰς τὸ Münster i. W. μετὸν τίτλον: *Neugriechische Volkslieder, gesammelt von Werner von Haxthausen. Urtext und Übersetzung herausgegeben von Karl Schulte Kemminghausen und Gustav Soyter.* (σφ. 8^{ον} σ. IX + 195)⁴⁾. Περιέχει ὅσματα

ἰδίου. Ἡ παλαιωτάτη συλλογὴ ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Γερμανοῦ βαρόνου Werner von Haxthausen, Ἑλληνικὴ Δημιουργία τ. Ε' τεῦχος 5^ο (1 Μαρτίου 1950) σ. 329-334. Γιάννη Βλαχογιάννη, Κλέφτες τοῦ Μοριά, Ἀθήναι 1935 σ. 198. Γ. Α. Μέγα, Μία παλαιὰ συλλογὴ τραγουδιῶν τοῦ λαοῦ μας, Νέα Ἑστία τ. 19 (1936) τεῦχος 223 σ. 460-462. Ν. Α. Βέη, Τὰ μαλώματα τῶν βουνῶν στὰ νεοελληνικὰ γράμματα κι ὁ βερολιναῖος πάπυρος 284, Νέα Ἑστία 35 (1944) τεῦχος 398, σ. 50 κέ. Γεωργ. Χρ. Σούλη, Γύρω ἀπὸ τὴ συλλογὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Haxthausen, Νέα Ἑστία, τ. 50, τεῦχος 581 (15 Σεπτεμβρίου 1951) σ. 1218-1220. Σ. Β. Κουγέα, Ἡ πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῶν Ἑλλήνων ἀγάτη τοῦ Niebuhr, Ἑλληνικά, 12 (1952) σ. 294 κέ.

¹⁾ Ὁ Gœthe ἀπὸ τὸν Haxthausen ἐγνώρισε τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἐξετίμησε τὴν ἀξίαν των. Ὁ ἴδιος μετέφρασε καὶ ἐδημοσίευσε δημοτικὰ τραγούδια εἰς τὸ περιοδ. Über Kunst und Altertum Δ', 1 (1823). Περὶ τούτου βλ. τὰς ἐν τῇ ἀνωτέρω ὑποσημειώσει παραπομπάς, ὡς καὶ Κ. Dieterich, Gœthe und die neugriechische Volksdichtung ἐν Hellas Jahrbuch 1929, σ. 61-81. Σ. Κουγέα, Ὁ Γκαίτε καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, Νέα Ἑστία τ. 11 (1932) τεῦχος 132, σ. 621-631. G. Soyter, Neugriechische Lieder, Disticha und Sprichwörter aus der v. Haxthausen'schen Sammlung, Λαογραφία 11, σ. 191. Ν. Βέη, ἐνθ' ἄν.

²⁾ Ἡ συλλογὴ Haxthausen, καίτοι ἀνέκδοτος, ἦτο γνωστή, ὡς ἀποδεικνύουν καὶ σχετικὰ δημοσιεύματα εἰς τὰ ἐν Βιέννῃ ἐκδιδόμενα ἑλληνικὰ περιοδικά: Φιλολογικὸς Τηλέγραφος. ἦτοι Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου φιλολογικά, ἀρ. 5, 28 Φεβρουαρίου 1818, σ. 19 (ἄρθρον Κ. Σκούφου μετὸν τίτλον *σύμμεικτα*), Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, 1 Νοεμβρίου 1818, σ. 639 (ἄρθρον Κ=Κ. Κοκκινάκη). Πρβλ. καὶ Ἡλ. Βουτιεριδην, ἐνθ' ἄν. Σ. Κουγέα, Ἑλληνικά, 8 σ. 378.

³⁾ Τὸ προηγούμενον ἔτος 1934 εἶχε δημοσιευθῆ εἰς τὴν Λαογραφίαν τόμ. 11, σ. 191-215 ὑπὸ Gustav Soyter ἐκ τῆς συλλογῆς Haxthausen, ἀνευρεθείσης ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Schulte-Kemminghausen τὸ 1933, μέρος τῶν κειμένων, ἅτινα δὲν εἶχον μεταφρασθῆ εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ συλλογέως. Τὰ κείμενα ταῦτα εἶναι 19 δημοτικὰ τραγούδια, 69 δίστιχα, 82 παροιμίαι, ὡς καὶ σημειώσεις εἰς στίχους 10 τραγουδιῶν περιληφθέντων καὶ εἰς τὴν συλλογὴν Passow (Τραγούδια ρωμαίικα, Lipsiae, 1860).

⁴⁾ Βλ. βιβλιοκρισίαν Γ. Α. Μέγα, ἐν Ἑπετηρίδι Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 11 (1935) σ. 525-529.

διάφορα, ἀκριτικά, κλέφτικα, παραλογές, ἀγάπης, μοιρολόγια, ναυτικά, δίστιχα, ἄνευ κατατάξεως κατὰ εἶδη, περιλαμβανόμενα εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον (Lieder mit der Übersetzung Haxthausens) περιέχει 45 δημῶδη ᾠσματα, ἐξ ὧν τὰ 42 ἐκ τῶν χειρογράφων Θ. Μανούση, 16 δίστιχα καὶ 3 ποιήματα λόγια. Τὸ δεύτερον (Lieder und Distichen mit Prosaübertragung von G. Soyter) περιέχει 25 δημῶδη ᾠσματα, 71 δίστιχα καὶ 4 λαϊκὰ τραγούδια τῶν πόλεων. Ἐν παραρτήματι τοῦ βιβλίου, εἰς τὸ τέλος, δημοσιεύεται ἡ μουσικὴ καταγραφή 17 ᾠμάτων καὶ χάρτης τῶν τόπων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ ᾠσματα. Ἡ συλλογὴ εἶναι πολυτιμοτάτη, διότι περιέχει τὰ παλαιότερα ἐκ τῶν σωζομένων κειμένων νεοελληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, καταγεγραμμένα μὲ πιστότητα καὶ ἐπιμέλειαν, ἄνευ ἐπεμβάσεως τοῦ συλλογέως, ὡς ἐγένετο ἐνίοτε εἰς νεωτέρας συλλογὰς. Ὀλίγα μόνον λάθη ἔχομεν ἀ παρατηρήσωμεν, κυρίως εἰς ὀνόματα, ὡς Ἀγος ἀντὶ Ἀγας, Νικοζιάρας ἀντὶ Νικοτσάρας, Βαρτζόγης ἀντὶ Μπαρτζώκας κ.ἄ. ᾠσμάτων τινῶν δημοσιεύονται δύο παραλλαγαί, προερχόμεναι προφανῶς ἐκ διαφορῶν προσώπων.

1818 *Διάφορα ἠθικά καὶ ἀστεῖα στιχουργήματα, ἐκδοθέντα ὑπὸ Ζήση Δαούτη, τοῦ ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, καὶ τυπωθέντα διὰ δαπάνης τῶν εὐκρινεσιτάων καὶ φιλογενεσιτάων φίλων του κυρίων Παρίση Δημητρίου Παμφύλου, τοῦ ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, καὶ Δημητρίου Χ. Σωτήρ Μαλκοζιόγλου, τοῦ ἐκ Ροδοσιῦ τῆς Θράκης. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας. Ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Ἰωάννου Βαρθ. Ζβεκίου. 1818 (σχ. 8^{ον} σ. 128).*

Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ συγγραφεὺς ἐξηγεῖ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας του. Εὐρισκόμενος εἰς Ἰάσιον καὶ Βουκουρέστιον πρὸ πολλῶν ἐτῶν, συνέλεξεν ἀπὸ διάφορα καταστιχάκια (κοινῶς *μισμαγά*¹⁾ λεγόμενα) τῶν φίλων του στιχουργήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεφάσισε νὰ τυπώσῃ τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ του περιεχόμενα. Δὲν γνωρίζει τοὺς ποιητὰς τῶν στιχουργημάτων καὶ δὲν ἀναγράφει τὰ ὀνόματά των παρακαλεῖ δὲ ὅλους νὰ τοῦ στείλουν ποιήματα, διὰ νὰ τὰ δημοσιεύσῃ, καὶ δηλώνει ὅτι θ' ἀναγράψῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἀποστολέων²⁾.

Τὰ μέχρι τῆς σελίδος 122 δημοσιευόμενα εἶναι ποιητικαὶ συνθέσεις λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀπὸ τῆς σελ. 122-126 δημοσιεύονται 49 δίστιχα γνησίως δημοτικά, ὡς καὶ 6 τοιαῦτα ἐν σελ. 128. Ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν πρώτην πολυαριθμότεραν συλλογὴν εἰς τὸ εἶδος τῶν, ὅσον γνωρίζομεν. Εἰς τὰς σελ. 126-128 περιέχονται ἐπίσης ἄλλα 33 δίστιχα λόγια.

¹⁾ Τὸ τουρκικὸν *mesma* = συλλογή, ἀπάνθισμα.

²⁾ Τὸν πρόλογον καὶ μέγα μέρος τῆς συλλογῆς Δαούτη περιέλαβε ὁ Δ. Ι. Βρανούσης εἰς τὸν τόμον «Οἱ Πρόδρομοι» Βασικὴ Βιβλιοθήκη «Ἄετου» ἀρ. 11, Ἀθῆναι 1955, σ. 69 κέ.

Ἐξ ἐπισκέψεως καὶ γνωριμίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προέρχονται οἱ στίχοι, οἱ περιεχόμενοι ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ *Edward Dodwell, Esq. F.S.A.*, δημοσιευθέντι ἐν Λονδίῳ τὸ 1819 μὲ τὸν τίτλον: *A classical and topographical tour through Greece during the years 1801, 1805 and 1806. Vol. II. London, printed for Rodwell and Martin. New Bond-Street. 1819* (σχ. 4^{ον} σ. 537).

Ἐν σελ. 18, ὑποσημ. 1, ἀναγράφεται μὲ ὀρθογραφικὰ σφάλματα τὸ δίστιχον :

Νά ἦτανε ὁ οὐρανὸς χαρτὶ καὶ ἡ θάλασσα μελαῖνι,
διὰ νὰ γράφειν τοὺς πόνους μου ἀκόμη δὲν ἐφθαινε.

Ἄλλο δίστιχον ἀναγράφεται ἐν σελ. 19, σημ. 1 :

Νὰ χαμηλώσῃ τὰ βουνά, νὰ ἴδῃ τὴν Ἀθήνα,
νὰ ἴδῃ τὴν ἀγάπην μου, ποὺ περπατεῖ σὰν χίνα,

καὶ σχολιάζεται ἡ περιέργος ἑλληνικὴ παρομοίωσις τοῦ βαδίσματος γυναικὸς μὲ τὸ βάδισμα χίνας.

Voyage dans la Grèce, comprenant la description ancienne et moderne d'Épire, de l'Illyrie grecque, de la Macédoine Cisaxienne, d'une partie de Triballie, de la Thessalie, de l'Acarnanie, de l'Étolie ancienne et épictète, de la Locride Hespérienne, de la Doride et du Péloponnèse ; avec des considérations sur l'archéologie, la numismatique, les mœurs, les arts, l'industrie et le commerce des habitants de ces provinces par F.C.H.L. Pouqueville¹⁾, t. Ier, Paris, chez Firmin Didot, père et fils, 1820. Εἰς σελ. 384 δημοσιεύεται γαμήλιον ᾄσμα ἐξ Ἡπείρου, ἐν μεταφράσει εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν²⁾. Εἰς τὸν 2^{ον} τόμον τοῦ ἰδίου ἔργου, σ. 164, δίδονται πληροφορίες περὶ ᾄσματος ἀναφερομένου εἰς Ἰωάννινα: *Heureux qui a vu Janina des hauteurs du Driscos...*³⁾. Εἰς τὸν 3^{ον} τόμον, σ. 16, ὁμιλῶν περὶ τῆς περιφερείας Χασιῶν ὁ συγγραφεὺς, ἀναφέρει καὶ περὶ τοῦ ᾄσματος τοῦ Μπουκουβάλα, τὸ ὁποῖον συγκρίνει μὲ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ᾄσματα τοῦ Ἀρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος⁴⁾. Ἐν ὑποσημειώσει δίδει πληροφορίες περὶ τῆς γεωγραφικῆς ἐξαπλώσεως τοῦ ᾄσματος, τῆς ἐντυπώσεως τὴν ὁποῖαν προκαλεῖ τοῦτο εἰς τοὺς χριστιανοὺς Ἀλβανούς, περὶ τῆς χρονολογίας του, ὡς καὶ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ Μπουκουβάλα. Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει 7 στί-

¹⁾ Βλ. καὶ ἀνωτ. σ. 61. Τοῦ ἔργου τούτου ἐγένετο δευτέρα ἔκδοσις τὸ 1826.

²⁾ Σελ. 54 τοῦ 2^{ου} τόμου τῆς β' ἐκδόσεως.

³⁾ Σελ. 342 τοῦ αὐτοῦ τόμου τῆς β' ἐκδόσεως.

⁴⁾ Περὶ τούτων βλ. *C. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne*, τ. 1^{ος} σ. CIV.

χους τοῦ κειμένου τοῦ τραγουδιοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γαλλικὴν. Ἐξ ὧσων γνωρίζομεν μέχρι σήμερον ἡ καταγραφή αὐτῆ τοῦ ἄσματος εἶναι ἡ παλαιότερα, ἀλλ' ἡ κακὴ γραφή καὶ ἡ παρανόησις τῶν λέξεων καθιστοῦν μερικοὺς ἐκ τῶν στίχων κακοτέχνους καὶ ἄνευ νοήματος¹⁾. Ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ ἄσματος ἀρτιωτέραν παρεχώρησεν ὁ Rouqueville εἰς τὸν C. Fauriel, ὁ ὁποῖος ἐκ ταύτης καὶ δύο ἢ τριῶν ἄλλων συνέθεσε τὴν εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῆς ἐκδόσεώς του περιληφθεῖσαν παραλλαγὴν²⁾.

Εἰς τὸν 4^{ον} τόμον, σελ. 238, τοῦ αὐτοῦ βιβλίου (εἰς τὴν β' ἐκδοσιν τοῦ 1826) δημοσιεύεται καλὴ σχετικῶς παραλλαγή ἐκ 13 στίχων τοῦ κλέφτικου τραγουδιοῦ «Ὁ ἄρρωστος κλέφτης»³⁾ καὶ μετάφρασις εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Ἡ παρεχομένη παρὰ τοῦ συγγραφέως πληροφορία, ὅτι τὸ ἄσμα ἐψάλλετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν 40 Μαρτύρων (quarante Saints, ὡς λέγει) σχετικὴν μόνον ἀξίαν δύναται νὰ ἔχη ὑπέθεσε τοῦτο πιθανώτατα ὁ Rouqueville ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πρῶτος στίχος ἀναφέρει σαράντα Κλέφτες: *Σαράντα Κλέφτες ἤμασταν, σαράντα χαραμῆδες...*

Τὸ ἄσμα θὰ ἐψάλλετο ἴσως καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν 40 Μαρτύρων, εὐκαιρίας διδομένης, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις.

Δημοτικὰ ἄσματα περιέχονται καὶ εἰς τὸ ἐν ἔτει 1820 ἐπισης ἐκδοθὲν βιβλίον: *Travels in Sicily, Greece and Albania by the Rev. Thos-Smart Hughes, late fellow of Saint John's and now fellow of Emmanuel College Cambridge. Illustrated with engravings of maps scenery plans etc. in two volumes. II. London 1820* (σχ. 4^{ον} σ. VIII+393).

Εἰς τὴν σ. 75, ὁμιλῶν ὁ συγγραφεὺς περὶ τῶν γλωσσικῶν ἀπόψεων τοῦ Ἱ. Βηλαρᾶ, παραθέτει ἑλληνιστὶ τὸ κείμενον τοῦ γνωστοῦ ποιήματός του:

πουλάκι ξένο

ξενητεμένο...

Εἰς τὴν σελ. 170, ἐν ὑποσημειώσει, δημοσιεύεται σουλιώτικο τραγούδι ἀρχόμενον μετὰ τοὺς στίχους:

*Μὴν προσκυνᾶτε, πρὸς παιδιά, ραῖάδες μὴν γενῆτε,
εἶναι ὁ Φῶτος ζωντανός, πασιὰ δὲν προσκυνάει...*

¹⁾ Στίχ. 4 π. γ.: *τὰ καταπάγη ὁ κουρνιαχθὸς καὶ νὰ μὴ ντρέπη τ' ἀσκέρι*. Περὶ τῆς φθορᾶς τῶν στίχων τούτων βλ. καὶ C. Fauriel, ἐνθ' ἄν. σ. 10.

²⁾ Ἐνθ' ἄν. σ. 12. Ὁ Rouqueville εἰς τὴν β' ἐκδοσιν τοῦ ἔργου του, σ. 328 σημ. 1, παρατηρεῖ, ὅτι δὲν ἤκουσε ποτὲ τοὺς παρὰ τοῦ Fauriel προστεθέντας στίχους.

³⁾ Παραλλαγὰς τοῦ ἄσματος βλ. ἐν *Λαογραφία* 5, 69.

καὶ συνεχιζόμενον μὲ στίχους ἄλλου σουλιώτικου τραγουδιοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπὸ τὸ πουλὶ ἀγγέλλεται ἡ πτώσις τοῦ Σουλίου, τῆς Κιάφας, τοῦ Ἰαβαρίκου:

Ἐνα πουλάκι ξέβγαινε ἀνάμεσα εἰς τὴν Πάργαν...

Εἰς τὴν συλλογὴν Faugierl (τ. 1^{ος} σ. 298 καὶ σ. 300), ἐκδοθεῖσαν μετὰ τέσσαρα ἔτη, χωρίζεται τὸ τραγούδι εἰς δύο.

Ἐν παραρτήματι (Appendix), σ. 385-387, δημοσιεύεται μακρὸν ποίημα (οἶμα εἰς δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους στίχους) λαϊκοῦ στιχουργοῦ ἐξ 64 στίχων μὲ τίτλον: «Verses on the Han of Valliaré — Στίχοι περὶ τῶν ἰδίων τὸ χάνι Βαλλιαρὲ ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς ἑξακόσιους σκοτωμένους Γαρδικιώτας». Μετὰ τὸν στ. 12 σημειοῦται: «Ἐκδοθῆναι οἱ σκοτωμένοι εἰς τὸ Βαλλιαρὲ τὸ χάνι». Μετὰ τὸν στ. 52 σημειοῦται: «Ἐκ μέρους τοῦ ὑπερτάτου βεζίρη Ἰαλῆ πασᾶ πρὸς τοὺς γειτόνους του» καὶ συνεχίζεται τὸ ποίημα. Εἰς τὰς σελ. 388-393 δημοσιεύεται κείμενον ἐκ κερκυραϊκῆς ἐφημερίδος ὡς δεῖγμα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἄξισημείωτος εἶναι καὶ ἡ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ, σ. 191, τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἐκδοθέντι τὸ ἴδιον ἔτος, παρεχόμενη εἴδησις, ὅτι οἱ χωρικοὶ τῆς Πελοποννήσου τιμοῦν τὰ κατορθώματα τοῦ Ἰαλῆ Φαρμάκη μὲ μεγάλο χαρακτηριστικὸν ποίημα πρὸ τεσσάρων ἐτῶν συντεθέν.

Εἰς τὴν αὐτὴν χρονικὴν περιόδον ἀνήκουν ἄσματα καὶ δίστιχα περιληφθέντα εἰς χειρόγραφον ἐξ 87 φύλλων τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ Βαρθόλδου Γεωργίου Niebuhr, ἐν τῇ κρατικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου (Berglinensis graecus ἀριθ. 24).¹⁾ Τὰ ἄσματα ταῦτα παρεδόθησαν εἰς τὸν Niebuhr, εὐρισκόμενον ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1822, παρὰ τοῦ περιηγηθέντος τὴν Ἑλλάδα πρὸ τοῦ ἔτους 1822 βαρόνου von Sack, ἔμειναν δὲ ἀνέκδοτα καὶ ἄγνωστα ἐπὶ μακρότατον χρόνον. Ἐδημοσιεύθησαν μόνις τὸ 1952 παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Σ. Β. Κουγέα εἰς εἰδικὴν μελέτην μὲ τὸν τίτλον: *Ἡ πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῶν Ἑλλήνων ἀγάπη τοῦ Niebuhr*. Περιοδ. *Ἑλληνικά*, τόμ. 12, Θεσσαλονίκη 1952, σ. 273-300. Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης φαίνεται, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον τοῦ Niebuhr περιέχει μαζί μὲ ἄλλα ἄσματα λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ δίστιχα δημοτικὰ ἢ δημώδους μορφῆς, ὡς τὰ ἐν φύλλῳ 9^α (7 δίστιχα), τὰ ἐν φ. 10^β καὶ 11^β (14 δίστιχα μὲ ἐπιγραφὴν τραγούδια τῆς Κύπρου), τὰ ἐν φ. 12^β πέντε δίστιχα ἐπιγραφόμενα «ἕτερα μὲ ὕφος πολιτικόν», τὰ ἐν φ. 15^β ἑπτὰ ὁμοιοκατάληκτα

¹⁾ Δὲν εἶναι γνωστόν, ἂν τὸ χειρόγραφον τοῦ Niebuhr ἐσώθη ἀπὸ τὴν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καταστροφὴν τῆς Berliner Staatsbibliothek. Ἀντίγραφόν του ἔχει κατατεθῆ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Σ. Κουγέα εἰς τὸ τμήμα χειρογράφων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης.

δίστιχα, επιγραφόμενα «ἕτερα κατὰ τὸ ὕφος τῶν Πολιτῶν», ὡς καὶ τινα καθαρῶς δημόδους συνθέσεως περιλαμβανόμενα μεταξὺ ἄλλων λογίων εἰς τὰ φύλλα 35-85^α· (ἰδιαιτέρως ἀξιοσημείωτα διὰ τὸ δημῶδες ὕφος των τὰ ἐν φύλλῳ 49^β δεκατρία ἀνεπίγραφα τετράστιχα δι' ἄλλης χειρὸς καὶ μελάνης).

Δημοτικά τινὰ ἄσματα συνέλεξε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους 1822-1823 καὶ περιέλαβεν εἰς βιβλίον του ὃ μετασχὼν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν Γάλλος ἀξιωματικὸς Voutier. Περὶ τούτων ὁμοῦς, ἐκδοθέντων τὸ 1826, θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω, κατὰ τὴν ἀκολουθοῦμένην χρονολογικὴν σειρᾶν.

Β'. Ἡ συλλογὴ Fauriel καὶ αἱ μετ' αὐτὴν δημοσιεύσεις.

1824-1825

Ἡ συλλογὴ ἑλληνικῶν τραγουδιῶν τοῦ C. Fauriel (1772-1844)¹⁾ ἐξεδόθη εἰς δύο τόμους μὲ τὸν τίτλον: *Chants populaires de la Grèce moderne, recueillis et publiés avec une traduction française, des éclaircissements et des notes, par C. Fauriel, tome 1er, Chants historiques. A Paris, chez Firmin Didot, père et fils, 1824* (8^{ov} σ. CXLIV + 306). *Tome 2ème Chants historiques, romanesques et domestiques. A Paris 1825* (8^{ov} σ. 391).

Εἰς τὸν πρῶτον τόμον περιλαμβάνονται πρόλογος καὶ μακρὰ εἰσαγωγή (discours préliminaire) ἐξ 137 σελίδων, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναπτύσσονται, κατὰ τρόπον ἐλέγχοντα βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, τὰ περὶ τῆς ἀξίας τῶν νεοελληνικῶν δημοδῶν ἁσμάτων, τῶν διαφόρων εἰδῶν τούτων, τῆς σχέσεώς των πρὸς τὰ ἀρχαιότερα, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς ζωῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ δὴ τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζομένων ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν²⁾· ἀκολουθοῦν μετὰ ταῦτα 45 ἄσματα μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὸν δεύτερον τόμον περιλαμβάνονται 90 ἄσματα καὶ 71 δίστιχα μετὰ μεταφράσεων εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου, σ. 435 κέ., δημοσιεύεται ὁ ἔθνικὸς ὕμνος τοῦ Διον. Σολωμοῦ μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Stanislas Julien. Ἐκά-

¹⁾ Περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ C. Fauriel βλ. ἰδίᾳ: *Ozanam*, M. Fauriel et son enseignement à la Faculté des lettres, ἐν τῷ περιοδ. Correspondant, Recueil périodique, religion, philosophie, politique, sciences, littérature, beaux arts, t. 10ème, Paris 1845, σ. 341-377. Notices historiques sur la vie et les travaux de M. C. Fauriel par M. Guignaut, Paris 1862. *I. B. Galley*, Claude Fauriel, Membre de l'Institut, 1772-1844. Saint-Étienne 1909. *Σίμων Μενάρδου*, Περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Ἐν Ἀθήναις 1925.

²⁾ Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι τὸ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς ταύτης γραφέν παρὰ τοῦ *Marcellus* (Chants du peuple en Grèce, Paris 1851, τ. 1^{ος} σ. VII), ὅτι μὲ ὅσα εἶπεν ὁ F. δὲν ἄφησε τίποτε πλέον νὰ εἰπῇ κανεὶς (n' a laissé rien à dire après lui).

στου ἔσματος προηγούνται εισαγωγικαὶ σημειώσεις (argument), σχετικαὶ πρὸς τὴν προέλευσιν τῆς παραλλαγῆς, τὴν χρονολογίαν, τὴν ζωὴν τοῦ ἥρωος, ὡς καὶ τὰς προγενεστέρας τυχὸν δημοσιεύσεις. Τὰς πληροφορίας ταύτας, ὡς λέγει ὁ Fauriel (τ. 1^{ος} σ. V), δὲν συνεκέντρωσε ἀπὸ βιβλία, ἀλλ' ἀπὸ φωτισμένους Ἕλληνας ἀγαπῶντας τὴν πατρίδα των.

Ἡ συλλογὴ Fauriel εἶναι τὸ θετικώτερον ἀποτέλεσμα τῆς περὶ τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια κινήσεως κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τὰ πρώτα ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια ἐγνώρισεν οὗτος ἐκ τῆς συζητήσεως περὶ βαλκανικῶν δημοδῶν ἁσμάτων, τῆς γενομένης μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1814 ἔκδοσιν σερβικῶν τραγουδιῶν ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τοῦ Koritar καὶ ἐκ συλλογῆς ἑλληνικῶν τραγουδιῶν, ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ ἐκ Σιατίστης ἐν Βιέννῃ σπουδάζοντος Θεοδώρου Μανούση εἰς τὸν διαμένοντα ἐν Παρισίοις Ἄδ. Κοραῖν¹⁾. Ὁ Fauriel ἐξέτιμησε τὴν ἀξίαν των καὶ μετὰ ἰδιαίτερου ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἐπεδόθη ἕκτοτε εἰς τὴν συλλογὴν των. Ἄν καὶ οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα²⁾, κατὰρθωσε, μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν ὀξύνοϊαν καὶ πείραν, ὡς καὶ τὴν ἔμφυτον αἴσθησιν τοῦ ὠραίου καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς πᾶσαν λαϊκὴν δημιουργίαν, νὰ συγκεντρώσῃ σημαντικὸν ἀριθμὸν τραγουδιῶν.³⁾ Βοηθοὺς εἰς τοῦτο εἶχε φίλους του Ἕλληνας, τὸν Κοραῖν, Πίικολον, Κλωνάρην, Μακροῖν, Μουστοξύδην, Μαυρομάτην, Τριανταφύλλου κ. ἄ.⁴⁾

¹⁾ Χρυσάλλης, Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον δις τοῦ μηνός, τ. 3^{ος}, ἐν Ἀθήναις 1865, σ. 302. Πρβλ. Γιάννη Βλαχογιάννη, Κλέφτες τοῦ Μοριά, Ἀθήνα 1935, σ. 198.

²⁾ Πολλοὺς Ἕλληνας ἐγνώρισεν ὁ Fauriel κατὰ τὰ ταξείδια του εἰς Μιλάνον, Ἐνετίαν καὶ Τεργέστην τὰ ἔτη 1823-1824. Ἐκεῖ ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἔμποροι καὶ ἄλλοι, πρόσφυγες ἐξ Ἑλλάδος, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς εἶχον λάβει μέρος, ὡς Κλέφτες, εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας. Παρὰ τούτων πάντων ἤκουσε καὶ κατέγραψε τραγούδια. Βλ. σ. 311 τοῦ 2^{ου} τόμου τῆς συλλογῆς του, ὡς καὶ Correspondance de Fauriel et Mary Clarke, publiée par Octmar de Mohl avec trois portraits. Paris, Plon, 1911, σ. 98-99, 110 κά. Πρβλ. καὶ περιοδικὸν «Le Globe» 19 Φεβρουαρίου 1825. (Περὶ τοῦ περιοδικοῦ τούτου βλ. Ἐλ. Σ. Καρατζᾶ, Τὸ παρισινὸν περιοδικὸν «Globe» καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Extraits des Mélanges offerts à Octave et Melro Merlier. Ἀθήνα 1951). Κ. Καροφύλα, Πῶς ὁ Φωριέλ μάζεψε τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Περιοδ. «Ἑλλην. Δημιουργία» (1950), σ. 117-122.

³⁾ Ἐκτὸς τῶν περιληφθέντων εἰς τοὺς δύο ἐκδοθέντας τόμους ἁσμάτων ὁ F. εἶχε καὶ ἄλλα προοριζόμενα διὰ δευτέραν ἔκδοσιν. Μνεῖα περὶ τούτου γίνεται ἐν τῇ νεκρολογίᾳ δημοσιευθεῖσα ἀνωμότως εἰς τὴν ἐφημ. «Ἐλπίς» τῶν Ἀθηναίων, 28 Αὐγούστου 1844. Μερικὰ ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἁσμάτων εὐρίσκονται εἰς τὰ χειρόγραφα του κατατεθειμένα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Institut de France τῶν Παρισίων. Βλ. καὶ É. Legrand, Recueil de chansons populaires grecques. Paris 1873, σ. 182. Πρβλ. Περιοδικὸν «Le Globe», Paris 19-2-1825. Γ. Ζώρα, Θωμαζαῖος καὶ Φωριέλ. Ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία γιὰ τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Νέα Ἑστία, τ. 24, (1938) τεύχος 281, σ. 1150.

⁴⁾ Βλ. τ. 1^{ος} σ. II

Τοιουτρόπως ἡ ἔκδοσις τῆς συλλογῆς του προηγήθη ἄλλων συλλογῶν, αἵτινες παρεσκευάζοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην¹⁾.

Δὲν ἦτο εἰδικὸς ἑλληνιστὴς ὁ Fauriel· ἀσχολούμενος ὁμως μὲ τὰς νεωτέρας εὐρωπαϊκὰς φιλολογίας, καὶ δὴ τὴν προβηγκιανὴν, καὶ γνωρίζων πολλὰς γλώσσας, κατενόει τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν τῶν διαλέκτων καὶ εἶχε βαθεῖαν ἐκτίμησιν πρὸς τὰς αὐθορμήτους λαϊκὰς ἐκδηλώσεις. Αἱ γνώσεις καὶ αἱ ἀσχολίαι του αὐτῆι ὑπῆρξαν ἰσχυρὸν ἐφόδιον καὶ προπαρασκευὴ διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἀξίας τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὅποια καὶ ἠρμήνευσε μὲ πολλὴν πρωτοτυπίαν. Εἰς ταῦτα εὐρίσκει ὄχι μόνον τὰς χαρακτηριστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ μεγάλης ἀξίας τεκμήρια διὰ τὴν μελέτην τῆς ζωῆς τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλλήνων. Κατὰ διάφορον τρόπον οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐρευνηταὶ ἔβλεπον τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ προβλήματα τῆς. Ἐπὶ τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας, λέγει, οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης δὲν ὠμίλουσιν περὶ Ἑλλάδος, εἰμὴ μόνον διὰ τὸ θρηνηθῆσαι τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Διέτρεχον τὴν χώραν, διὰ τὸ θαυμάσασθαι τὰ εἰρησπαστικά, τὴν κόνιν τῶν πόλεων καὶ τῶν ναῶν, ἀποφασισμένοι ἐκ τῶν προτέρων νὰ μείνουσιν ἐκστατικοὶ πρὸ τῶν ὑπολειμμάτων, καὶ τῶν πλέον ἀμφιβόλων, τοῦ τί ὑπῆρξε πρὸ 3.000 ἐτῶν καὶ ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰ 7-8 ἑκατομμύρια τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Καὶ δὲν εἶναι μόνον ὅτι οὕτω περιεφρόνουσιν τοὺς νέους Ἕλληνας, ἀλλὰ παρεβλέπον καὶ σημαντικὰ ζωντανὰ τεκμήρια, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ τοὺς βοηθήσουσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ζωῆς.

Ἐξετάζων τὰ ἑλληνικὰ δημῶδη ἄσματα, ὄχι μόνον ὡς ἱστορικὰ κατάλοιπα τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ ὡς ζωντανὰ μνημεῖα, ὁ Fauriel καταλήγει εἰς ἀξιόλογα συμπεράσματα σχετικὰ μὲ τὴν τεχνουργίαν των. Ἐν ἐκ τούτων εἶναι π. χ., ὅτι τὰ τραγούδια τὰ ἔχοντα θέματα ἐντελῶς φανταστικῶν (idéa), ἄνευ θετικοῦ προσδιορισμοῦ τύπου καὶ προσώπων, πρέπει νὰ θεωρῶνται ὑποπτα ἀπὸ ἀπόψεως γνησιότητος²⁾.

Ἡ μέθοδος του εἰς τὴν ἐκλογὴν μιᾶς ἐκ περισσοτέρων παραλλαγῶν τοῦ αὐτοῦ τραγουδιοῦ ἐλέγχει βαθεῖαν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὕφους τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐχει τὴν ἰκανότητα νὰ διακρίνῃ εἰς ἕκαστον ἄσμα τοὺς συμφυρμούς καὶ τὰς νοθείας, δηλαδὴ τοὺς στίχους τοὺς προερχομένους ἐκ συγχύσεως πρὸς ἄλλα

¹⁾ Ὁ ἴδιος λέγει (τ. 1ος σ. II), ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐγένετο συλλογὴ ὑπὸ Γερμανῶν μὲ σκοπὸν τὴν ἔκδοσιν, ἐννοῶν προφανῶς τὸν Haxthausen. Συλλογὴν ἐπίσης παρεσκεύαζε, φαίνεται, καὶ ὁ Μουστοξύδης. Βλ. Fauriel, τ. 1ος σ. I.

²⁾ Βλ. τ. 1ος σ. 47 (argument τοῦ τραγουδιοῦ: Τελευταῖος ἀποχαιρετισμὸς τοῦ κλέφτη). Ὅμοιαι παρατηρήσεις καὶ συμπεράσματα βλ. Γιάννη Ἀποστολάκη, Ἡ συλλογὴ τοῦ Ἀραβαντινοῦ (τὸ κλέφτικο τραγούδι). Ἀθῆναι 1941, σ. 11. Πρβλ. τοῦ ἰδίου, Τὸ κλέφτικο τραγούδι, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ τέχνη του. Ἐν Ἀθῆναις 1950, σ. 56 κέ., 89.

ἄσματα ἢ ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως λογίων στιχουργῶν. Ἐκ τῶν στίχων δύο ἢ περισσοτέρων παραλλαγῶν συγκροτεῖ πολλάκις μίαν, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ¹⁾, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ προέρχονται διὰ τοῦ τρόπου τούτου ποιητικαὶ συνθέσεις ἀνταισθητικαὶ ἢ ἀνευ σαφηνείας καὶ ἀπλότητος καὶ ξέναι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Τὴν μέθοδον ταύτην ὅμως δὲν ἐφαρμόζει κατὰ γενικὸν κανόνα, ἀλλὰ μόνον ὁσάκις κατέχει παρεφθαρμένης παραλλαγᾶς (copies fautives), καὶ ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ δοθῇ ἐν σύνολον, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ ὕφος τῆς δημοτικῆς γλώσσης (dans le goût et dans l'idiome du peuple). Σέβεται κατ' ἀρχὴν τὰ κείμενα, οἷα παραδίδονται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ²⁾. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ συλλογὴ του δὲν ἔχει τὸ μειονέκτημα τῆς «Ἐκλογῆς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφηρομόσθη κατὰ κανόνα ἡ φιλολογικὴ μέθοδος τῆς ἀποκαταστάσεως (recensio) κειμένων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφορῶν παραλλαγῶν καὶ οὕτως ἐνοθεύθη ἐν τινι μέτρῳ ἡ γνησίαι παράδοσις τῶν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ προερχομένων δημοτικῶν τραγουδιῶν³⁾.

Ἐχὼν σαφῆ αἴσθησιν τῆς ἐκφραστικῆς δυνάμεως τῆς δημόδους ἑλληνικῆς γλώσσης ὁ Faugier⁴⁾, ἐκδηλώνει τὴν πρὸς ταύτην προτίμησίν του, καὶ τάσσειται ὑπὲρ τοῦ σεβασμοῦ τῶν κειμένων καὶ τῆς διατηρήσεως τούτων, ὡς παραδίδονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ὑπεῖκων ἐν τούτοις εἰς συστάσεις τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλλήνων φίλων του, ὀπαδῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς καθαρευούσης γλωσσικῆς τάσεως τοῦ Κοραῆ, προβαίνει εἰς μικρὰς ὑποχωρήσεις. Οὕτω διατηρεῖ τὸ τελικὸν ν εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τῶν ὀνομάτων, εἰς τὴν ὀνομαστικὴν ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων, εἰς τὸ α' πληθ. πρόσωπον τῶν ρημάτων, ἂν καὶ γνωρίζει ὅτι δὲν προφέρεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· γράφει ἐπίσης τοὺς τύπους κλαύσω ἀντὶ κλάψω, Ἰαννῆς ἀντὶ Γιάννης κ. ἄ. ὅ.

Ὡς πρὸς τὴν μετάφρασιν τῶν ποιητικῶν κειμένων εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι διὰ ταύτης ἀποβλέπει ὁ F. κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν πιστὴν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος· σπανίως εἰς τὰς μεταφράσεις του συναντῶμεν

¹⁾ Τόμ. 1^{ος} σ. II (πρόλογος) 10. 39. 95. τ. 2^{ος} σ. 173-74. 200 κλπ.

²⁾ Βλ. τόμ. 2^{ος} σ. 307.

³⁾ Βλ. Γιάννη Μ. Ἀποστολάκη, Τὰ δημοτικά τραγούδια. Μέρος Α'. Οἱ συλλογές. Ἀθῆναι 1929, σ. 134 κέ.

⁴⁾ Βλ. ὅσα περὶ αὐτῆς γράφει τόμ. 1^{ος} σ. CXXIV:... le grec moderne est une langue remarquable... ayant un fond aussi homogène et plus riche que l'allemand, étant aussi clair que le français, plus souple que l'italien et plus harmonieux que l'espagnol, il ne lui manque rien pour être regardé dès à présent comme la plus belle langue de l'Europe. Βλ. καὶ J. Psichari, Chants populaires de la Grèce moderne, εἰς τὸν τόμον Quelques travaux de linguistique, de philosophie, de philologie et de littérature helléniques 1884-1928, τ. 1^{ος}. Paris 1930, σ. 639-640.

παρανοήσεις τινὰς τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν στίχον τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Μπουκουβάλα (τ. I, σ. 12): *ὁ τρίτος ὁ καλύτερος στέκεται σὶ το ντουφέκι, ἀποδοθέντα ἐσφαλμένως: le troisième le plus brave est étendu (mort) sur le fusil.*

Ἡ ἔκδοσις τῆς συλλογῆς Fauriel ἀπετέλεσε φιλολογικὸν γεγονός, διὰ τοὺς Ἕλληνας δ' ἰδιαιτέρως καὶ ἐθνικόν¹⁾. Γνωσθεῖσα ταχύτατα εἰς τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἐπροκάλεσε τὴν προσοχὴν τῶν λογίων καὶ ἐνίσχυσε τὴν συμπάθειαν πρὸς τὸ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του ἔθνους.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου, τὸ 1824, ὁ ποιητὴς Nérômucène Lemercier παρέλαβεν ἐξ αὐτοῦ δημοτικὰ τραγούδια καὶ μεταφράσας ταῦτα, ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαιτερον τόμον μὲ τὸν τίτλον: *Chants héroïques des montagnards et matelots grecs, traduits en vers français par Nérômucène L. Lemercier, de l'Institut royal de France (Académie Française) Paris. Urbain Canel, Librairie, rue Saint-André-des Arts N° 30. Audin, Quai des Augustins N° 25. 1824 (8^{ov} 180 + III).* Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ὁμιλεῖ καὶ οὗτος μετὰ θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ μετὰ πολλῆς συμπαθείας ἐκφράζεται διὰ τὸ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας του ἔθνους. Ἐξαίρει ἰδιαιτέρως τὴν ἀπλότητα τῆς γλώσσης τῶν ᾠσμάτων, τὴν ζωηρότητα τῶν διαλόγων, τὴν βραχυλογία, τὴν γοητείαν τῶν παρομοιώσεων, τὰς ἀποστροφὰς πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως (ἄρη, ποταμοὺς) καὶ τὰ πουλιά, τὰς ζωηρὰς προσωποποιήσεις. Ἡ μετάφρασις εἶναι ἐλευθέρη, ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι δὲν ὑπάρχει πάντοτε σαφὴς κατανόησις τῆς ἐννοίας τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου. Τὰ μεταφρασμένα εἶναι ἐν συνόλῳ 39 ἠρωικὰ τραγούδια μετὰ συντόμων ἱστορικῶν καὶ αἰσθητικῶν σημειώσεων, ἐξ ὧν τινες πρωτότυποι, ἀντιτιθέμενοι πρὸς τὰς τοῦ Fauriel. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου, σ. 161 κέ., προστίθενται ἐν μεταφράσει τρία ἀκόμη ᾠσματα: 1) Dialogue de l'aigle et du ramier. 2) Μανρογένε. Ancienne ballade grecque, ἀνέκδοτον ἐν Γαλλίᾳ, ὡς λέγει. Πρόκειται περὶ τῆς γνωστῆς παραλογῆς «Ὁ Μαντριανὸς καὶ ἡ ἀδερφή του», δημοσιευθείσης ἐν Βερολίῳ τὸ 1805 ὑπὸ Bartholdy (βλ. ἀν. σ. 62)· 3) ποίημα τοῦ Πέρσου ποιητοῦ Hafez μετὸν τίτλον *Chazel ou chanson orientale du poète Hafez*, μετὰ σκοπὸν νὰ δείξῃ, ὡς λέγει, τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ἑλληνικῆς ἠρωικῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἀνατολικῆς (les plus fiers sentiments

¹⁾ Βλ. καὶ περιοδ. «*Le Globe*» Paris 30-10-1824. καὶ 19-2-1825. Πρὸβλ. D. Petropoulos, La contribution française au développement de la science du folklore en Grèce: εἰς τὸ Bulletin de l'Association Guillaume Budé. Paris, Juin 1951, σ. 93 κέ.

ont dicté les vers des klephtes; de-là leur énergie. Les plus délicieuses sensations s'expriment avec suavité sur la lyre efféminée du Persan Hafez; de-là ses grâces).

Σημειωτέον ὅτι τὸ ἐπόμενον ἔτος 1825 ἐκδίδεται τὸ βιβλίον ἐν Βελγίῳ μὲ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς περιεχόμενον, ἀλλ' εἰς μικρότερον σχῆμα: *Chants héroïques des montagnards et matelots grecs. Traduits en vers français par Néromucène Lemermercier (membre de l'Académie). Bruxelles. Librairie de H. Tarlier, rue de l'empereur, N° 815. 1825 (8^{ον} μικρὸν 79 + III).*

Τὸ ἔτος 1825 ἐπίσης ὁ Lemermercier ἐκδίδει 2^{ον} τόμον: *Suite des chants héroïques et populaires des soldats et matelots grecs; traduits en vers français par M. Néromucène L. Lemermercier de l'Institut royal de France (Académie française). Paris, Urbain Canel, Librairie, rue Saint-André des Arts N° 30. Audin, Quai des Augustins N° 25. 1825 (8^{ον} 140).* Περιέχει μεταφράσεις 20 δημοτικῶν ἑλληνικῶν τραγουδιῶν μετὰ σχετικῶν σημειώσεων καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων, ἀντιτιθεμένων ἐνίοτε πρὸς τὰς τοῦ Fauriel. Τὰ κείμενα τῶν ᾠμάτων παρέλαβεν ὁ Lemermercier ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel, ἐλάχιστα δὲ μόνον εἶχον δημοσιευθῆ ὑπὸ Buchon,¹⁾ Bartholdy καὶ Guys, ὡς δηλώνει ὁ ἴδιος. Ἐκτὸς τῶν μεταφράσεων τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν εἰς τὸν τόμον περιλαμβάνονται καὶ μεταφράσεις λογίων τινῶν, ὡς τό: L'Hymne guerrier de Rhigas, Chant de Colokotronis (τοῦ Κανέλλου) κλπ. Εἰς τὸ τέλος δημοσιεύεται μετάφρασις ἑλληνικοῦ παραμυθιοῦ μὲ τὸν τίτλον Rodia, παραλλαγὴ τῆς Σταχτοπούτας.

Τὸ 1825, ἔτος δημοσιεύσεως τοῦ δευτέρου τόμου τῆς συλλογῆς Fauriel, λόγοι καὶ ἐπιστήμονες ἄλλων χωρῶν, Γερμανίας, Ἀγγλίας, Ρωσίας²⁾, γνωρίζουν ἤδη τὴν ἔκδοσιν τῶν ἑλληνικῶν τραγουδιῶν, ἐνθουσιάζονται ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μετάφρασίν των. Ἐν Γερμανίᾳ ὁ γνωστὸς φιλέλληνας ποιητῆς Wilhelm Müller³⁾ ἐκδίδει εἰς δύο τόμους τραγούδια ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel

¹⁾ Ὁ J. A. Buchon ἐδημοσίευσεν μεταφράσεις ἑλληνικῶν ᾠμάτων εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένην ἐφημερίδα Constitutionel. Βλ. Ν. Α Βέη, Τὰ μαλώματα βουνῶν στὰ νεοελληνικὰ γράμματα καὶ ὁ βερολιναῖος πάπυρος 284. Νέα Ἑστία 35 (1944), τεῦχος 398, σ. 53.

²⁾ Ἰταλικὴ μετάφρασις τῶν ᾠμάτων τῆς συλλογῆς Fauriel ἐξεδόθη ἀργότερον, τὸ 1881: *Canti popolari della Grecia moderna, scelti nella collezione di C. Claudio Fauriel, voltati in rime italiane da Pirro Aporti.* Milano 1881. Torino. (8^{ον} μικρὸν σ. 250).

³⁾ Περὶ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ W. Müller βλ. R. F. Arnold, *Der deutsche Philhellenismus.* Περιοδ. Euphorion. Bamberg 1896, τεῦχ. 2, σ. 118 καὶ 139. Gaston Caminade, *Les chants des Grecs et le philhellénisme de Wilhelm Müller.* Paris 1914. Ἄρ. Κουριθίου, Γουλιέλμος Μύλλερ, ὁ ποιητῆς τῶν τραγουδιῶν τῶν Ἑλλήνων. Περιοδ. Νέα

μετά μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Ὁ πρῶτος τόμος, περιλαμβάνων τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Fauriel καὶ ἱστορικὰ τραγούδια, ἐπιγράφεται: *Τραγούδια ρωμαϊκά, συλλεχθέντα καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Φωριέλου, μεταφρασθέντα εἰς τὰ Γερμανικά καὶ ἐξηγηθέντα διὰ τῶν τοῦ ἐκδότου Φραντζέζου καὶ τῶν ἐδικῶν του σημειωμάτων ὑπὸ τοῦ Βιλέλμου Μυλλέρου. Τόμος πρῶτος. Ἱστορικὰ τραγούδια. Ἐν Λειψία 1825 παρὰ τὸν Α. Βόσσιον. Εἰς τὸ β' ἐξώφυλλον ἐπιγραφὴ γερμανιστί: *Neugriechische Volkslieder. Gesammelt und herausgegeben von C. Fauriel. Übersetzt und mit des französischen Herausgebers und eigenen Erläuterungen versehen von Wilhelm Müller. Erster Theil. Geschichtliche Lieder. Leipzig 1825, bei Leopold Voss.* (8^{ov} σ. LXXII + 120). Ὁ δεῦτερος τόμος, ἐκδοθεὶς τὸ αὐτὸ ἔτος, μὲ τοὺς αὐτοὺς τίτλους ἑλληνιστί καὶ γερμανιστί, περιλαμβάνει τραγούδια πλαστὰ καὶ οἰκιακὰ μὲ προσθήκην (*romantische und häusliche Lieder, nebst Anhang*) (σ. II + 222). Ὁ Müller δὲν ἀκολουθεῖ πιστῶς τὴν ἔκδοσιν Fauriel, ἀλλὰ μεταβάλλει τὴν σειρὰν τῶν ἰσμάτων, παραλείπει τινὰ ἐξ αὐτῶν, συντομεύει ἢ τροποποιεῖ ἐνίοτε τὰ ἐκ τοῦ Fauriel λαμβανόμενα σχόλια, προσθέτων ἰδίας παρατηρήσεις. Ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καταλαμβάνεται ὑπὸ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρακτηρίζει ταῦτα ἐφάμιλλα τῶν ὄραιοτέρων τραγουδιῶν τῆς παγκοσμίου λογοτεχνικῆς καὶ δημοτικῆς ποιήσεως, ἀπομιμούμενος δὲ τὸ ὕφος των, συνθέτει καὶ ἰδικὰ του τραγούδια μὲ ἑλληνικὰ θέματα¹⁾.*

Ἐκ τῆς συλλογῆς Müller παρέλαβε τὰ κείμενα ἑπτὰ κλέφτικων τραγουδιῶν (Gyphtakis, Tsavellina, Stergios, Das Grab des Dimos, Die Klage der Mutter, Despo's Tod) καὶ κατέγραψε τὴν μουσικὴν των ἐπὶ τοῦ συνήθους μουσικοῦ χάρτου τοῦ πενταγράμμου ὁ B. Klein, ἐκδώσας φυλλάδιον ἐκ 13 σελίδων μὲ τὸν τίτλον: *Neugriechische Volkslieder nach C. Fauriel's Herausgabe, übersetzt von Wilhelm Müller für eine Singstimme mit Klavier—Begleitung in Musik, gesetzt von Bernhard Klein zum Besten der Kreise Wittwen und Waisen der nothleidenden Griechen herausgegeben. Berlin, bei Georg Reimer.*

Τὸ αὐτὸ ἔτος (1825) ἐκδίδονται ἀνωνύμως²⁾ ἐν Γερμανίᾳ δύο τόμοι μὲ

¹⁾ Ἔστι 2 (1925) τεύχ. 1-2, σ. 14-21 καὶ 55-63. Ἰ. Καλιτσονάκη, Ὁ Γουλιέλμος Μύλλερ καὶ ὁ φιλελληνισμὸς ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ. Λόγος πανεπιστημιακὸς 25 Μαρτίου 1928.

²⁾ Βλ. καὶ Σ. Μενάρδον, ἐνθ' ἀν. σ. 6.

³⁾ Εἰς τὸν 1^{ον} τόμον ἀντιτύπου τοῦ βιβλίου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σημειοῦνται χειρογράφως ὑπὸ τινος ὡς συγγραφεὶς: Pauls u. Nees v. Esenbeck. Τὰ

τὸν τίτλον: *Mittheilungen aus der Geschichte und Dichtung der Neu-Griechen. Coblenz, bei Jacob Hölscher, 1825.* Ὁ πρῶτος τόμος (8^{ον} σ. 218) περιλαμβάνει μετάφρασιν εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν τῆς εἰσαγωγῆς (discours préliminaire) τοῦ Fauriel. Ὁ δεύτερος τόμος (8^{ον} σ. 318) περιλαμβάνει τὰ κείμενα τῶν ἔσμάτων καὶ μετάφρασιν τούτων, ὡς καὶ τῶν εἰσαγωγῶν (arguments) τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Fauriel. Εἰς τὴν σελ. 3: Τμῆμα πρῶτον. Τραγούδια κλέφτικα. Εἰς σ. 196: Τμῆμα δεύτερον. Ἱστορικὰ τραγούδια διάφορα. Εἰς τὰς τελευταίας 5 σελίδας (Nachschrift des Übersetzers) δίδονται ἐξηγήσεις περὶ τῶν μέτρων τῶν ποιημάτων καὶ τῆς ἀποδόσεως εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν.

Ὁκτὼ σουλιώτικα τραγούδια ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel (τ. 1^{ος} σ. 282-302 καὶ τ. 2^{ος} σ. 65) περιλαμβάνονται εἰς τὸ κατὰ τὸ 1825 ἐκδοθὲν βιβλίον: *Der Suliotenkrieg nebst den darauf bezüglichen Volksgesängen. Ein Beitrag zur Geschichte des griechischen Freiheitskampfes von W. v. Lüdemann. Leipzig 1825.* (8^{ον} μικρὸν σ. 91) εἰς τὰς σ. 65-90.

Ἐπτά τραγούδια ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel (Τοῦ Ὀλύμπου, Τοῦ Ἰανῆ τοῦ Σταθᾶ, Τελευταῖος ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Κλέφτη, Ἐπιγραφή τοῦ σπαθίου Κοντογιάννη, Τοῦ Στεργίου, Τῆς Τσαβέλινας, Ὁ τάφος τοῦ Δήμου) μετὰ μεταφράσεως εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ ἀποδόσεως εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, περιελήφθησαν διὰ διδακτικούς λόγους εἰς γραμματικὴν φέρουσαν τὸν τίτλον¹⁾: *Kurze vergleichende Grammatik der neu- und allgriechischen Sprache. Zunächst für Gymnasien und Akademien und Kenner des Altgriechischen, nebst einer geschichtlichen Einleitung über den Ursprung des Neugriechischen und verschiedenen gegenüberstehenden Sprachproben beider Mundarten aus Aesop, Xenophon, Demosthenes, Korai u. A. Mit einem Anhang der vorzüglichsten neugriechischen Volkslieder. Braunschweig 1825. Bei Ludwig Lucius.* (8^{ον} IV + 72). Τὰ ἐν τῇ γραμματικῇ κείμενα ἐκ τῶν μύθων τοῦ Αἰσώπου, ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, Δημοσθένους, τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι μεταφρασμένα εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

αὐτὰ ὀνόματα συγγραφέων σημειοῦνται καὶ εἰς τὸ σχετικὸν δελτίον τῆς Γενναδείου Βιβλιοθήκης ἐν Ἀθήναις.

¹⁾ Τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως δὲν ἀναγράφεται εἰς τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου. Κατὰ τὸν Ν. Βέην (Τὰ μαλώματα τῶν βουνῶν στὰ νεοελληνικὰ γράμματα κί' ὁ βερολιναῖος πάπυρος 284. Νέα Ἑστία 35, σ. 339) συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου εἶναι ὁ Friedrich Traugott Friedemann. Εἰς τὸ ἔντυπον τῆς ἐν Ἀθήναις Γενναδείου Βιβλιοθήκης ἐπίσης σημειοῦται χειρογράφως ὡς συγγραφεὺς ὁ Friedemann. Τὸ αὐτὸ ὄνομα σημειοῦται καὶ εἰς τὸ σχετικὸν δελτίον τῆς αὐτῆς Βιβλιοθήκης.

Τὸ ἔτος 1825 ἐκδίδεται ἐπίσης τὸ περιλαμβάνον ἀξιολόγους ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς εἰδήσεις βιβλίον: *Leukothea. Eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen* ¹⁾ *über Staatswesen, Literatur und Dichtkunst des neueren Griechenlands, herausgegeben von D. Carl Iken aus der griechischen Handschrift verdeutscht, nebst Beilagen des Herausgebers, Auszügen aus dem Logios Hermes, Gedichten, Sprachbemerkungen, und beigefügten Verzeichnissen neugriechischer Werke als Anhang. Erster Band. Mit einer Abbildung der griechischen Flaggen u.s.w. in Farben. Leipzig bei C.H.F. Hartmann. 1825 (8^{ov} XIII + 254).*

Εἰς τὴν σελ. 171 δημοσιεύονται δύο λαϊκὰ δίστιχα μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν, ἀναφερόμενα εἰς τὰ πάθη τοῦ Ἑρωτοκρίτου:²⁾

Τοῦ Ρωτόκριτου τὰ πάθη
τὰ ἅπαντα γιὰ μιὰν ἀγάπη.

Ξένος γιὰ σένα κι ἔρημος στὸν κόσμον ἐγυρνοῦσα,
καθὼς καὶ ὁ Ρωτόκριτος διὰ τὴν Ἀρετιοῦσα.

Εἰς ἄλλας σελίδας τοῦ βιβλίου δημοσιεύονται ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ὡς καὶ ποιήματα λογίων ποιητῶν.

Ἡ ἴδια κίνησις παρατηρεῖται εἰς Ἀγγλίαν τὸ ἔτος 1825. Ὁ Charles Brinsley Sheridan δημοσιεύει βιβλίον μετὰ τὸν τίτλον: *The songs of Greece, from the romaic text, edited by M. C. Fauriel, with additions. Translated into english verse by Charles Brinsley Sheridan. The profits of this volume are given to the Society for the Promotion of Education in Greece. London: prin-*

¹⁾ Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἑλλήνου ἱατροῦ καὶ λογίου Στεφάνου Κανέλλου, γεννηθέντος τὸ 1792 ἐκ πατρὸς Χίου. Οὗτος, σπουδάζας ἱατρικὴν ἐν Αὐστρία, Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ρουμανίᾳ, ἐπέδειξε σημαντικὴν πατριωτικὴν δρασιν, διακριθεὶς καὶ διὰ τὸ ποιητικόν του τάλαντον. Ἐλθὼν εἰς Κρήτην, ἀπέθανεν ἐκ τῆς πανώλους τὸ ἔτος 1823. Ὁ ἴδιος ἔδωσε καὶ τὰ ποιήματα, τὰ δημοσιευθέντα ἐν Εὐνομίᾳ ὑπὸ Carl Iken (βλ. κατωτέρω). Δὲν δηλώνει τὸ ὄνομά του, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ γνωστός, φοβούμενος ἐκδίκησιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τῶν ἐκεῖ ἀδελφῶν του καὶ τῆς μητρὸς του. Βλ. *Th. Kind, Neugriechische Chrestomathie mit grammatischen Erläuterungen und einem Wörterbuch. Leipzig 1835, σ. 41. Ἄρθρον. Δημητρακοπούλου, Ἐπανορθώσεις σφαλμάτων παρατηρηθέντων ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ Κ. Σάθα, μετὰ καὶ τινων προσθηκῶν. Τεργέστη 1872, σ. 45. Κ. Ἀμάντων, Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, 1566-1822 (Σχολεῖα καὶ Λόγιοι). Ἀθῆναι 1946, σ. 173-176. Κ. Θ. Δημαρᾶ, Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, Α', σ. 237.*

²⁾ Πρβλ. καὶ Λαογραφίαν 1 (1909) σ. 23.

ted for Longman, Hurst, Rees, Orme, Brown and Green; Paternoster-Row 1825 (8^{ον} σ. LXIX+313). Διαιρείται εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον δημοσεύονται ἐλεύθεραι μεταφράσεις εἰς τετραστίχους στροφὰς 104 ποιημάτων, καὶ 35 διστίχων ἐλλημμένων καὶ ἐκ τῶν δύο τόμων τῆς συλλογῆς Fauriel, εἰς δὲ τὸν τρίτον μεταφράσεις νεωτέρων ἑλληνικῶν ποιημάτων: Ὁ ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Δ. Σολωμοῦ, Ὁ θρίαμβος τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ρίζου Νερούλου¹⁾, Ἐπιτύμβιον εἰς τὸν ἀείμνηστον Μᾶρκον Μπότσαρην τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου καὶ τὸ ἄσμα εἰς εἰρήνην, ἐκ 54 στίχων, τὸ ὁποῖον εἶχε δημοσιεύσει τὴν 19.8.1822 εἰς τὸ περιοδικὸν Literary Magazine. Τοῦ ποιήματος εἰς Μᾶρκον Μπότσαρην δημοσιεύεται καὶ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον μὲ ἐπιγραφὴν: Ἐπιτύμβιον εἰς τὸν ἀείμνηστον Μᾶρκον Μπότσαρην, ἥρωικῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πεσόντα εἰς τὴν ἐν Λάσπῃ μάχην. Ἑλληνιστὶ ἐπίσης δημοσιεύονται καὶ τὰ κείμενα πέντε ἀκόμη ἁσμάτων: Τὸ ἐλάφι καὶ ὁ ἥλιος (σ. 127) Πατηνάδα (σ. 159), Ὁ μαγευμένος (σ. 171), Νανούρισμα (σ. 219), Νανούρισμα (σ. 223).

Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ ἐν τῷ προλόγῳ (σ. XVII—LIX) περιεχόμεναι εἰδήσεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταφράσεως τῶν τραγουδιῶν καὶ περὶ τῆς ἀξίας των, ὡς καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς καταστάσεως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, περὶ τῆς ζωῆς καὶ ὀργανώσεως τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν. Ἄξια προσοχῆς ἐπίσης εἶναι τὰ σχόλια τῶν διαφόρων ἁσμάτων. Ἐκτὸς τῶν παρὰ Fauriel λαμβανομένων εἰδήσεων, ὁ συγγραφεὺς προβαίνει ἐνίοτε καὶ εἰς συγκρίσεις τῶν ἑλληνικῶν μὲ ἄσματα τῆς Σκωτίας καὶ παρέχει πληροφορίας περὶ δημοσιεύσεως μεταφράσεων ἑλληνικῶν ἁσμάτων εἰς ἀγγλικά περιοδικά.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ Fauriel ταχύτατα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γίνεται γνωστὴ καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ Ν. Γκνέντις ἐκδίδει κείμενα καὶ μεταφράσεις τραγουδιῶν εἰς βιβλίον μὲ τὸν εἰς ρωσικὴν γλῶσσαν τίτλον: *простонародныя песни нынѣшнихъ грековъ съ подлинникомъ изданныя и переведенныя въ стихахъ, съ прибавленіемъ зведенія, сравненія, ихъ съ простонародными песнями рускими и примечаній и нѣдичемъ. санкт-петербургъ въ типографіи николая греча 1825.* Ἦτοι *δημοτικὰ τραγούδια τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ἐκδιδόμενα εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ ἐν μεταφράσει εἰς στίχους, μὲ προσθήκην εἰσαγωγῆς, συγκρίσεώς των μὲ ρωσικὰ δημοτικὰ τραγού-*

¹⁾ Μεταφράζει τὸ ποίημα ἐκ χειρογράφου. Νομίζει ὅτι τὸ πρότυπον ἐδημοσιεύθη εἰς γερμανικὴν ἐφημερίδα τῆς Λιψίας ὑπὸ Stieglitz. Σημειωτέον ὅτι πολλὰ ποιήματα φιλελληνικοῦ περιεχομένου, ὡς καὶ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν τῆς ὁδῆς εἰς τοὺς Ἑλληνας τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου Νερούλου, ἐδημοσιεύθησαν εἰς Λιψίαν τὸ 1823 ὑπὸ *H. Stieglitz* καὶ *Ernst Grosse* εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον: *Gedichte von Heinrich Stieglitz und Ernst Grosse.*

δια και παρατηρήσεις υπό Ν. Γκνέντις. Τυπογραφείον Νικολάου Γκρέτσια, Πετρούπολις 1825. (8^{ον} XL+47 άνευ αριθμῶν σελίδων). Περιλαμβάνει εισαγωγὴν περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἑλληνικῶν τραγουδιῶν, τῆς ἱστορίας των, σύγκρισιν μὲ ρωσικὰ κλπ., ἐλέγχουσαν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ὡς καὶ τὰ ἑλληνικὰ κείμενα καὶ μετὰφρασιν εἰς ρωσικὴν γλῶσσαν 12 κλέφτικων τραγουδιῶν ἐκ τοῦ 1^{ου} τόμου τῆς συλλογῆς Fauriel: Τοῦ Ὀλύμπου, Τὸ ὄνειρον τοῦ Δήμου, Τοῦ Μπουκουβάλα, Τοῦ Ἰάννη Σταθά, Τελευταῖος ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Κλέφτη, Ὁ τάφος τοῦ Δήμου, Ὁ θάνατος τοῦ Ἰώτη, Τοῦ Πλιάσκα, τοῦ Ἀνδρῖκου, Τοῦ Καλιακούδα, Τοῦ Γυφτάκη, Τοῦ Σκυλοδήμου. Τὰ ἑλληνικὰ κείμενα τῶν τραγουδιῶν ὁ ἐκδότης ἀντιγράφει πιστῶς ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel, τὰ σχόλια ὅμως τούτων τροποποιεῖ ἐνίοτε ἢ παρεμβάλλει εἰς ταῦτα ἰδίαις παρατηρήσεις¹⁾.

1826 Δημοτικά τινα ἄσματα συνέλεξεν ὁ λαβὼν μέρος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν²⁾ Γάλλος ἀξιωματικὸς Voutier, πρὶν ἀκόμη ἐμφανισθῆ ἢ ἐκδοσὶς Fauriel, ἀλλ' ἐδημοσίευσεν ἀργότερον, ἐν ἔτει 1826, εἰς τὸ βιβλίον του: *Lettres sur la Grèce. Notes et chants populaires. Extraits du portefeuille du Colonel Voutier. Au profit des Grecs. Paris 1826* (8^{ον} XXXI+224). Τὰ ἄσματα ταῦτα εἶναι τὰ ἐξῆς: 1) Τραγούδι τοῦ ἀνδρείου Γεωργάκη. (Πρόκειται περὶ τοῦ Γιώργη Γιαννιά, γνωστοῦ Κλέφτου τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου})³⁾. 2) Τραγούδι τῆς Μονεμβασιάς. 3) Τραγούδι τοῦ Βραχωρίου. 4) Τραγούδι τοῦ Ἀνατολικοῦ (δηλ.

¹⁾ Πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι μετὰφρασις τοῦ ἔργου τοῦ Fauriel εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐγένετο πολὺ ἀργότερον. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ συναδέλφου κ. Δ. Οἰκονομίδου, εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κερκύρας «Φιλόπατρις» 1883, ἀρ. 3-5, ἐδημοσιεύθησαν: «Προλεγόμενα εἰς τὰ τῆς Νέας Ἑλλάδος δημοτικά ἄσματα, συλλεγένητα καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ C. Fauriel, νῦν τὸ πρῶτον μετενεχθέντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν». Μετὰφρασις μικροῦ μέρους τῶν προλεγομένων (discours préliminaire) ἐδημοσιεύθη παρὰ τῆς Δήμητρας Μπεζαντὲ εἰς τὸν 58^{ον} τόμ. τοῦ περιοδικοῦ Νέα Ἐστία, τεύχος 673 τῆς 15^{ης} Ἰουλίου 1955, σ. 951-955. Μετὰφρασις τῶν προλεγομένων τῶν ὑπομνηματισμῶν (arguments) τῶν τραγουδιῶν καὶ τὰ ἑλληνικὰ κείμενα, ἀνευ τῶν μετὰφράσεων, ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἕνα τόμον μὲ τὸν τίτλον: *Claude Fauriel, Δημοτικά τραγούδια τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος*. Εἰσαγωγή Ν. Α. Βέη (Bees) τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Μεταφραστῆς Ἀπ. Δ. Χατζηεμμανουὴλ φιλόλογος. Ἀθήνα 1956 (8^{ον} σ. ιδ'+360). Ἡ μετὰφρασις ὄχι κατὰ πάντα ἐπιτυχής.

²⁾ Ἐντυπώσεις ἐκ τῶν γεγονότων τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (1821-1823), εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε μέρος ὡς ἀξιωματικὸς, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς στρατιωτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως, ἐκθέτει ὁ Voutier εἰς βιβλίον του ἐκδοθὲν τὸ 1823: *Mémoires du Colonel Voutier sur la guerre actuelle des Grecs, Paris, Décembre 1823*.

³⁾ Βλ. *Φωτίου Χρυσανθοπούλου ἢ Φωτάκου*, Βίοι Πελοποννησίων ἀνδρῶν, ἐν Ἀθήναις 1888, σ. 8.

τοῦ Αἰτωλικοῦ). 5) Τραγούδι τοῦ Μεσολογγίου εἰς ἦχον ἠρωικόν. Εἰς τὰ περὶ τοῦ τελευταίου τραγουδιοῦ σχόλια, ἐν σελ. 50, ἀναγράφεται ἡ εἶδησις, ὅτι τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸν Voutier παρὰ τοῦ ποιητοῦ Στασινοῦ Μικρούλη, ἀδελφοῦ γενναίου στρατιώτου, φονευθέντος κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ¹⁾.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω γνησίων δημοτικῶν τραγουδιῶν ὁ Voutier δημοσιεύει καὶ δύο λόγια ποιήματα ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, μετὰφρασιν εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν: 1) Τραγούδι ἠρωικὸν τοῦ Μεσολογγίου 2) Τραγούδι τῆς Κρήτης.

Bonaparte et les Grecs par Madame Louise Sw.-Belloc, suivi d'un tableau de la Grèce en 1825, pour le comte Pecchio, Paris 1826 (8^{ον} μικρὸν σ. 420). Περιλαμβάνει ἐλευθέραν μετάφρασιν εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν μετὰ σχολίων 12 ᾄσμάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς συλλογῆς Faugiel. Ἐκτὸς ὅμως τούτων δημοσιεύονται καὶ μεταφράσεις ᾄσμάτων ἐξ ἰδίας τῆς συγγραφέως συλλογῆς προερχομένων: Εἰς τὴν σελ. 250 σουλιώτικο τραγούδι, ἀνακοινωθὲν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Μουρούζη, υἱοῦ τοῦ πρίγκηπος Κωνσταντίνου Μουρούζη, ἀποκεφαλισθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν σ. 252 μετάφρασις στίχων ᾄσματος φέροντος τὸν τίτλον «Lambros:»

*De sa liberté radieux
le Grec pose la lance
et danse...*

Τὸ ᾄσμα τοῦτο φαίνεται λόγιον μᾶλλον κατασκευάσμα, χαρακτηρίζεται ὅμως ὑπὸ τῆς συγγραφέως ὡς χορευτικόν, ἀδόμενον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Κλεφτῶν μετὰ νίκην, ὅτε καταθέτοντες τὰ ὄπλα, ἐχόρευον.

Détails sur Corfou. A Corfou 1826 (8^{ον} σ. VII+147). Συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου εἶναι ὁ B. Theotoky, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκασώμεν ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα. Περιέχει στίχους ἐρωτικοῦ ᾄσματος (σελ. 81, ὑποσημ. 105):

*Θωρεῖς με πῶς ἐγένηκα
μαῦρος σὰν τὸν Ἀράπη,
δὲν εἶμαι ἀπὸ τὴν Ἀραπιά
μὸν εἶμαι ὅκ τὴν ἀγάπη.*

Ἄκολουθεῖ μετάφρασις εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν.

Παραδείγματα ρωμαϊκῆς ποιητικῆς. Specimens of romaic lyric poetry: with

¹⁾ Βλ. καὶ *Legrand, Recueil*, σ. 127.

a translation into english, to which is prefixed a concise treatise on music by Paul Maria Leopold Joss. London 1826 (8^{ov} σ. XVI+144). Περιλαμβάνει παραλλαγὰς τριῶν ἑλληνικῶν τραγουδιῶν: Τοῦ Κώστα, Ὁ Ὀλυμπος, Πραματευτῆς. Εὐρίσκομεν εἰς ταύτας ἀσημάντους διαφορὰς στίχων ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς στίχους τῶν παρὰ Fauriel δημοσιευομένων παραλλαγῶν (τ. 2^{ος} σ. 112: Ὁ Χάρος καὶ ἡ Κόρη, τ. 1^{ος} σ. 38: Τοῦ Ὀλύμπου, τ. 2^{ος} σ. 120: Οἱ δύο ἀδελφοί). Ἐκτὸς τούτων, εἰς τὸ βιβλίον περιλαμβάνονται καὶ 14 λόγια στιχουργήματα ἐρωτικὰ καὶ ἔθνικὰ (Amatory-patriotic songs), ἐν λόγιον ποίημα, μίμησις τοῦ Τυρταίου (imitation from Tyrtæus) καὶ ἕτερον τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, μὲ τὸν τίτλον ὁ Δῆμος (Demos).

Der Apollotempel zu Bassae in Arcadien und die daselbst ausgegrabenen Bildwerke, dargestellt und erläutert durch O. M. Baron von Stackelberg. Rom 1826. Frankfurt am Main, gedruckt mit andreäischen Schriften (σχ. 4^{ov} σ. 147+παραρτ. εἰκόνων). Εἰς τὰς σ. 113-120 περιέχονται δημοτικὰ τραγούδια καὶ χοροὶ (Volksgesänge und Tänze), ἦτοι: σ. 113: Arcadisches Hiertenspiel (γνωστὸν τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς ἐκ στίχων 28 μὲ ἀρχικούς στίχους: *Βολοῦμαι μιά, βολοῦμαι δύο, βολοῦμαι τρεῖς καὶ πέντε / βολοῦμαι νὰ ξενιτευθῶ...* καταγεγραμμένον εἰς δεκαπεντασύλλαβους - ὀκτασύλλαβους καὶ μὲ μουσικὴν τῶν δύο πρώτων στροφῶν). Σελ. 114 Rüberlied, κλεπτικὸν zu derselben Melodie. Πρόκειται περὶ τοῦ τραγουδιοῦ «Φωνὴ ἐκ τοῦ μνήματος» ἀρχομένου μὲ τοὺς στίχους: *Σαββάτο μέρα πίναμεν, τὴν Κυριακὴ ὅλη μέρα καὶ τὴν Δευτέρα τὸ ταχὺ...* ἐν συνόλῳ 54 στίχοι, δεκαπεντασύλλαβοι - ὀκτασύλλαβοι. Σελ. 115 Liebeslied athenisch. Μουσικὴ καταγραφή μὲ τὰς λέξεις τῶν στίχων ἐντὸς τοῦ πενταγράμμου: *Ἄπ' ἀλάργα εἶσ' ἕνας κρῖνος, ἀπὸ κοντὰ εἶσ' ἕνας κοντζές...* Εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα μουσικὴ καταγραφή ἄλλου ἐρωτικοῦ ᾄσματος: *Ζιώνι, ζιώνι σὲ σκοιτώνω / καὶ τὸ φονικὸ πληρώνω...* Ἐν ὑποσημειώσει ἐξηγεῖ τὴν λ. ζιώνι = γλαῦξ, προσωνομία ἀτυχοῦς ἐρωτευμένου... Σελ. 116 μουσικὴ καταγραφή εἰς δύο παραλλαγὰς ἐρωτικοῦ ᾄσματος ἐκ Σμύρνης (Liebesklage, smyrnisch) μὲ τοὺς στίχους: *Ἀγάπη δὲν ἐστάθη ποτὲ χωρὶς καημοῦς / μὲ βάσανα μὲ πόρους καὶ μ' ἀραστεραγμούς...* Σελ. 117 τὸ ἠπειρωτικὸν ᾄσμα τῆς Κυρὰ Φροσύνης (Euphrosyne, Romanze epirotisch) μὲ μουσικὴν καταγραφήν. Τὸ κείμενον δημοσιεύεται εἰς 9 τετραστίχους στροφάς. Σελ. 118 μουσικὴ καταγραφή τουρκικοῦ ᾄσματος (Sultan Selims Gesang). Σελ. 119 μουσικὴ καὶ στίχοι ᾄσματος χοροῦ συρτοῦ (der Syrto mit Gesang):

*Ποιὸς εἶδε πράσινο δένδρι,
μανροματοῦσα καὶ ξανθὴ...*

Εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα μουσικὴ καταγραφή ἄλλου ᾄσματος καὶ εἰς τὴν σ. 120

μουσική καταγραφή δύο ακόμη χορῶν, ἑνὸς συρτοῦ καὶ ἄλλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (πολίτικου). Πάντων τῶν ἁσμάτων δημοσιεύεται καὶ μετάφρασις εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, φαίνονται δὲ ταῦτα προερχόμενα ἐξ ἰδίας τοῦ συγγραφέως συλλογῆς.

Εἰς τὴν σ. 20-21 γίνεται περιγραφή τῶν χορῶν μετὰ παρατηρήσεων καὶ συγκρίσεων πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς χορούς.

Lehrbuch der neugriechischen Sprache von W. v. Lüdemann, Leipzig 1826 (8^{ον} XX+200).

Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἀξιόλογον ἀπὸ γραμματικῆς καὶ συντακτικῆς ἀπόψεως, ὡς καὶ διὰ τὰς σχετικὰς μετὰ τὴν φιλολογικὴν κίνησιν τῶν χρόνων ἐκεῖνων παρεχομένης εἰδήσεως. Διὰ γλωσσικοὺς διδακτικοὺς σκοποὺς ἀναδημοσιεύονται εἰς αὐτὸ τραγούδια ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel (32 τραγ. διαφόρων κατηγοριῶν, 10 δίστιχα, ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, στροφαὶ ἐκ τοῦ θουρίου τοῦ Ρήγου καὶ ἐκ τοῦ Ὑμνου εἰς Ἐλευθερίαν τοῦ Δ. Σολωμοῦ), ὡς καὶ τὸ ποίημα Ἀθ. Χριστοπούλου «Μακαριότητα».

Eunomia. Darstellungen und Fragmente neugriechischer Poesie und Prosa in originalen Uebersetzungen aus englischen und französischen Werken und aus dem Munde geborenen Griechen¹⁾ entlehnt. Mit Beiträgen von verschiedenen Verfassern für Gelehrte und Nichtgelehrte gesammelt von Carl Iken. Grimma 1827. Μεταξὺ ἄλλων πολλῶν εἰδήσεων περὶ νεοελληνικῆς ποιήσεως καὶ πεζοῦ λόγου περιλαμβάνονται εἰς τὸν τόμον τοῦτον καὶ στίχοι ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς Ἀγίας Σοφίας (σ. 114), καὶ τοῦ Φώτου Τζαβέλλα (σ. 117).

Εἰς τὸν τρίτον τόμον τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ Eunomia δημοσιεύεται ἔργασίαν τοῦ Kind μετὰ τὸν τίτλον: *Neugriechische Volkslieder im Originale und mit deutscher Uebersetzung, nebst Sach- und Worterklärungen, herausgegeben von Karl Theodor Kind in Leipzig. Grimma 1827.* Εἰς τὸ δευτέρον φύλλον ὁ τίτλος: *Τραγούδια τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, συλλεχθέντα καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὰ Γερμανικὰ καὶ ἐξηγηθέντα διὰ σημειώσεων ὑπὸ Καρόλου Θεοδώρου Κίνδ. Neugriechische Volkslieder, gesammelt und mit deutscher Uebersetzung nebst Sach- und Worterklärungen herausgegeben von Karl Theodor Kind in Leipzig. Grimma, bei Carl Friedrich Göschen Beyer, 1827.* (12^{ον} σ. XXXII+148+2 ἄ. ἄ.).

Περιλαμβάνει 13 κλέφτικα καὶ ἱστορικὰ τραγούδια, σ. 2 - 28, τὰ ἐξῆς: ἔν ἄνευ

¹⁾ Πρόκειται περὶ τοῦ Ἑλληνοῦ ἱατροῦ Στεφάνου Κανέλλου (βλ. ἄνωτ. σ. 76).

τίτλου, ἀρχόμενον μετὸν στίχον Ἐνέβηκα στὸν Ὀλυμπο καὶ κοίταξα τρυγῶρα, Ὁ θάνατος τοῦ Ζήδρου, Τοῦ Φώτου υἱοῦ τοῦ Ζήδρου, τοῦ Λάζου, Τοῦ Νικοτσάρα, Τοῦ Παπαῖ (πάντα ταῦτα κατ' ἀνακοίνωσιν Ἑλληνοσ ἐξ Ὀλύμπου, ὡς λέγει), Τοῦ Τσέλιου (ἀνευ σημειώσεως διὰ τὴν προέλευσιν), Τοῦ ἀνδρείου Γεωργάκη, Τραγῳδίων τῆς Μονεμβασίας, Τραγῳδίων τοῦ Βλαχωρίου, Τραγῳδίων τοῦ Ἀνατολικοῦ—γράφε Αἰτωλικῶ—(τὰ τέσσαρα τελευταῖα ἐκ τοῦ Voutier, Lettres sur la Grèce, σ. 194), Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Βώσαρη (γρ. Μπότσαρη κατ' ἀνακοίνωσιν Ἑλληνοσ τινος), Τραγῳδίων διὰ τὸν λοιμόν, τὸν συμβάντα εἰς τὸ 1814 ἔτος εἰς Ραψάνην καὶ Τύρναβον (κατ' ἀνακοίνωσιν Ἑλληνοσ ἐξ Ὀλύμπου). Εἰς τὰς σ. 48-58 ἀναδημοσιεύονται τὰ παρὰ Stackelberg (βλ. ἀν. σ. 80) 5 τραγούδια: Τῆς ξενιτειᾶς, Βούλομαι μίαν, βούλομαι δύο... Φωνὴ ἐκ τοῦ μνήματος, Σάββατον μέραν πίναμεν..., Ἐρωτικόν, Ἀγάπη δὲν ἐσιάθη ποτὲ χωρὶς καημούς..., Ἐρωτικόν: ποιὸς εἶδε πράσινο δενδρί..., Εὐφροσύνη. Σελ. 62-82 ἀξιόλογοι σημειώσεις περὶ τῶν ᾠμάτων. Σελ. 83-142 γλωσσάριον. Σελ. 143-146 προσθήκη περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἀντιγραφή τῆς παρὰ Stackelberg μουσικῆς καταγραφῆς ᾠμάτων.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, εἰς τὸ βιβλίον περιλαμβάνονται καὶ διάφορα λόγια, ἔρωτικά προπάντων τραγούδια, ὡς καὶ ποίημα ἐκ 53 στίχων λογίας προελεύσεως μετὴν ἐπιγραφῆν «Τραγῳδίων τοῦ Κολοκοτρώνη».

Δημοτικὰ τραγούδια ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel, μεταφρασμένα εἰς γερομανικὴν γλῶσσαν περιέχονται εἰς τὸ βιβλίον: *Auswahl neugriechischer Volkspoesieen in Deutsche Dichtungen umgebildet von E. F. von Schmidt - Fhiseldeck, königl. Dänischen Staatsrathe, Ritter... Braunschweig, bei Friedrich Vieweg, 1827*¹⁾.

1828 Βιογραφία τῶν ἡρώων Μάρκου Μπότσαρη καὶ Καραϊσκάκη, συνοπτικῶς συγγραφεῖσα καὶ τύποις ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Γαζῆ²⁾ τοῦ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἡπείρου, πρώην γραμματέως, μουσικοῦ συμβούλου καὶ χιλιάρχου τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη, ἀφιερωθεῖσα δὲ παρὰ τοῦ ἰδίου τῷ σεβαστῷ Κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Αἰγίνῃ, ἐν τῇ ἐθνικῇ τυπογραφίᾳ, διευθυνομένη παρὰ Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητῆ, 1828 (8^{ον} σ. 35+1).

¹⁾ Δὲν δύναμαι νὰ δώσω λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου, διότι δὲν εἶδον τὸ βιβλίον εἰς τὰς ἐνταῦθα βιβλιοθήκας. Σημειῶνω μόνον τοῦτο, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν μελέτην Ν. Βέη, Τὰ μαλώματα βουνῶν στὰ νεοελληνικά γράμματα καὶ ὁ Βερολιναῖος πάπυρος 284. Περιόδ. Νέα Ἑστία 35 (1944) σ. 339. Περὶ. Passow, Τραγ. ρωμαίικα, σ. VII.

²⁾ Περὶ τούτου βλ. Σ. Σούρα, Ὁ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἡπείρου Γραμματεὺς τοῦ στρατάρχου Καραϊσκάκη Γεώργιος Γαζῆς. Περιόδ. Ἀναγέννησις: Νέα Ὑόρκη 1936.

Εἰς τὴν σ. 32 δημοσιεύονται στίχοι μοιρολογίου μιᾶς Ἡπειρωτίδος πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς φονευθέντα εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον καὶ μὴ ταφέντα :

Ἄχ!... εἶθε νὰ γένουμον πουλί, ψηλὰ νὰ ἀπειτοῦσα,
νὰ εὔρισκα τὸν σταυραῖτό, γιὰ νὰ τὸν ἐρωτοῦσα
ἐκεῖ πὸ ἐσκοτώθηκες, γραμμένο μου ξιφτέρι!

Ἐν ὑποσημειώσει δίδεται ἡ πληροφορία, ὅτι ἡ μοιρολογοῦσα ἦτο γυνὴ Εὐστρατίου Γκούια, ὅστις, ἀποθανὼν εἰς τὸ ἐν Σαλώνοις στρατόπεδον κατὰ τὸ 1824 ἔτος, Σεπτεμβρίου 5, ἐτάφη, ἀλλ' ἡ σύζυγός του τὸν ὑπέθετεν ἄταφον...

L'interprète du Français en Grèce. Ὁ ἐρμηνεὺς τοῦ Γάλλου ἐν Ἑλλάδι 1829 ἡ μέθοδος τοῦ νὰ μάθῃ τις νὰ ὁμιλῇ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν χωρὶς διδασκάλου, ὑπὸ Δοριέντου Δε-Βελλεγάρδου, μέλους τῆς ἐν Παρισίοις Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας κτλ. καὶ ὑπὸ Ἰωάννου Δελαγᾶου. Διὰ τῆς ἐπιστασίας τοῦ ἱερωτάτου Ἰωαννικίου, ἐξάρχου τῆς Κύπρου. Καὶ εἰς τὸ ἐσώφυλλον: *L'interprète du Français en Grèce ou méthode pour parler la langue grecque moderne sans l'avoir apprise par D'Orient de Bellegarde, membre de la société hellénique etc. et J.-B. Delgay; sous la direction de Mgr Joannikios exarque de l'île de Chypre. Paris 1829* (8^ο σ. XXIV+151). Μετὰ τὸ προοίμιον εἰς γαλλικὴν καὶ ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς προφορᾶς, συλλογὴν λέξεων, φράσεις, διαλόγους, ὑποδείγματα ἐμπορικῶν καὶ ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν κλπ., δημοσιεύεται ἐν σ. 146-7 ᾄσμα ξενιτειᾶς μὲ τὸν τίτλον: «Chant pastoral en dialecte arcadien. Ἄσμα ποιμενικὸν εἰς ἀρκαδικὴν διάλεκτον». Οἱ 15 πρῶτοι στίχοι εἶναι γνήσιοι δημοτικοί: Ὁ ἀπερχόμενος εἰς τὴν ξενιτειάν παρακαλεῖ τὰ βουνὰ νὰ μὴ χιονίσουν, τοὺς κάμπους μὴν παχιστοῦν καὶ τὶς κρυόβρυσες νὰ μὴ κρουσταλλιάσουν, μέχρις ὅτου ἐπιστρέψῃ. Ἐν τούτοις ὁμως, ἐπανερχόμενος εὐρίσκει τὰ ἀντίθετα καὶ ἀναγκάζεται νὰ ξαναγυρίσῃ εἰς τὴν ξενιτειάν, ὅπου ξένοι τὸν περιποιῶνται, ξένης πλύνουν τὰ ροῦχα του κλπ. Μετὰ τοὺς 15 τούτους δημοτικὸς στίχους προστίθενται ἄλλοι 32, λογία στιχοπλοκία περὶ τῆς ἐπανάδου τοῦ ξένου εἰς τὴν πατρίδα του (διὰ δευτέραν φοράν), τῆς ἡσυχου ζωῆς του ἐν μέσῳ τῶν οἰκειῶν, σκέψεων περὶ γάμου κ.τ.δ. Πρόκειται περὶ στιχογραφίας τοῦ γνωστοῦ λογίου Κ. Νικολοπούλου, γραμματέως τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Institut de France, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐν ὑποσημειώσει: Ici (εἰς τὸν 15^{ον} στίχον) s'arrêtait cette pièce; elle vient d'être terminée par M. Nicolopoulos, membre de plusieurs sociétés savantes, qui s'est attaché à suivre le même style. Ὁ Κ. Νικολόπουλος εἶναι γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων στίχων του μὲ θέματα πατριωτικά, ἐρωτικά κ.ἄ. Εἰς αὐτὸν πιθανώτατα ἀνήκει καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ᾄσματος: «Chant pastoral en dialecte arcadien-ᾄσμα ποιμε-

νικόν εἰς ἀρκαδικὴν διάλεκτον», διότι εἶχε ἰδιαίτερον ἀγάπην πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν, εἰς πολίχνην τῆς ὁποίας, τὴν Ἀνδρίτσειαν, εἶχε γεννηθῆ ὁ πατὴρ του¹⁾.

Alexandre Soutzo, Histoire de la révolution grecque, Paris 1829 (8^{ov} σ. 466). Εἰς τὴν σ. 129 σημ. 1 δημοσιεύονται ἐν γαλλικῇ μεταφράσει στίχοι ἄσματος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ὅπως τοὺς ἤκουσεν ὁ συγγραφεὺς ἄδομένους ὑπὸ Ἀθηναίου ἀοιδοῦ τῇ συνοδείᾳ μουσικοῦ ὄργάνου (εἴδους μαντολίνου). Ὁ ἀοιδὸς ἐβεβαίωσε τὸν Σούτσο, ὅτι οἱ στίχοι εἶναι ἰδικῆς του ἐμπνεύσεως. Εἰς τὴν σ. 158, γινομένης περιγραφῆς βαρβάρου τουρκικοῦ ἐθίμου νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὰς νέας τῶν χωρίων νὰ χορεύουν καὶ νὰ τὰς ἀπάγουν μετὰ τὸν χορόν, ἀναφέρεται τὸ δίστιχον:

*Καημένο Μελοπόταμο, καημένο Μελιδόνι,
ἔχει κοπέλλες εὐμορφες καὶ δὲν τὶς φανερώνει.*

Ἐν συνεχείᾳ δίδονται πληροφορίες περὶ τοῦ Μελιδόνη, ὅστις κατὰ τινα ἀρπαγὴν νεανίδων εἰς τὸ χωρίον Μυλοπόταμος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπετέθη ἐναντίον αὐτῶν, τοὺς ἠνάγκασε νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν καὶ ἔκτοτε οὗτοι δὲν ἐπέλαβον τὴν βάρβαρον συνήθειάν των. Πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ χωρίου Μελιδονίου τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου, τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου κατήγοντο οἱ γνωστοὶ διὰ τὴν δρᾶσίν των κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 Κρητὲς ἀγωνισταὶ Ἀντώνιος²⁾ καὶ Γεώργιος Μελιδόνης. Τὰ ἀναφερόμενα παρὰ τοῦ Ἀλ. Σούτσο περὶ ἐπιθέσεως τοῦ Μελιδόνη κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἤρπασαν νεάνιδας, φαίνονται μᾶλλον ὑποθέσεις. Τὸ Μελιδόνι εἶναι γνωστὸν κυρίως διὰ τὴν τραγικὴν συντριβὴν (3 Ὀκτωβρίου 1823) τῶν πεντακοσίων περίπου ἀγωνιστῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν τῶν περισσοτέρων, ἐγκεκλεισμένων εἰς τι παρὰ τὸ χωρίον σπήλαιον, καὶ ἐκεῖθεν ἀμυνομένων διὰ ν' ἀποκρούσουν τὰς ὁρδὰς τοῦ Χουσεῖν βέη, γαμβροῦ τοῦ Μωχάμετ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου.

Εἰς τὴν σελ. 217, σημ. 1, δημοσιεύεται ἐν γαλλικῇ μεταφράσει τὸ γνωστὸν τραγούδι τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως. Εἰς δὲ τὴν σελ. 262 σημ. 1 ὁμοίως ἐν γαλλικῇ μεταφράσει τὸ τραγούδι τοῦ Μεσολογγίου. Εἰς τὴν σ. 337 παρατίθεται δίστιχον ἄδόμενον ἐν Ὑδρα:

¹⁾ Εἰδήσεις καὶ βιβλιογραφίαν περὶ Νικολοπούλου βλ. εἰς *Σταμάτη Καρατζᾶ*, Κοραῆς καὶ Νικολόπουλος. Ἀθήνα 1949 (Collection de l'Institut Français d'Athènes).

²⁾ Περὶ τούτου ἔχει συντεθῆ ποίημα εἰς δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους στίχους (ρίμα). Βλ. *A Jeannarakí*, Ἔσματα Κρητικά, Leipzig 1876, σ. 49 ἀρ. 37. *A. Κριάση*, Κρητικά ἄσματα, ἐν Ἀθήναις 1909, σ. 82.

Ὁ καπετὰν Ἀντώνης μας, τὸ νιό μας παλληκάρι,
στῆς Ἰκαριᾶς τὸν πόλεμο ἐφάνηκε λιοντάρι,

μὲ τὴν διασάφησιν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἀντωνίου Κριεζῆ, ἀνδραγαθήσαντος ἐν Ἰκαρίῳ. Ἀκολουθεῖ μετάφρασις τοῦ διστίχου εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν.

De la Grèce moderne et de ses rapports avec l'antiquité par Edgar Quinet, membre de la commission envoyée par le Gouvernement en Morée. A Paris 1830 (8^{ov} σ.ΧΙΙ + 445). Εἰς τὴν σελ. 138-139 δημοσιεύεται ἄσμα περὶ Μεσολογγίου ἐν γαλλικῇ μεταφράσει, τοῦ ὁποίου τὸ ἑλληνικὸν κείμενον δημοσιεύεται εἰς τὴν σ. 443¹⁾. Ὁ πεσὼν ἐν Ναβαρίνῳ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1825 Ἀναστάσιος Τσαμαδὸς ὑπὸ μορφὴν πτηνοῦ ὀμίλει εἰς τὸν Γεωργάκην (τὸν τραγουδιστὴν) καὶ τὸν προτρέπει νὰ ἔξη θάρρος, διότι πάλιν θὰ πολεμήσῃ ὁ Μοριάς καὶ κόκκαλα ἐχθρῶν θὰ σπαροῦν... Ὁ συγγραφεὺς μᾶς πληροφοροεῖ, ὅτι τὸ ἄσμα ἤκουσεν ἐν Σπάρτῃ ἀδόκιμον παρὰ τυφλοῦ παίζοντος guzla²⁾. Ἐξερχόμενος τῆς πόλεως, λέγει, εἶδεν ὄμιλον ἱππέων, οἵτινες εἶχον περικυκλώσει τὸν τυφλὸν ἀοιδόν.

Ἀποσπάσματα ἐκ μακροῦ ποιήματος (314 στίχων) λαϊκοῦ στιχουργοῦ περιέχονται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος δημοσιευθὲν βιβλίον: *Travels in the Morea with a Map and Plans by William Martin Leake. Vol. I London 1830 (8^{ov} σ. XVII + 513)*, σ. 334-339. Τὸ ποίημα τοῦτο, ἔργον διδασκάλου τινός, εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Leake εἰς χειρόγραφον ἀποτελεῖται ἐκ δεκαπεντασυντάβων ὁμοιοκαταληκτικῶν στίχων (ρίμα) καὶ παρέχει ἐνδιαφερούσας εἰδήσεις περὶ τῶν μπεδήδων τῆς Μάνης, περὶ γενναιότητος τῶν Μανιατῶν, περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐθίμων των.

Ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ M. Leake προέρχονται καὶ τὰ κατωτέρω 4 δημοτικά τραγούδια δημοσιευθέντα εἰς τὸν τόμον: *Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, ἐν Ἀθήναις 1935 (Ἐπιτροπὴ ἐκδόσεως τῶν καταλοίπων Σπυρίδωνος Λάμπρου)* σ. 42-49, ὑπὸ F. H. Marshall μὲ τὸν τίτλον: *Four Klephitic Songs*. Τὸ πρῶτον, ἀναφερόμενον εἰς τὸν γνωστὸν κλέφτην Κατσαντώνην, ἀρχίζει μὲ τοὺς στίχους:

Ἀκούσεται τί γίνηκε τοῦτο τὸ καλοκαίρι
στὶς δεκαεφτά τοῦ ἄλωναριοῦ...

¹⁾ Βλ. καὶ Ἀ. Μανούσου, Τραγούδια ἔθνικα, μέρος Α'. Τραγούδια κλέφτικα, σ. 206 Passow, Τραγούδια ρωμαίικα, ἀρ. 256. Τὸ αὐτὸ ἄσμα δημοσιεύεται καὶ ἐν Œuvres complètes de Edgar Quinet. Marnix de Sainte-Aldegonde. La Grèce moderne et ses rapports avec l'antiquité, Paris t. 5e 1857, σ. 254 (γαλλικὴ μετάφρασις), εἰς σ. 387 τὸ ἑλληνικὸν κείμενον.

²⁾ Οὕτως ὀνομάζει προφανῶς ἑλληνικὸν ἔγχορδον ὄργανον (λαοῦτο, μαντολίνο) ὁμοιάζον πρὸς τὸ γιουγκοσλαβικὸν μουσικὸν ὄργανον guzla.

Τὸ δεύτερον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Κατσαντώνη, ἀρχίζει μετὰ τοὺς στίχους:

*Τρία πουλάκια κάθονταν, καημένη Κίτσιο Ἀντώνη μου,
ψηλὰ στὸ Καρπενήσι...*

Τὸ τρίτον, ἀναφερόμενον εἰς τὸν κλέφτην Λιάκον, ἀρχίζει:

Δὲν στὸ εἶπα, Λιάκο, μὰ φορὰ, δὲν σοῦ εἶπα τρεῖς καὶ πέντε...

Καὶ τὸ τέταρτον, ἐπιγραφόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Ali Pasha and Souli, ἀρχίζει:

*Βεζίρης ὁ πολύχρονος μοῦ γίνηκε σεμπέτι¹⁾,
νὰ στείλῃ τὸν Βεληπασιά τὸν Σούλιου νὰ χαλάσῃ...*

Τὰ κείμενα ἔχουν λάθη καὶ ἐσφαλμένην καταγραφὴν τῶν στίχων ἀπὸ μετρικῆς ἀπόψεως· εἶναι ὅμως ἀξιόλογα ὡς τὰ παλαιότερα εἰς τὸ εἶδός των, γνωστὰ ἐκ γραπτῆς παραδόσεως.

1831 Λίαν ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ κατὰ τοὺς τέσσαρας πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους 1831 δημοσιευθέντα ἐν Ναυπλίῳ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ: Ἐθνη, ἢτοι ἀνάλεκτα γεωγραφικά, φιλολογικά, ἱστορικά, οἰκονομικά καὶ περὶ ἐφευρέσεων. Ἐν Ναυπλίῳ (Ἰανουάριος-Ἀπρίλιος) 1831. Ἐν τῇ ἐθνικῇ τυπογραφίᾳ διευθυνομένη ὑπὸ Παύλου Πατρικίου²⁾. Τὸ περιοδικόν, ἐκδιδόμενον δις τοῦ μηνὸς εἰς 16σέλιδα τεύχη (σχ. 8^{ον}), περιέχει παντοειδεῖς εἰδήσεις καὶ θέματα, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ τίτλου. Ἄξια ἰδιαίτερας προσοχῆς εἶναι τὰ περιεχόμενα εἰς τὰς σελίδας του πέντε δημοτικά τραγούδια: σ. 80 «Δημῶδες τραγούδιον. Ἡ πιστὴ σύζυγος» ἐκ στ. 29 (παραλλαγή τοῦ γνωστοῦ ἔσματος ἢ ἀναγνώρισις τοῦ ξενιτεμένου). Σελ. 112 «Δημῶδες τραγούδιον ξενιτειᾶς» ἐκ στ. 31, ἀρχόμενον:

*Διῶξε με, μάνα μ', διῶξε με, μὲ ξύλα μὲ λιθάρια,
νὰ πάω κι ἐγὼ στὲς ἐρημιές, ποὺ πᾶν τὰ χελιδόνια...*

Σελ. 127 δύο τραγούδια ἡρωικά, τὸ πρῶτον ἐκ στ. 17, ἀρχόμενον: Ἀντώνης μᾶς ἀρρώστησε, τὸν ἔπιασεν ἢ θέρμη... καὶ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀσθένειαν τοῦ Κατσαντώνη, καὶ τὸ δεύτερον ἐκ 14 στίχων καὶ ἀναφερόμενον εἰς τὸν Λεπενιώτην. Ἐν σελ. 128 παραλλαγή ἐκ 12 στίχων τοῦ ἔσματος «Ἡ Λυγερὴ εἰς τὸν Ἄδη».

Τρεῖς ἀνδρειωμένοι βούλονται νὰ ἴλθοῦν τὸν πάνω κόσμον...

1833 Τραγῶδια τῆς Νέας Ἑλλάδος ἐθνικά καὶ ἄλλα, τὰ μὲν τυπωμένα πρότερον τὰ

¹⁾ Ἀπὸ τὸ ἀραβ *seber* = αἰτία, ἀφορμή.

²⁾ Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο περιοδικόν διέκοψε τὴν ἐκδοσίν του τὸ 1831 μετὰ τὴν δήλωσιν τοῦ ἐκδότου Γ. Χρυσίδη, ὅτι διακόπτει ἕνεκα τῆς ἀκαταπαύστου ἐνασχολήσεως τοῦ ἐκεῖ εὐρισκομένου μικροῦ μέρους τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας εἰς τὰ τῆς κυβερνήσεως.

δ' ἀτύπωτα. Μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις ἐκδοθέντα ὑπὸ Θεοδώρου Κίνδ. *Neugriechische Poesien, ungedruckte und gedruckte mit Einleitung und sowohl Sach-als Worterklärungen, herausgegeben von Dr Theodor Kind. Leipzig in der Dyk'schen Buchhandlung, 1833* (8^{ov} μικρὸν σ. XXVI + 1 ἄ.ἄ + 94 + 2 ἄ.ἄ) Ὁ φιλέλλην συγγραφεὺς εἶναι γνωστὸς καὶ ἐκ προηγουμένων του δημοσιευμάτων, ὡς ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἔκδοσις ἰσμάτων (βλ. σ. 81) καὶ τό: *Beiträge zur besseren Kenntniss des neuen Griechenlands in historischer, geographischer und literarischer Beziehung, Neustadt 1831*, ἔνθα ἀναιρεῖ τὴν γνωστὴν θεωρίαν τοῦ Fallmerayer περὶ καταγωγῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἀντλῶν ἐπιχειρήματα ἐκ τῶν νεοελληνικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῆς γλώσσης, τῆς σωματικῆς διαπλάσεως τῶν ἀνθρώπων κλπ. Εἰς τὸ νέον τοῦτο δημοσίευμά του, ἀφιερωμένον εἰς τὴν ποίησιν, μεταξὺ ἄλλων δημοσιεύει δέκα ἴσματα ἐξ ἰδίας συλλογῆς δημοσιεύει ἐπίσης, ἐν σ. 10, ἴσμα λογίου στιχουργοῦ περὶ Πάργας, ὡς καὶ ἄλλα ἴσματα λογίων ἐν σ. 17 κἑ¹⁾.

Gemälde von Griechenland entworfen von F. A. Ukert. Neue vermehrte Ausgabe. Darmstadt 1833 (16^{ov} σ. 379). Εἰς τὰς σελ. 165, 180, 181, 182, 184, τέσσαρα ἐρωτικά δίστιχα μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν. Εἰς σ. 184 δημοσιεύεται λόγιον ἐρωτικὸν δίστιχον, μεταφρασμένον ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ, καθὼς λέγει ὁ Ukert. Εἰς σ. 190 τὸ γνωστὸν δημῶδες ἐξάστιχον περὶ τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Δαμαλά. Εἰς σ. 193 μετάφρασις ἰσματος τοῦ Μαυριανοῦ ἐκ τοῦ Bartholdy (βλ. ἀν σ. 62).

Λόγοι ἐκκλησιαστικοί, ἐκφωνηθέντες ἐν τῇ γραικικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ὁδησοῦ καὶ τὰ ,ΑΩΚΑ'-, ,ΑΩΚΒ' ἔτος ὑπὸ Οἰκονόμου Κωνσταντίνου πρεσβυτέρου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογουμένου. Ἐτυπώθησαν φιλοτίμῳ δαπάνῃ Ἰωάννου Π. Βόζου. Ἐν Βερολίνῳ, ἐκ τῆς τυπογραφίας τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ,ΑΩΔΓ' [1833] (8^{ov} σ. 316). Εἰς τὴν σελ. 273 τὸ δίστιχον:

Διφοῦν οἱ κάμποι διὰ νερόν, καὶ τὰ βουνὰ διὰ χιόνι,

διψᾷ καὶ ὁ μαῦρος Ζαχαριάς διὰ τούρκικα κεφάλια.

καὶ δύο ἀκόμη τραγούδια: Πόλεμος Πετμεζαίων κατὰ τοῦ Μουσαγά, Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος.

Ἱστορία Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐπανα- 1834

¹⁾ Δημοσιεύσεις ἄλλων δημοτικῶν ἰσμάτων παρὰ Kind, γενομένας βραδύτερον, βλ. κατωτέρω, σ. 88, 100, 102.

στάσεως μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πραγμάτων. Διηρημένη μὲν εἰς βιβλία τρία, συγγραφεῖσα δὲ ὑπὸ Διονυσίου Σουρμελῆ. Ἐν Αἰγίνῃ, ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀνδρέου Κορομηλά, 1834. (8^{ον} σ. 349).

Ἐν σ. 8, ὁμιλῶν ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἑλλήνων (Δεκέμβριος 1821), λέγει ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια (Τούρκισσαι), ἀσυνήθιστοι εἰς κοπιώδεις χειρωνακτικὰς ἐργασίας, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ στρέφουν τὸν χειρόμυλον ἐργαζόμεναι ἔψαλλον ἄσμα ἰδίας ἐμπνεύσεως, ὅπερ ἔχει ὕφος δημοτικόν:

*Κακόμοιρες οἱ Ἀθηναῖες, οἱ καλομαθημένες
τραβοῦσι τὸν χερσόμενον καὶ κλαίουσι οἱ καημένες.
Ἀφῆκαν βρούσες μὲ νερά, δένδρα μὲ πορτοκάλια
κ' ἐμβῆκαν στὸ ρημόκαστρον καὶ τρώγουν τὰ λιθάρια.
Τάχα νὰ ζήσω νὰ τὰ ἰδῶ τὰ πράσινα μπαϊράκια,
νὰ ἔλθουν νὰ πολεμήσουνε, νὰ βγάλουν τὰ φαρμάκια;
Βρὲ Ἰσαλά¹⁾ ἐλπίζουμε νὰ ἔλθουν οἱ πασάδες
καὶ νὰ κτυπήσουν τὰ σπαθιά, νὰ κόψουν τοὺς ραγιάδες²⁾.*

Τὸ αὐτὸ ἔτος (1834) ἐξεδόθη ἐν Κερκύρα περιοδικὸν μὲ τὸν εἰς τρεῖς γλώσσας τίτλον: Ἴόνιος Ἀνθολογία. *Ionian Anthology. Antologia Ionia.* Μετ' ἐλπίδων ἀγαθῶν. Τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐξεδόθησαν πέντε τεύχη (φάκελλοι, ὡς σημειώνεται ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου), ἦτοι τὸν Ἰανουάριον, Ἀπρίλιον, Ἰούλιον, Ὀκτώβριον τοῦ 1834 καὶ Ἰανουάριον 1835. Εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 1 φάκελλον, σ. 147-148, δημοσιεύεται τὸ τραγούδι «Σωφροσύνη»: *Ν-ἄγουρος πετροπελεκᾶ μὲ τό 'να του τὸ χέρι...³⁾*, παραλλαγὴ γνωστοῦ ἐρωτικοῦ τραγουδιοῦ «Νέος μὲ κομμένο χέρι ζητεῖ νὰ φιλήσῃ κόρην κι ἐκεῖνη ἀρνεῖται». Εἰς τὸν φάκελλον 2, σ. 400-401, δημοσιεύεται παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ «Κακιὰ πεθερά», μὲ τὸν τίτλον «Ὁ φθόνος τῆς πεθεράς»⁴⁾ καὶ εἰς τὴν σ. 591 παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ «Τῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι» μὲ τὸν τίτλον «Τὸ στοιχεῖον τῆς γεφύρας»⁵⁾.

1835

Neugriechische Chrestomathie mit grammatischen Erläuterungen und einem Wörterbuche, herausgegeben von Theodor Kind. Prosa und Poesie.

¹⁾ = ἔχει ὁ Θεός (ἀπὸ τὸ τουρκ. insaallah).

²⁾ Τοὺς στίχους ἀναδημοσιεύει ὁ Ἄ. Μανούσος (Τραγούδια ἔθνικα, σ. 164-165) χωρὶς ν' ἀναφέρῃ πόθεν τοὺς ἀντιγράφει. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ εὐγενείας καὶ καρτερίας τῶν Ἑλληνίδων, οὐδεμίαν παρέχων θετικὴν ἱστορικὴν πληροφορίαν.

³⁾ *Tommaso*, *Canti popolari*, σ. 17. ⁴⁾ *Tommaso*, ἔνθ' ἄν. σ. 135-136.

⁵⁾ *Tommaso*, ἔνθ' ἄν. σ. 178.

Leipzig 1835 (12^{ον} σ. XXIV+260). Εἰς τὸ νέον τοῦτο βιβλίον ὁ Kind ἀναδημοσιεύει 16 δημοτικά ἄσματα ἱστορικά, κλέφτικα καὶ παραλογές. Ἐκ τούτων 11 προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel, (Τοῦ Κυρίτη Μιχάλη, Ἔλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Θάνατος τοῦ Γεωργάκη καὶ Φαρμάκη, Τοῦ Χρήστου Μηλιόνη, Τοῦ Μπουκουβάλα, Ὁ τάφος τοῦ Δήμου, Τοῦ Σκυλοδήμου, Ὁ χάρος καὶ ἡ κόρη, Ὁ χάρος καὶ αἱ ψυχαί, Θρῆνος μητρικός, Ἡ νυκτερινὴ περπατησιά), 3 ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συλλογῆς τοῦ 1827 (Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Βότσαρη, Τοῦ Νικοτσάρα, Ἡ βοή τοῦ μνήματος) καὶ δύο ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ ἰδίου ἐπίσης τοῦ 1833 (Τοῦ Ὀλύμπου, Ὁ ἀναγνωρισμός)¹⁾. Εἰς τὸν αὐτὸν τόμον δημοσιεύει ἐπίσης καὶ λόγια ποιήματα τοῦ Ρήγα, Χριστοπούλου, Κάλβου καὶ τὸν ἐθνικὸν ὕμνον τοῦ Δ. Σολωμοῦ.

Ἀνθολογία ἢ συλλογὴ ἁσμάτων ἡρωικῶν καὶ ἐρωτικῶν. Μέρος πρῶτον. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀνδρέου Κορομηλά 1835. (8^{ον} μικρὸν εἰς δύο μέρη σ. 1-56 καὶ σ. 1-76, με ἐνιαῖον πίνακα περιεχομένων εἰς τὴν ἀρχήν). Εἰς τὸ πρῶτον μέρος δημοσιεύονται ἑπτὰ ἱστορικά τραγούδια, ἐξ ὧν τὰ τρία, σ. 34-39, ἐκ τοῦ 2^{ου} τόμου τῆς συλλογῆς Fauriel με ἀλλαγὴν μόνον τῶν ἐπιγραφῶν: Ὁ τοῦ Διάκου ἀπότομος καὶ τραγικὸς θάνατος ἀπὸ τὸν Ὁμέρ Βριόνην, Ἔλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, Θρῆνος εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Κιαμὶλ μπεη, καὶ ἄλλα τέσσαρα ἀκόμη ἄλλοθεν παραληφθέντα, σ. 40-50, με ἐπιγραφάς: Παράπονα τριῶν νεανίδων Τούρκων κατὰ τοῦ Σουλτὰν Μαχμουτ καὶ τοῦ φρουρίου Ναυπλίας, Ἀντίστασις τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ὑπεράσπισις αὐτοῦ, Ἔλωσις τῶν Ψαρῶν καὶ ναυμαχία κατὰ τὸν Γέροντα (ρίμα ἐκ 53 δεκαπεντασυλλάβων στίχων), Ναυμαχία κατὰ τὴν Σάμον (ρίμα ἐκ 18 δεκαπεντασυλλάβων στίχων). Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος, σ. 2-17, με ἐπιγραφὴν *Κλέφτικα τραγούδια* δημοσιεύονται 17 κλέφτικα τραγούδια ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel: Τοῦ Ὀλύμπου, Τελευταῖος ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Κλέφτη, Τὸ μάθημα τοῦ Νάνου, Γραφὴ τῶν Κλεφτῶν τοῦ Βάλτου, Ὁ Κίτσος καὶ ἡ μητέρα του, Τοῦ Ἀνδρικού, Ὁ Ἰώτης πληγωμένος, Τοῦ Ἰωάννη Σταθαῖ, Τοῦ Στέργιου, Τοῦ Λιάκου, Ἐλευθέρωσις τῆς γυναικὸς τοῦ Λιάκου, Τοῦ Δίπλα, Θάνατος τοῦ Βελῆ Γκέκα, Τοῦ Νικοτσάρα, Οἱ Ἀρβανίτες εἰς τὸ Ἀνάπλι, δύο τραγούδια τοῦ πολέμου τῶν Σουλιατῶν. Σελ. 20-34 με ἐπιγραφὴν *Διάφορα Τραγούδια* δημοσιεύονται 13 τραγούδια διαφόρων κατηγοριῶν. Ἐκ τούτων τὰ 11 προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel: Ὁ ναύτης, Ὁ ξενιτευτός, Ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἰαννούλας, Ὁ ὕπνος τοῦ ἀνδρείου, Ἡ νυκτερινὴ περπατησιά, Ἡ κατάρα τοῦ ἀγαπητικοῦ, Τῆς ἀπίστου γυναικὸς, Τῆς καλῆς τραγουδι-

¹⁾ Βλ. καὶ ἀνωτ. σ. 81 καὶ 87.

στριας, Τὸ σταμνὶ τὸ τσακισμένον, Ἔλωσις τοῦ Μπερατίου, Τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ. Ἐν σ. 31 ἔρωτικὸν ἄσμη ἀνευ ἐπιγραφῆς. ἀρχόμενον μὲ τοὺς στίχους:

Ὅλες οἱ μελαχρονὲς κ' οἱ μαυρομάτες
μὲ τίς ἐλιὲς γεμάτες.

Ὅλες φιλὶ μοῦ δώσανε καὶ μιὰ δὲν μοῦ τὸ δίνει...

Ἐν σ. 35 κῆ. διάφορα λόγια, ἔρωτικά ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τραγούδια, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς Ξανθοῦλας καὶ ἡ Φαρμακωμένη τοῦ Δ. Σολωμοῦ. Ἐν τῷ ἔξωφύλλῳ ὁ ἐκδότης σημειώνει ὅτι «ἐκδίδεται μετ' ὀλίγον καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς παρουσίης Ἀνθολογίας, περιέχον ὁμοίως ἐκλογὴν φιλοπονημάτων τῶν σημαντικωτέρων ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος».

Ἔσμη διαφόρων ποιητῶν, τοῦ τε ἀειμνήστου Ρήγα καὶ ἄλλων φιλελευθέρων Ἑλλήνων, οἷς προσετέθησαν καὶ εὐτρόπελα ἐξ ἀντιγράφων ὡς οἷόν τε ἐξηκριβωμένων. Δαπάνη τῶν τυπογράφων. Ἐν Ναυπλίῳ, ἐκ τῆς τυπογραφίας Κωνσταντίνου Τόμπρα, Κυδωνίως καὶ Κωνσταντίνου Ἰωαννίδου Σμυρναίου, 1835. (8^{ον} μικρὸν σ. 128 + πίναξ τῆς ἀρχῆς τῶν περιεχομένων ἄσμάτων ἐκ 4 σελ.). Περιέχει 15 δημοτικὰ τραγούδια. Ἐκ τούτων τὰ δύο (Τραγῳδίον τῆς Μονεμβασιάς καὶ Τοῦ ἀνδρείου Γεωργάκη) εἶχον δημοσιευθῆ καὶ παρὰ τοῦ Voutier (Lettres sur la Grèce) καὶ ὑπὸ Th. Kind ἐν Eunomia III, τρία (Ἔλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, Αἰχμαλωσία τοῦ Κιαμὶλ μπη. Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου) παρὰ Fauriel. Τὰ ὑπόλοιπα δέκα (γνωστὰ δημοτικὰ ἄσμη) παρουσιάζουν, ὅσον δύναμαι νὰ γνωρίζω, διαφορὰς ἀπὸ ἄλλας παραλλαγὰς, αἵτινες μέχρι τότε εἶχον δημοσιευθῆ. Ἐκτὸς τῶν δημοτικῶν τούτων ἄσμάτων εἰς τὸν ἴδιον τόμον δημοσιεύονται καὶ ποιήματα τοῦ Ρήγα καὶ ἄλλων λογίων ποιητῶν.

Μετάφρασις εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν ποιήματος λαϊκοῦ στιχουργοῦ δημοσιεύεται ἐν σ. 303 τοῦ βιβλίου *Georg Ludw. von Maurer, Das griechische Volk in öffentlicher, kirchlicher und privatrechtlicher Beziehung vor und nach dem Freiheitskampfe bis zum 31 Juli 1834. Dritter Band (Anhang). Heidelberg 1835*. Περὶ τοῦ ποιήματος παρέχεται ἡ πληροφορία, ὅτι ἐψάλλετο ὑπὸ τῶν Μανιατῶν κατὰ τὰ γεγονότα τῆς Σπάρτης τὸν Μάιον τοῦ 1834 «Chantée par les Maïnots dans les événements de Sparte en Mai 1834». Ἐν αὐτῷ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως Ὀθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, περὶ τῶν φορολογικῶν ὑποχρεώσεων τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ αἰτήματός των πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τούτων καὶ διατήρησιν τῶν ὄπλων καὶ τῶν πύργων.

Πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα καὶ τὴν κατὰ τὰ ἔτη 1832-1835 κυ-

ρίως¹⁾ γενομένην συλλογὴν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ βαβαρικοῦ στρατοῦ F.X.M.A. von Predl (1794-1866) καὶ σωζομένην ἐν χειρογράφῳ κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ὑπ' ἀρ. 28. Τὰ ἄσματα ἀπεθησαύρισεν ὁ συλλογεὺς ἐκ καταγραφῶν χάριν αὐτοῦ γενομένων ὑπὸ διαφόρων Ἑλλήνων, πολλὰ δὲ ἀντέγραψεν ἐξ ἐντύπων καὶ μάλιστα τῆς συλλογῆς Faugier²⁾. Τὰ κείμενα ταῦτα μένουν εἰσέτι ἀνέκδοτα γνωρίζομεν ὁμως τοὺς τίτλους καὶ τὴν ἀρχὴν τούτων ἐκ τῆς δημοσιευθείσης σχετικῆς ἐργασίας τοῦ καθηγητοῦ Νίκου Α. Βέη (*Bees*), *Ὁ F.X.M.A. von Predl καὶ ἡ συλλογὴ αὐτοῦ ἑλληνικῶν δημοδῶν ἄσματων. Ἐκατονταετηρὶς 1837-1937. Ἐπιστημονικαὶ συμβολαί. (Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Πρωτανεὶα Γρηγορίου Παπαμιχαήλ)* σ. 31-45. Τὰ ἄσματα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς³⁾: 1) Ἱστορικά 11 (Ὁ θάνατος τοῦ Κίτζου Μπότζαρη, Ἄλωσις τοῦ Μπερατίου, Ἡ ὑποδουλώσις τοῦ Γαρδικίου, Ἡ μάχη τῶν Σουλιωτῶν, Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἡ σκλαβιά τοῦ Κιαμίλ μπη, Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου, Ὁ θάνατος τοῦ Βεληγκέκα, Ὁ κύριος Μιχάλης, Ἀντίστασις τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ὑπεράσπισις αὐτοῦ, Ἱστορία τοῦ Γεώργου Σκατόβεργα). 2) Κλέφτικα 15 (Ἐπιγραφή τοῦ σπαθίου τοῦ Κοντογιάννη, Γραφή τῶν Κλεφτῶν τοῦ Βάλτου, Τοῦ Στέργιου, Ὁ τάφος τοῦ Δήμου, Τοῦ Μπουκουβάλα, Τοῦ Γιάννη Σταθᾶ, Τοῦ Γυφτάκη, Τοῦ Ζαχαριᾶ, Τὸ μάθημα τοῦ Νάνου, Τοῦ Πλιάσκα, Τοῦ Ὀλύμπου, Τοῦ Γεωργοθώμου, Ὁ καπετάνιος ἀγαπητικός, Ὁ ὕπνος τοῦ ἀνδρείου, Τελευταῖος ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Κλέφτη). 3) Διηγήσεις 5 (Ἡ ἀρπαγή, Οἱ ἀγαπητικοί, Ὁ Χάρος καὶ αἱ Ψυχαί, Ὁ Χάρος καὶ ἡ κόρη, Ὁ Μανόλης καὶ ὁ Γιανίτσαρως) 4) Οἰκιακὰ 5 (ἀναγράφονται αἱ ἀρχαὶ τῶν τραγουδιῶν: *Ξενιτευμένον μου πουλὶ καὶ παραπονεμένον, Ἐβγαῖ ἀγόρια στὸν χορόν, κοράσια στὰ τραγούδια, Κυρὰ Χρυσῆ τὴν Κυριακὴν καὶ Ἀργύρω τὴν Δευτέραν, Ὁ μισευμὸς εἶναι κακό, τὸ ἔχε γειὰ φαρμάκι, Ἐσένα πρέπει, ἀφέντη μου, φρεγάδα, ν' ἀρματώσης*) 5) Ἐπιθαλάμια 5 (ἀναγράφονται αἱ ἀρχαὶ τῶν τραγουδιῶν: *Ἀπὸ τὰ τρίκορφα βουνά, Ἀφήνω γειὰν στὸν μαχαλὰν καὶ γειὰν στοὺς ἰδικούς μου, Ἡ Πε-*

¹⁾ Παρὰ τὴν δήλωσιν τοῦ συλλογεῶς, ὅτι τὰ ἄσματα συνελέγησαν κατὰ τὰ ἔτη 1832-1835, ἡ συλλογὴ ἐσυνεχίσθη καὶ βραδύτερον τοῦ 1835, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ περιεχομένου ἄσματος ποιηθέντος πρὸς τιμὴν τῆς βασιλείσης Ἀμαλίας τὸ 1845. Σημειωτέον ὅτι ὁ von Predl διέμεινεν ἐν Ἑλλάδι περὶ τοὺς 28 μῆνας (1833-1835) ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ βαβαρικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος τοῦ βασιλέως Ὀθωνος.

²⁾ Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν εἰς τὸ χειρόγραφον περιλαμβάνονται καὶ ποιήματα λογίων, τοῦ Νικήτα Νηφάκη, Ρήγα, Στεφάνου Κανέλλου κλπ.

³⁾ Οἱ τίτλοι καὶ αἱ ἀρχαὶ δημοσιεύονται ἐνταῦθα ἄνευ τῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων καὶ παρατονισμῶν.

ριστερούλα ἢ νύφη μας, Ὅλες οἱ μελαχρινές κ' οἱ μαυρομάτες, Ἐβγαῖ ἀγόρια στὸν χορόν, κοράσια στὰ τραγούδια). 6) Δίστιχα τραγουδάκια 11. 7) Λαϊκὸν ποίημα « Αἱ κόραι τῆς Ἀράχοβας πρὸς τὴν βασιλίссαν τῆς Ἑλλάδος », συντεθὲν πρὸς τιμὴν τῆς βασιλίссης Ἀμαλίας τὸ 1845, ὅτε αὕτη μετὰ τοῦ βασιλέως συζύγου της καὶ πολυμελοῦς ἀκολουθίας ἐπεσκέφθη τὴν Ἀράχοβαν ¹⁾.

Σημειώνομεν ἀκόμη ἐνταῦθα ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ Χατζησεκρέτη, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, δημοσιεύομενα παρὰ *William Martin Leake, Travels in Northern Greece, vol. I, London 1835* (8^{ον} σ. XIII + 527) σ. 463 - 497, εἰς τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον: Biography of Aly Pasha. Ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του χειρόγραφον μὲ 4500 περίπου πολιτικούς στίχους.

1836 Ἑλληνικὴ πλάστιγξ ἢ ποιήσεις καὶ λογογραφικαὶ διατριβαὶ ἐπικρίνουσαι τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Σούτσου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Κ. Ράλλη, 1836 (8^{ον} σ. β' + 275). Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, σ. 54, γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἑλληνικῶν δημοδῶν ᾄσμάτων, θαυμασθέντων παρὰ τῶν πεφωτισμένων Εὐρωπαίων, καὶ καταχωρίζονται δύο καλαὶ παραλλαγαὶ τῶν γνωστῶν ᾄσμάτων « Φωνὴ ἐκ τοῦ μνήματος » καὶ « Ἀναγνωρισμὸς τοῦ ξεניתεμένου ».

1837 *Travels in Crete by Robert Pashley, Esq. vol. I-II Cambridge - London 1837*. Δημοσιεύονται ᾄσματα ἐκ Κρήτης, γνησίως δημοτικὰ ἢ συνθέσεις τῶν λαϊκῶν στιχουργῶν τῆς νήσου. Εἰς τὸν πρῶτον τόμον περιέχονται τὰ ἐξῆς ποιήματα λαϊκῶν στιχουργῶν (ρίμες): Πάτησαν τὴ Γραμποῦσα (σ. 78), Τοῦ Γλημίδη τὸ τραγούδι (σ. 110-112), Ρίμα τοῦ Θεόδωρου (σ. 165), Στίχοι ἐκ τοῦ ᾄσματος τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (σ. 316 σημ. 28), Ματινάδες (σ. 247. 248-257. 273. 286 σημ. 6), Ἐρωτικὸν ᾄσμα (σ. 247), Σατιρικὰ δίστιχα (σ. 299. 312). Εἰς τὸν δεῦτερον τόμον περιέχονται ὡσαύτως ποιήματα λαϊκῶν στιχουργῶν (ρίμες): Στὸ θάνατο τοῦ Τζελεπῆ (σ. 131), Ρίμα τοῦ Χατζῆ Μιχάλη (σ. 136-145), Στίχοι ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Γεωργιλλᾶ, « Τὸ θανατικὸν τῆς Ρόδου » (σ. 208 σημ. 32). Ἱστορικὰ τραγούδια: τοῦ Μεσολογγίου (σ. 134 σημ. 6, ἐκ τῆς συλλογῆς Faugier), τῆς Ἀδριανουπόλεως (σ. 166), Τραγούδια σουλιώτικα (σ. 200 σημ. 10). Στίχοι ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Leake (*Travels in Northern Greece I* σ. 492), δύο στίχοι, ἀπόσπασμα ἐκ ρίμης ἀναφερομένης εἰς τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1821, Στίχοι γαμηλίου ᾄσματος (σ.

¹⁾ Βλ. καὶ *Ludwig Ross, Reisen des Königs Otto und der Königin Amalie in Griechenland, 2, Halle 1848* σ. 189 κέ.

234). Ἄλλοι ἀποσπασματικοὶ στίχοι (σ. 100 σημ. 8, σ. 207 σημ. 30, σ. 232 σημ. 4, σ. 244 σημ. 19 καὶ 20).

*Ἄσματα πολεμιστήρια τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος, συ-
χουρηθέντα ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου Τσοπανάκου Δημητσανίτου, καὶ ἐκδοθέντα
ὑπὸ τοῦ τυπογράφου Ν. Παπαδοπούλου τοῦ ἐκ Τριπόλεως. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυ-
πογραφίας Ν. Παπαδοπούλου, ὁδὸς Εὐχαρις ἀριθ. 15, 1838 (16^{ον} σ. ε' + 99). Περιέ-
χει Πρόλογον, Βίον τοῦ Τσοπανάκου (σ. α' - ε'), 30 ποιήματα τοῦ ἰδίου, πατριωτικῶ
περιεχομένον, ὡς καὶ ἱστορικὴν σημείωσιν περὶ τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ στρατεύματος
τοῦ Δράμαλι (σ. 69-80). Εἰς τὰς σελ. 81-91 μὲ τὴν ἐπιγραφὴν « Ὁδαὶ ἥρωικαὶ »
δημοσιεύονται 11 δημῶδη ἄσματα: Τοῦ Κολοκοτρώνη¹⁾, Τοῦ Ἡλίου Μανρομιχά-
λη²⁾, Τοῦ Μάρκου Μπότσαρη³⁾, Τοῦ Παπαφλέσσα⁴⁾, Τοῦ Καραϊσκάκη⁵⁾, Τοῦ Ἀρ-
χοντόπουλου⁶⁾ (δηλ. τοῦ Νοταρᾶ), Οἱ Ἀρβανίτες εἰς τὸ Ἀνάπλι, Ἐπιγραφὴ τοῦ
σπαθιοῦ τοῦ Κοντογιάννη, Τοῦ Ζαχαριᾶ, Πόλεμοι τοῦ Σουλίου, Αἰχμαλωσία τοῦ
Κιαμὶλ μπη. Τὰ πέντε τελευταῖα εἶναι ἀντίγραφα ἐκ τοῦ 1^{ου} καὶ 2^{ου} τόμου τῆς συλ-
λογῆς Faugier. Ἀκολουθεῖ λόγιον ποίημα « Θρηῆνος εἰς τὸν Μᾶρκον Βότσαρη (σ.
91-92), στιχούργημα ἐκ 18 δεκαπεντασυλλάβων ὁμοιοκαταλήκτων στίχων (ρίμα),
ἀναφερόμενον εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σάμου τοῦ 1823 (σ. 93)⁷⁾ καὶ τὸ λόγιον ποίημα
« Οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς τυραννίας » (σ. 94-96).*

Τοῦ βιβλίου τούτου ἐγένετο δευτέρα ἔκδοσις ἐν ἔτει 1878: *Ἄσματα II.
Τσοπανάκου καὶ Ὁδαὶ ἥρωικαὶ ἀνώνυμοι (ἔκδοσις δευτέρα). Ἐν Ἀθήναις,
τύποις καὶ δαπάναις Ν. Παπαδοπούλου Τριπολίτου, ἐκδότου τῆς « Φήμης » 1878
(12^{ον} σ. κς' + 112).*

Ἡ νεωτέρα ἔκδοσις εἶναι πλουσιωτέρα, περιέχουσα ἐκτὸς τῶν ποιημάτων τοῦ
Τσοπανάκου, τῶν δημοδῶν ἁσμάτων κλπ, ὡς ἀνωτέρω ἀναγράφεται, καὶ τὰ ἐξῆς
ποιήματα λογίων: Εἰς τὴν ἔλευσιν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος τῆς Βασιλίσσης τῶν
Ἑλλήνων Ὀλγας (τὸ ἔτος 1867), Εἰς τὸν φιλογενέστατον Εὐαγγέλην Ζάππαν
1859, Μνημόσυνον Κ. Κανάρη τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου, εἰς τὸν Κωνσταντῖνον
Κανάρη (1877, 3 Σεπτεμβρίου) ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου, Ὁ Τυρταῖος
τοῦ Σπυριδῶνος Τρικουπῆ ἐκ Μεσολογγίου, Ὁ Τυρταῖος τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ,

¹⁾ = Ἡλίου Χριστοφίδου, Ὁδαὶ ἥρωικαὶ καὶ ἐρωτικά, ἐν Πειραιεὶ 1838, σ. 7-9. *Legrand*,
Recueil 1873, σ. 136, 71. *Γέρων Κολοκοτρώνης* 2 (1889) σ. 180 ἀρ. 60.

²⁾ *Legrand*, *Recueil* 156, 77 (μὲ μικρὰς παραλλαγὰς). ³⁾ *Legrand*, *Recueil* 136, 72

⁴⁾ *Legrand*, *Recueil* 154, 76 ⁵⁾ *Legrand*, *Recueil* 150, 74

⁶⁾ *Legrand*, *Recueil* 152, 75 (Ὁ ἀρχοντόπουλος).

⁷⁾ Πρβλ. Passow, Τραγούδια ρωμαίικα, ἀρ. 254a (ἀσήμαντοι διαφοραὶ εἰς τινὰς λέξεις).

Ἐκ τῶν τοῦ Ρήγα Φεραίου (Βελεστινλῆ) ἄσμα εἰς τὴν Ἑλευθερίαν 1796-1814, Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἐπιγράμματα εἰς Μ. Τομπάζην. Εἰς τὰς σελ. 88-98 δημοσιεύονται ἔννεα τραγούδια Κολοκοτρωναίων, ἔξ ἐκείνων ἅτινα ἐπλάσθησαν εἰς δημοτικοφανῆς ὕφος ὑπὸ ὕμνητῶν τῶν Κολοκοτρωναίων καὶ περιελήφθησαν ἀργότερον εἰς τὴν γνωστὴν ἔκδοσιν: *Βιβλιοθήκη τῆς Ἑστίας*, 2. Ὁ *Γέρον Κολοκοτρώνης τόμ. Β'*, Ἐν Ἀθήναις, *Γραφεῖον τῆς Ἑστίας, ὁδὸς Παρθεναγωγείου 14. 1889* (ἐκ τῆς προσεχῶς ἐκδοθησομένης συλλογῆς τῶν δημοδῶν ἁσμάτων τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου) σ. 132 κέ. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἑξῆς: Εἰς Θ. Κ. Κολοκοτρώνην ἐν ἔτει 1808 (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 132, 19), Εἰς Γεωργακλῆν Κολοκοτρώνην (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 145, 32), Ἔτερον εἰς τὸν ἴδιον (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 144, 31), Εἰς Κουντάνην Κολοκοτρώνην (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 147, 34), Ἔτερον εἰς τὸν ἴδιον (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 146, 33), Εἰς Γιάννην Κ. Κολοκοτρώνην (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 149, 35), Εἰς Θ. Κ. Κολοκοτρώνην (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 164, 47), Ἔτερον εἰς τὸν ἴδιον (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 197, 50, μετάφρασις 4 ἀλβανικῶν στίχων), Εἰς τὸν θάνατον τοῦ Θ. Κ. Κολοκοτρώνη (1843) τοῦ ἐπιλεγομένου Γέρον (= *Γέρον Κολοκοτρώνης* 195, 73).

Ἐν σ. 110-111 σημειώσεις σχετικαὶ μὲ τὴν προέλευσιν τῆς παροιμιώδους φράσεως «Τί Ζαΐμης, τί Πραΐμης!».

*Στίχοι ἥρωικοὶ καὶ ἔρωτικοὶ διὰ τὴν ἀνθοῦσαν νεολαίαν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τύπον συνερανισθέντες καὶ ἐκδοθέντες ὑπὸ Ἡ. Χριστοφίδου. Β' ἔκδοσις¹⁾. Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ βιβλιοπώλῳ (sic) Β. Ρίτζ, ὁδὸς Ἐρμού 1838. (16^{ον} σ. 128). Τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ περιεχόμενα δημοτικὰ ἄσματα εἶναι: Ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, τὸ γνωστὸν δημῶδες ἄσμα ἐν συμφυρμῷ μετὰ λογίων στίχων (σ. 45), Αἰχμαλωσία τοῦ Κιαμίλ μπη (σ. 49), Εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου τοῦ 1822 (σ. 50), Τοῦ Μεσολογγίου (σ. 54), Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου (σ. 55), Καταδρομὴ τοῦ Τοπάλη κατὰ τὰ Ψαρά (σ. 60 ῥίμα), Ναυμαχία εἰς τὸ στενὸν τῆς Σάμου (σ. 66 ῥίμα). Ἐν σελ. 80 δημοσιεύεται τὸ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Γεωργίου Γαζῆ, *Βιογραφία τῶν ἡρώων Μάρκου Μπότσαρη καὶ Καραϊσκάκη* (βλ. ἄνωτ. σ. 83) μοιρολόγιον μιᾶς Ἡπειρώτιδος.*

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δημοσιεύονται καὶ λόγια ποιήματα: Ὁ θούριος τοῦ Ρήγα, Μαύρη εἶναι ἡ νύκτα στὰ βουνά, λόγια παραλλαγῆ τοῦ ἄσματος τοῦ Κιαμίλη (Κιαμίλ μπη), Θρῆνος εἰς τὸν Μᾶρκον Μπότσαρη, Ἐρωτικὰ ἄσματα λογίας προελεύσεως, Τὸ τραγούδι τῆς Φαρμακωμένης τοῦ Δ. Σολωμοῦ.

¹⁾ Δὲν ἔχω ὑπ' ὄψει μου τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου, τὴν ὁποίαν ἀναζητήσας εἰς τὰς ἐνταῦθα βιβλιοθήκας δὲν εὔρον. Ὑποθέτω ὅτι θὰ ἐγένετο τὸ ἔτος 1834, διότι εἰς τὸν πρόλογον (προσφωνήσις πρὸς τὴν νεολαίαν τῆς Ἑλλάδος), ὁ ὁποῖος φαίνεται πρόλογος τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ὑπάρχει ἡ χρονολογία: Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 27ῃ Αὐγούστου 1834.

Romanze popolari dei Greci moderni. Tradotte dal Conte Coriolano di Bagnolo. Torino 1839 (8^{ov} μικρόν σ. 132). Ἰταλική μετάφρασις 50 δημοτικῶν ᾠσμάτων ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel. 1839

Τραγούδια ρωμαίικα. Neugriechische Volksgesänge. Original und Uebersetzung in Zusammenstellung mit den uns aufbewahrten altgriechischen Volksliedern von Dr J. M. Firmenich. Berlin 1840. Verlag von Carl Heymann. (8^{ov} μικρόν φ. 2 ἄ.ἄ + σ. 164). 1840

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν παρέχονται ἐνδιαφέρουσαι εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως καὶ τῆς ζωῆς τῶν Κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν. Εἰς τὴν σ. 1-108 δημοσιεύονται 34 δημοτικά ᾠσματα διαφόρων κατηγοριῶν καὶ 10 δίστιχα, ἅπαντα ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel, ὡς καὶ τινὰ ποιήματα λογίων. Τούτων πάντων γίνεται καὶ μετάφρασις εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν. Εἰς παράρτημα, σ. 109-155, δημοσιεύονται ποιήματα λογίων (Ρήγα, Σούτσου, Ὁ ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Δ. Σολωμοῦ), ὡς καὶ τινὰ δημῶδη: Τοῦ Γ. Σκατόβεργα (ρίμα), Οἱ ἀγαπητικοί, Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, Ὁ θάνατος τοῦ Κίτσου Μπότσαρη, ἄνευ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν σ. 156-164 γίνεται λόγος περὶ Βλάχων καὶ Μολδαβῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία συνδέεται μὲ τὴν ἑλληνικὴν καὶ δημοσιεύονται δύο ποιήματα ρουμανιστῶν (ἐν ἐρωτικὸν καὶ ἐν τοῦ θανάτου) μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν.

Ἰδιαίτερος ἀξιοσημεῖωτα εἶναι τὰ συνοδεύοντα ἕκαστον ᾠσμα σχόλια, ἐνθα γίνονται συγκρίσεις μὲ ὅμοια ᾠσματα ἀρχαῖα ἑλληνικά, καθὼς καὶ μὲ ποιήματα λόγια καὶ παρέχονται εἰδήσεις περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων.

Πρόπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι νέα πλουσιωτέρα ἔκδοσις τραγουδιῶν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐκδότου μετὰ 27 ἔτη: *Τραγούδια ρωμαίικα. Neugriechische Volksgesänge. Zweiter Theil. Urtext und Übersetzung von Johannes Matthias Firmenich-Richartz (Professor u.s.w.) Berlin, Verlag von Wilhelm Hertz. 1867* (8^{ov} VI + 194). Εἰς τὴν νέαν ταύτην ἔκδοσιν περιλαμβάνονται 46 κλέφτικα καὶ ἱστορικά τραγούδια, 34 ἄλλα διαφόρων κατηγοριῶν, 31 δίστιχα καὶ 100 παροιμίαι, μετὰ σχολίων καὶ μεταφράσεων εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Τὰ περισσότερα προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel καὶ ἄλλων συλλογῶν. Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ ἐκδότης σημειώνει, ὅτι τινὰ ἐκ τῶν ᾠσμάτων προέρχονται ἐξ ἰδίας συλλογῆς.

Reisen und Forschungen in Griechenland von H. N. Ulrichs¹⁾. Erster

¹⁾ Τὰ εἰς ἀνέκδοτα χειρόγραφα τοῦ Ulrichs περιεχόμενα ᾠσματα περιήλθον, ὡς γνω-

Theil, Reise über Delphi durch Phocis und Bœotien bis Theben mit zwei Plänen. Bremen 1840 (8^{ov} σ. VIII+264). Εἰς τὴν σελ. 132 μεταφράσεις εἰς τὴν γερμανικὴν τοῦ ἄσματος Χάρως καὶ τζοπάνος (Der Hirt und Charon in Arachoba aus dem Munde eines alten Hirten), τοῦ ὁποῦ τοῦ ἑλληνικὸν κείμενον ἐν σελ. 141. Ἐν σελ. 134 εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν τὸ ἄσμα: Ἡ κόρη εἰς τὸν Ἅδην (Das Mädchen im Hades), τοῦ ὁποῦ τοῦ ἑλληνικὸν κείμενον ἐν σ. 141. Ἐν σελ. 135 εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν τὸ ἄσμα Ὁ γεράλαφος καὶ τὸ ζαρκάδι (Der alte Hirsch und das Reh), τοῦ ὁποῦ τοῦ ἑλληνικὸν κείμενον ἐν σελ. 142. Ἐν σ. 135 εἰς γερμανικὴν ὁμοίως γλῶσσαν τὸ ἄσμα: βγῆκαν Κλέφτες στὰ βουνά (Die geraubte Herde), τοῦ ὁποῦ τοῦ ἑλληνικὸν κείμενον ἐν σελ. 142.

Reisen auf den griechischen Inseln des ägäischen Meeres von Dr. Ludwig Ross. Erster Band. Stuttgart und Tübingen 1840 (8^{ov} XVI+208). Περιγράφων ὁ συγγραφεὺς ἐντυπώσεις τοῦ ἐκ τῶν νήσων Σύρου, Τήνου, Ρηνίας, Πάρου, Ἴου, Θήρας, Θηρασίας, Ἀνάφης, Κύθνου, Κέω, Σερίφου, Σίφνου, Φολεγάνδρου, Σικίνου, Ἀμοργοῦ, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη κατὰ τὰ ἔτη 1835·1837, παραθέτει καὶ στίχους τοῦ δημοτικοῦ ἄσματος «Τὸ Κάστρο τῆς Ὠριᾶς» (σ. 111).

Εἰς τὴν σελ. 191-194 παρατίθεται ἀπόσπασμα ἐκ χειρογράφου οἰκίας λαϊκοῦ στιχοῦργοῦ, περιγράφοντος τὸν σεισμὸν τῆς Θήρας τοῦ ἔτους 1650.

Τοῦ βιβλίου τούτου ἐξεδόθησαν μὲ τὸν αὐτὸν τίτλον καὶ δεῦτερος καὶ τρίτος τόμος περιέχοντες λαογραφικὴν ὕλην, τὰ ἔτη 1843 καὶ 1845. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἀναφέρομεν καὶ τοὺς τόμους τούτους ἐνταῦθα καὶ οὐχὶ κατωτέρω εἰς τὴν οἰκίαν χρονολογικὴν σειρᾶν.

Εἰς τὸν δεῦτερον τόμον Stuttgart und Tübingen 1843 (8^{ov} σ. XII+195), ἐκτὸς τῶν ἐντυπώσεων ἐκ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω καὶ ἄλλων ἀκόμη νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὁ συγγραφεὺς δημοσιεύει 24 παροιμίας (σ. 174-178). Εἰς δὲ τὸν τρίτον, Stuttgart und Tübingen 1845 (8^{ov} σ. XVI+192) δημοσιεύει πέντε δημοτικὰ τραγούδια μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν: Γιάννης παῖζων αὐλὸν-Νεράιδα (σ. 45· τὸ ἑλληνικὸν κείμενον σ. 180-181), Ὁ Ρωμιὸς καὶ ἡ Ἐβραιοπούλα (σ. 49· τὸ ἑλληνικὸν κείμενον σ. 179), Τὰ δυὸ ἀδέρφια καὶ ἡ κακὴ νύφη (σ. 66· τὸ ἑλληνικὸν κείμενον σ. 182), Ὁ γυρισμὸς τοῦ ξενιτεμένου (σ. 67· τὸ ἑλληνικὸν κείμενον σ. 184), Ἄσμα ξενιτεῖας ἀπὸ τὴν νήσον Χάλκην (σ. 119· τὸ ἑλληνικὸν κείμενον σ. 186), Ἐρωτικὰ δίστιχα δημοσιεύονται εἰς τὴν σ. 48 (τὸ ἑλληνικὸν κείμενον σ. 176-77).

στόν, εἰς τὸν γαμβρόν του Α. Passow, ὅστις καὶ ἐξέδωκε ταῦτα εἰς τὴν συλλογὴν του, *Τραγούδια Ρωμαίικα*. Lipsiae 1860.

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς περιέλαβε δημοτικά ᾠσματα καὶ εἰς ἄλλο περιηγητικὸν βιβλίον του ἀναφερόμενον εἰς ἐντυπώσεις ἐκ περιηγήσεων ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ ἔτη 1834 καὶ 1845. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξεδόθη τὸ 1851 καὶ ἐπομένως εἶναι πέραν τοῦ ἔτους 1850, τὸ ὁποῖον ἐθέσαμεν ὡς χρονικὸν ὄριον τῆς παρουσίας ἐρεῦνης. Θεωροῦμεν σκόπιμον ὅμως νὰ σημειώσωμεν τὰ ἐν αὐτῷ δημοτικά ᾠσματα, ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ross, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν περιουλλεγῆ καὶ ἔχουν καταγραφῆ πρὸ τοῦ ἔτους 1850. Τὸ βιβλίον φέρει τὸν τίτλον: *Wanderungen in Griechenland im Gefolge des Königs Otto und der Königin Amalie mit besonderer Rücksicht auf Topographie und Geschichte aufgezeichnet von Ludwig Ross, Neue wohlseilere Ausgabe der Griech. Königs-Reisen. Erster Band, Halle 1851* (8^{ον} σ. XIX + 256). Περιέχει τὰ δημοτικά ᾠσματα: Τῆς Ζερβοπούλας (τραγουδι χοροῦ) σ. 50-51 καὶ τὸ γνωστὸν ἐπύλλιον «Κάτω στὴ Ρόδο στὴ Ροδοπούλα» σ. 53. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ βασιλέως ἐξ Ἀραχόβης τῆς Παρνασσίδος οἱ κάτοικοι τραγουδοῦσαν στίχους ἰδίας ἐμπνεύσεως, τοὺς ὁποίους (10 ἐν συνόλῳ) ὁ συγγρ. δημοσιεύει εἰς τὴν σελ. 54:

Ὡρα καλὴ σου, βασιλιά, ὦρα καλὴ σου, αὐθέντη,
αὐτοῦ ποὺ βούλεσαι νὰ πᾶς, στὴ Λιάκουρα ν' ἀνέβης,
νὰ πᾶς νὰ ἰδῆς τὸν Παρνασσόν, τὸν εὔμορφον τὸν τόπον...

Ὁμοιον ᾠσμα, ᾄδόμενον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς βασιλίσσης ἐκ Παρνασσοῦ εἰς Ἀράχοβαν, δημοσιεύει ἐν σελ. 58-59 μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὴν σ. 87 σημ. 13 ἀναγράφεται ὁ στίχος:

Μὴ μὲ μαλώνης, Κίσαβε κουνιαροπατημένε.

Εἰς τὸν δεῦτερον τόμον, ἐκδοθέντα μὲ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐν Halle τὸ αὐτὸ ἔτος 1851 (8^{ον} σ. VIII + 256) περιλαμβάνονται ἐντυπώσεις ἐξ Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1845. Εἰς τὴν σελ. 190 δημοσιεύεται τραγουδι ἐξ ὀκτώ στίχων, ᾄδόμενον ἐν Ἀραχόβῃ πρὸς τιμὴν τῆς βασιλίσσης:

Βασιλίσσά ᾄσαι, μάτια μου, βαστεῖς καὶ τὴν κορώννα,
ἔχεις καὶ τὸν ἀγερνὸν στὰ χεῖλη καὶ στὸ στόμα...

Εἰς τὴν σελ. 208 σημ. 9 γερμανικὴ μετάφρασις στίχων τοῦ τραγουδιοῦ «Κάστρο τῆς Ὠριάς».

G. Bybilakis, Neugriechisches Leben verglichen mit dem Altgriechischen, zur Erläuterung beider. Berlin 1840 (12^{ον} σ. X + 1V + 74). Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγράφη κυρίως μὲ τὸν σκοπὸν τῆς συγκρίσεως τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν περὶ γεννήσεως, παιδικῆς ἀνατροφῆς,

γάμου, ὡς καὶ τῶν λατρευτικῶν ἑθίμων, ἀναγράφονται εἰς ὑποσημειώσεις στίχοι δημοτικῶν ἁσμάτων: Εἰς ὑποσημ. τῶν σελ. 26, 27 δίστιχα τοῦ κλήδονα. Εἰς ὑποσημ. τῶν σελ. 28, 31, 32, 33, 38, 40, 48 διάφορα δίστιχα. Εἰς ὑποσημ. τῆς σελ. 65 στίχοι μοιρολογίου. Εἰς ὑποσημ. τῆς σελ. 69 στίχοι ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

1842 *Canti popolari toscani, corsi, illirici, greci, raccolti e illustrati da N. Tommaseo, Venezia 1842. Dallo stabilimento tipografico enciclopedico di Girolamo Tasso.* Ὁ τρίτος τόμος τῆς σειρᾶς αὐτῆς (8^{ον} σ. 471) εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια¹⁾. Εἶναι ἡ σημαντικωτέρα ἔκδοσις νεοελληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μετὰ τὴν ἔκδοσιν Fauriel. Περιλαμβάνει 241 ἄσματα ἐν συνόλῳ. Τῶν 129 ἐκ τούτων δημοσιεύεται τὸ ἑλληνικὸν κείμενον καὶ μετάφρασις εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν, τῶν δὲ ἄλλων 112 δημοσιεύεται μόνον ἰταλικὴ μετάφρασις. Περιλαμβάνει ἐπίσης 670 δίστιχα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 22 ἐν ἰταλικῇ μόνον μεταφράσει. Πολλὰ τούτων προέρχονται ἐκ τῶν συλλογῶν Fauriel καὶ Kind, καθὼς δηλώνει ὁ ἐκδότης εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του, ἄλλα δὲ ἐξ ἀνακρινάσεων τοῦ Ἄ. Μουστοξύδου καὶ Δ. Σολωμοῦ. Μεταξὺ τῶν δημοτ. ἁσμάτων καὶ τινα λογίας προελεύσεως.

Μετὰ τοῦ Fauriel ἰδιαίτερος, τὸν ὁποῖον εἶχε γνωρίσει καὶ προσωπικῶς ἐν Παρισίοις, ὁ Tommaseo εὗρίσκειτο εἰς στενὴν ἐπαφὴν δι' ἀλληλογραφίας²⁾.

Τὰ ἄσματα εἶναι διηρημένα εἰς τὰς κατηγορίας: ἀγάπης, οἰκογενειακά, νεκρικά, θρησκευτικά, λίαν δὲ ἀξιόλογοι εἶναι αἱ παρὰ τοῦ Tommaseo παρεχόμεναι ἱστορικαὶ εἰδήσεις, ὡς καὶ αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ περὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀξίας των. Σημειωτέον ὅτι οὗτος ἐγνώριζε τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, συστηματικῶς ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν ἐκμάθησιν ταύτης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1840, τῇ βοηθείᾳ φίλων του Ἑλλήνων, ὡς τοῦ Αἰμ. Τυπάλδου, τοῦ Μάρκου Ρενιέρη καὶ ἰδία τοῦ Ἄνδρέου Μουστοξύδου³⁾, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, σημαντικῶς εἶχε συμβάλει εἰς τὴν ἔκδοσιν

¹⁾ Δευτέρα ἔκδοσις: *Canti popolari greci, tradotti ed illustrati da Niccolò Tommaseo, con copiose aggiunte ed una introduzione per cura di Paolo Emilio Pavolini: Milano - Palermo - Napoli 1905.* Βλ. κρίσεις εἰς Ν. Ἑλληνομνήμονα, 2 (1905) σ. 382. Τέσσαρα τραγούδια ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς τὸ βιβλίον: *Canti popolari dell'isola di Milo con la versione di N. Tommaseo* Pisa. Per le nozze di Enea Piccolomini con Sofia Giuggioli. Gennaio 1877 (8^{ον} μικρὸν, σ. 25). Δίδεται τὸ ἑλληνικὸν κείμενον, μετάφρασις εἰς ἰταλικὴν καὶ τινες παρατηρήσεις.

²⁾ Βλ. Γ. Ζώρα, Θωμαζαῖος καὶ Φωριέλ. Ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία γιὰ τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Νέα Ἑστία 24 (1938) τεῦχος 281, σ. 1156 - 1160.

³⁾ Περὶ τῶν φιλικῶν δεσμῶν Tommaseo καὶ Μουστοξύδου βλ. *M. Lascaris, Niccolò Tommaseo ed Andrea Mustoxidi. Estratto dagli Atti e memorie della Società Dalmata di storia patria* vol. III. Zara, Tipografia E. de Schönfeld, 1934 - XII.

τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς συλλογῆς Fauriel. Ὡς εἰδικὸν καθηγητὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὁ Tomm. εἶχε τὸν ἱερέα Ἄνθιμον Μαζαράκη, τοῦ ὁποῦ το ἔργον περὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς Κεφαλληνίας μετέφρασεν εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Διαμείνας βραδύτερον ἐπὶ πενταετίαν εἰς Κέρκυραν ὡς ἐξόριστος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἑνετίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει μέρος, συνεπλήρωσε τὰς γνώσεις του εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Γνώστης καὶ τῆς σερβικῆς γλώσσης, μετέφρασεν εἰς τὴν δημόδη ἑλληνικὴν σερβικὰ δημοτικὰ τραγούδια, δημοσιευθέντα εἰς τὸ περιοδικὸν Χρυσσαλλίς τῶν ἐτῶν 1864 καὶ 1865¹⁾.

Ἡ Ὁ Ἀμάραντος, ἦτοι τὰ ῥόδα τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Δημοτικὰ ποιήματα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, συλλεχθέντα, ρωσιστὶ μεθερμηνευθέντα καὶ διὰ φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων ἐξηγηθέντα ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Ἐδλαμπίου. «Γὰ ἰδέσθε τὸν ἀμάραντο σὲ τί γκρεμὸ φνιτρώνει, δίχως νερὸ ποτίζεται, δίχως ἀνθὸ καρπίζει». Δημ. τραγουδάκι τῶν νεωτ. Ἑλλήνων. Ἐν Πετροπόλει, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. ΑἰΩΜΓ' [1843] (8ον σ. 9 ἄ. ἄ +XXLX + 4 ἄ. ἄ + 136 + 10).

Εἶναι ἡ πρώτη εἰδικὴ ἔκδοσις ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, γενομένη ὑπὸ Ἑλληνοσ εὐρισκομένου ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Περιέχει 33 ἄσματα καὶ ἐν παραμύθιον (τ' ἀθάνατο νερό, παραμῦθι ἠθικώτατο σ. 70 κέ. Μέρος δεύτερον). Ἐκ τῶν ἄσμάτων τινὰ ἔχουν ληφθῆ ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel, δύο δ' ἐκ τούτων εἶναι λογίαις προελεύσεως²⁾.

Reise durch einige Gegenden des nördlichen Griechenlands von Dr Ludolf Stephani mit sechs Steindrucktafeln. Leipzig, Druck und Verlag von Breitkopf und Härtel, 1843 (8ον μικρόν, σ. 107).

Περιγράφων ὁ συγγραφεὺς τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ περιηγήσεως εἰς τὴν Εὐβοίαν, σημειώνει διαφόρους παρατηρήσεις περὶ τῆς μελωδίας τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, περὶ μουσικῶν ὀργάνων καὶ χοροῦ. Εἰς τὴν σελ. 31 παραθέτει ἄσμα τῆς Ἀρβανιτοπούλας³⁾, ἀρχόμενον μὲ τὸς στίχους:

¹⁾ Βλ. *M. Lascaris*, Tommaseo, traducteur de chants serbes en grec. Communication faite à Prague, au Congrès des philologues Slaves le 7 octobre 1929. Extrait des Comptes rendus du premier Congrès des philologues Slaves. Prague, imprimerie de l'état. 1930.

²⁾ Κρίσεις βλ. περιοδ. Εὐτέρπη 6 (1853) σ. 388-9. Πρβλ. καὶ *A. Steinmetz*, Untersuchungen zu den klephtenliedern. Λαογραφία 10 (1932) σ. 311.

³⁾ Βλ. Passow Τραγ. ρωμαίικα, ἀρ. 509.

Ὅλοι μὲ λὲν ἀρνήθηκες τὴν Ἀρβανιτοπούλα
καὶ πῶς νὰ τὴν ἐπαρνηθῶ τὴν Ἀρβανιτοπούλα,
πού'ν' τὸ κορμί της μάλαγμα κ' ἡ μέση της ἀσήμε...

Εἰς τὴν σελ. 32 δημοσιεύει παραλλαγήν τοῦ ἔσματος Ὁ Μαυριανὸς καὶ ἡ ἀδερφή του, «Ἡ ἄπιστη γυναῖκα καὶ στρατιώτης», ὅπως τὸ ἐπιγράφει. Οἱ 8 τελευταῖοι παρεφθαρμένοι ἐρωτικοὶ στίχοι τοῦ ἔσματος δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτό, ἀλλὰ προέρχονται ἐκ συμφυρομοῦ.

La Grèce continentale et la Morée. Voyage, séjour et études historiques en 1840 et 1841 par J.—A. Buchon. Paris 1843. Ἐν σελ. 82 τὸ δίστιχον:

Νὰ χαμηλώναν τὰ βουνά, νὰ γλέπα τὴν Ἀθήνα
νὰ γλέπα τὴν ἀγάπην πῶς περπατεῖ σὰν χήνα¹⁾.

Ἐν σελ. 239 ἐπ' εὐκαιρίᾳ περιγραφῆς γάμου δημοσιεύονται 8 στίχοι γαμηλίου ἔσματος:

Ἐβγαῖτ' ἐβγαῖτε πεθερές,
γιὰ νὰ δεχθῆτε τὴν καλὴν πέρδικα...

Γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ τραγουδιοῦ «Τὸ Κάστρο τῆς Ὠριᾶς» δημοσιεύεται ἐν σελ. 401-2.

- 1844 *Neugriechische Anthologie. Original und Uebersetzung herausgegeben von Dr Theodor Kind. Erstes Bändchen, Leipzig, Verlag von F. A. Leo, 1844* (8^{ον} μικρὸν φ. 2 ἀ.ἀ + σ. XVI + 182). Περιλαμβάνει 38 τραγούδια κατατεταγμένα εἰς κατηγορίας ἦτοι: 1) 5 τραγούδια ἱστορικά: Ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως, Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου, Ὁ θάνατος τοῦ Γεωργάκη καὶ Φαρμάκη, Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, Τοῦ Τσαμαδοῦ. 2) 6 κλέφτικα: Τοῦ Κουτσοχρήστου, Τοῦ Φώτη, Τοῦ Νικοτσάρα, Ὁ κλέφτης πληγωμένος, Ἡ βοή τοῦ μνήματος, Τοῦ Ὀλύμπου. 3) 4 πλαστὰ τραγούδια: Ἡ ὥραία τοῦ κάστρου, Ἡ νυκτερινὴ περπατησιά, Ὁ Χάρος καὶ ὁ ἰζοπάνης, Ἡ κόρη εἰς τὸν Ἄδην. 4) 23 διάφορα: Ὁ ἀναγνωρισμός, Ὁ ξενιτευμός, (εἰς δύο παραλλαγάς), Ἡ κατάρα τοῦ ἀγαπητικοῦ, Τὸ σταμνὶ τὸ τσακισμένον, Τῆς Ἀρβανιτοπούλας, Ἡ κόρη καμαρώνουσα, Ὁ ἔρωτας φανερωμένος, Ἡ βλαχοπούλα ἀποθνήσκουσα, Τῆς Ἑβραιοπούλας, Τοῦ Ἀναγνώστη, Ὁ κολοχέρης (εἰς δύο παραλλαγάς), Τραγούδι πρὸς τοὺς ξενιτευμένους, Τραγούδι χήρας πρὸς τὸν ξενιτευμένον υἱὸν της, Ὁ γεράλαφος καὶ τὸ ζαρκάδι, Οἱ Κλέφται, Χελιδόνισμα, Περπερούνας ἢ περπερίας ἔσματα (εἰς τρεῖς παραλλαγάς), Ναναρίσματα (εἰς δύο παραλλαγάς). Ἄκολουθοῦν μετὰ ταῦτα 13 ποιήματα λογίων (Π. Σούτσου, Ἰ. Καρασοῦ-

¹⁾ Βλ. καὶ ἀνωτ. σ. 65.

τσα, Ἰ. Α. Κάλβου, Ἰ. Α. Ὑψηλάντη, Ἰ. Α. Ρίζου Ραγκαβῆ, Ἰ. Α. Σούτσου). Εἰς ἰδιαίτερον τμήμα (σ. 152-180) καταχωρίζονται ἐνδιαφέρουσαι παρατηρήσεις ἱστορικαὶ καὶ γλωσσικαὶ ἐπὶ τῶν ᾠσμάτων.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Kind ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1861 νέαν ἀνθολογίαν πλουσιωτέραν, περιλαμβάνουσαν 85 ᾠσματα: *Anthologie neugriechischer Volkslieder im Original mit deutscher Übertragung, herausgegeben von Dr Theodor Kind, Leipzig 1861* (12^{ον} σ. XXV+232). Τὰ ᾠσματα τῆς ἀνθολογίας ταύτης, ἐρασιθνήτα, ὡς δηλώνει ὁ ἐκδότης (σ. XXVI-XXVII), κυρίως ἐκ τῶν συλλογῶν Ζαμπελίου, Τομμάσεο, Ξανθοπούλου (ἐν Φιλολογικῷ Συνεδήμῳ 1849), τοῦ περιόδ. «Νέα Πανδώρα» καὶ τῆς συλλογῆς Γ. Εὐλαμπίου (βλ. ἀν. σ. 98), διακρίνονται εἰς ἱστορικά, τοῦ ἔθνισμοῦ καὶ κλέφτικα τραγούδια, πλαστὰ τραγούδια, οἰκιακὰ καὶ τῆς οἰκογενείας τραγούδια, ἐρωτικά καὶ μοιρολόγια.

Daniel H. Sanders, Das Volksleben der Neugriechen dargestellt und erklärt aus Liedern, Sprichwörtern, Kunstgedichten, nebst einem Anhang von Musikbeilagen und zwei kritischen Abhandlungen. Mannheim 1844 (8^{ον} σ. XII+358). Περιέχονται 68 δημοτικά τραγούδια καὶ 264 δίστιχα μετὰ μεταφράσεων εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τούτων πολλὰ ἔχουν ἀντιγραφῆ ἐκ προηγουμένων συλλογῶν, Fauriel, Kind κλπ., ἀλλὰ δὲ ἤκουσεν ὁ ἐκδότης ἀπὸ τὸν φίλον του Ἰ. Α. Μητσόπουλον ἐκ Πατρῶν, εἰς τὸν ὁποῖον (καθὼς καὶ εἰς τὸν πατέρα του) ἀφιερώνει τὸ βιβλίον. Ἀκολουθῶν τὸν Fauriel, διακρίνει τὰ τραγούδια εἰς Ἰστορικά (geschichtliche Lieder), Πλαστὰ (romantische Lieder), Οἰκιακὰ (häusliche Lieder). Ἐκ τῆς πρώτης κατηγορίας δημοσιεύει 17 (σ. 2-38), ἐκ τῆς δευτέρας 35 (σ. 40-101) καὶ ἐκ τῆς τρίτης 16 (σ. 104-141). Ἀκολουθοῦν μετὰ ταῦτα 264 δίστιχα (σ. 144-218) παροιμίαι καὶ αἰνίγματα (σ. 220-243), 15 ᾠσματα λογίων (Kunstproesie σ. 246-297), κριτικὸν παρόδημα (σ. 299-330), μετρικαὶ παρατηρήσεις (σ. 331-350) καὶ μουσικαὶ σημειώσεις (σ. 351-358).

Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ σημειώσεις τοῦ Sanders, ὡς καὶ αἱ συγκρίσεις τῶν ἑλληνικῶν ᾠσμάτων μετὰ σερβικὰ (τῆς συλλογῆς Volkslieder der Serben, metrisch übersetzt und historisch eingeleitet von Talvj), γερμανικά, ἰουδαϊκά, ἰσπανικά.

Adolf Elissen, Versuch einer Polyglotte der europäischen Poesie in drei Bänden mit einer Völker- und Sprachenkarte Europa's. Erster Band: Poesie der Kantabrer, Kelten, Kymren und Griechen. Leipzig 1846.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχονται ᾠσματα μετὰ μεταφράσεων εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν εἰλημμένα ἐκ προηγουμένων δημοσιεύσεων, Fauriel, Pashley,

Kind. Εἰς τὴν σελ. 261 ἔξ στίχοι τοῦ ἄσματος τῆς Ἀδριανουπόλεως (ἐκ τοῦ Pashley). Εἰς τὴν σελ. 277 ἐν ὑποσημ. τὸ τραγούδι Ὁ χάρος καὶ αἱ ψυχαὶ μετὰ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τοῦ Goethe. Εἰς τὴν σελ. 278 τὸ δίστιχον:

*Ἐρωτας ἦτον ἢ ἀρχή, τὸ τέλος πάλι ἐγένη
ἀπὸ τὸν Χάρον πὸν ποτὲ χαρὰν δὲν μᾶς ἀφήνει.*

Σελ. 303 δίστιχον τοῦ κλήδονα. Εἰς τὰς σελ. 359-388 δεκαπέντε διάφορα ἄλλα ἄσματα μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως ἐκ τῆς συλλογῆς Fauriel καὶ τῆς Νεοελληνικῆς Ἀνθολογίας τοῦ Kind: Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσισαβος, Ὁ τάφος τοῦ Δήμου, Χελιδόνα ἔρχεται, Ἡ βοή τοῦ μνήματος, Ὁ ναύτης, Ὁ Βέβρος, Ὁ ἔρωτας φανερωμένος, Ἡ νυκτερινὴ περπατησιά, Ὁ ἀναγνωρισμός, Ὁ Στέργιος, Σουλιώτικα (τέσσαρα διάφορα), Ἀλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς.

Εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον Nachtrag zum ersten Theil des Versuchs einer Poluglotte der europäischen Poesie δημοσιεύεται: Ὁ πρόσβυς ἱππότης. Ein griechisches Gedicht aus dem Sagenkreise der Tafelrunde. Εἰς τὴν σελ. 13 τὸ ἐπίγραμμα τοῦ σπαθιοῦ τοῦ Κοντογιάννη.

1849 Εἰς τὸ περιοδικόν: *Φιλολογικὸς Συνέκδημος, σύγγραμμα περιοδικὸν ὑπὸ λογίων ἀνδρῶν συντασσόμενον.* Ἔτος Α' φυλλάδιον ΙΓ', 20 Αὐγούστου 1949, σ. 401-404 δημοσιεύει ὁ Κ. Σ. Ξανθόπουλος ἔξ ἄσματα «τῶν περὶ Τραπεζοῦντα χωρίων» μετὰ τὴν σημείωσιν ὅτι «ἄδονται ἢ ὑπὸ ἀπλῆν τινα τρίχορδον λύραν ἢ ὑπὸ ἄσκον πληρούμενον ἀέρος καὶ ἔχοντα προσκολλημένον αὐλόν, ἀγγεῖον λεγόμενον παρ' αὐτοῖς». Τὰ εἰς ποντιακὴν διάλεκτον ἄσματα ταῦτα εἶναι παραλλαγαὶ τῶν γνωστῶν: Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀνδρονίκου, Πορφύρης, Λατρευτικὸν (Τὸ κυπαρέσσι τὸ λιγνὸν πὸν στέκει σι' Ἄγιον Ὅρος), Ἐρωτικόν, Ξενιτειᾶς, Τῆς Ἁγιάς Σοφιάς.

Τρία ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἄσμάτων περιλαμβάνονται εἰς τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος δημοσιευθὲν βιβλίον. *Μνημόσυνον. Neugriechische Volkslieder in den Originalen und mit deutscher Übersetzung herausgegeben von Theodor Kind. Leipzig 1849* (8^{ον} σ. VII + 29). Τὰ ἄλλα 15 ἐκ τῶν 18 ἐν συνόλῳ περιεχομένων εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἄσμάτων προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Εὔλαμπιου «Ὁ Ἀμάραντος...» τοῦ 1843¹⁾.

1850 Εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὸ ἔτος 1850, δημοσιεύεται ἡ πρώτη πλουσία συστηματικὴ συλλογὴ ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ὑπὸ Ἑλληνοῦ ἐν Ἑλλάδι, τοῦ Ἀντωνίου Μανούσου, ἐκδοθεῖσα εἰς τρία τεύχη (φυλλάδια): *Τραγούδια ἔθνικὰ, συνταγμένα καὶ διασαφημισμένα ὑπὸ Ἀντωνίου Μανού-*

¹⁾ Βλ. ἀνωτ. σ. 99.

σ ο υ. *Φυλλάδιον Α΄. Ἐν Κερκύρα. Τυπογραφεῖον Ἐρμῆς Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως 1850.* (8^{ον} σ. 32). Εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχονται: «Πρὶν τοῦ προοιμίου» (διάλογος μεταξὺ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ, Ἐκδότου, Φίλου καὶ Πρησκολογᾶ, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ γνωστοῦ διαλόγου τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ μὲ τὸν αὐτὸν σκοπόν, δηλαδὴ τὴν ὑποστήριξιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης) «Ἡ ἀπατημένη κόρη, τραγούδι ἀνέκδοτο, ὑπαγορευμένο ἀπὸ μία κόρη τοῦ Σκριπεροῦ, χωριὸ τῆς Κερκύρας» καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ τραγουδιοῦ «Τὸ στοιχειὸ τῆς Γέφυρας». Ἐν συνεχείᾳ ἐξεδόθη δεύτερον τεῦχος ἐκ σελ. 208 εἰς *Κέρκυραν 1850. Μέρος Α΄ τραγούδια Κλέφτικα.* Εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχονται 111 τραγούδια, ὅχι ὅμως πάντα κλέφτικα, ὡς δηλοῦται, ἀλλὰ καὶ τινα ἱστορικά (σ. 176 κέ.), ὡς καὶ παραλογαὶ (σ. 182-198) καὶ ξενιτειᾶς (σ. 194). Εἰς τρίτον τεῦχος ἐκ σελ. 120 εἰς *Κέρκυραν 1850. Μέρος Α΄ τραγούδια ἱστορικά, ἐρωτικά καὶ οἰκιακά,* περιέχονται ἐν συνόλῳ 78 τραγούδια. Μεταξὺ τούτων ὅμως, παρὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐκδότου, περιλαμβάνονται καὶ παραλογαί.

Ὁ ἐκδότης τῶν τραγουδιῶν, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρα τὸ 1828, ἔζησεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἰταλίᾳ ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἐνετίᾳ τὸ 1903¹⁾. Γνώστης εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ χρησιμοποιῆ τὰς ὑπὸ ξένων δημοσιεύσεις ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀνάλογον ἰδίαν ἔκδοσιν ἐπιτηρημένην. Ποιητὴς ὁ ἴδιος²⁾, ἀνήκων εἰς τὴν ἑπτανησιακὴν σχολὴν καὶ ἔνθερος ὀπαδὸς τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ἐτήρησε τὴν γλωσσικὴν μορφήν τῶν κειμένων, ἀποφυγὼν τὰ καθαρογλωσσήματα τοῦ Fauriel καὶ ἄλλα σφάλματα ξένων ἐκδοτῶν.

Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ῥημάτων εἶχον ἤδη δημοσιευθῆ εἰς παλαιότερας συλλογὰς καὶ βιβλία καὶ κυρίως εἰς τὴν συλλογὴν Fauriel καὶ Tommaseo³⁾, εἰς τὰς ὁποίας ἐνίστε παραπέμει. Παρὰ τὰ ὑπὸ I. Πολυλᾶ ἐν τῷ προλόγῳ (σ. 2) τῆς ἐκδόσεως λεγόμενα, ὅτι ὁ Μανουῆσος δὲν δημοσιεύει μόνον τὰ εἰς τὰς συλλογὰς Fauriel καὶ Tommaseo μὲ τροποποιήσεις καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν πατρικῶν ἠθῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τόσα μετὰ κόπων καὶ θυσιῶν συλλεγέντα, αἱ προσοιῆται δὲν εἶναι

¹⁾ Βλ. Ποίησις καὶ πεζογραφία τῆς Ἑπτανήσου. Ἐκδ. Βασικῆς Βιβλιοθήκης «Ἀετός», Ἀθήναι 1953, σ. 344. (Ἐπιμέλεια Γ. Ζώρα).

²⁾ Συλλογαὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ: Ὁ θάνατος τῆς τυφλῆς, Ἐνετία 1848. Στεναγμοί, Ἀθήναι 1858. Λυρικά ποιήματα -- Ἀναμνήσεις, Ἀθήναι 1876. Ποιήματά του ἔχουν δημοσιευθῆ ἐπίσης εἰς ἀνθολογίας: Βλ. Ἑλληνικὴ Ἀνθολογία ἥτοι συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν ῥημάτων ὑπὸ Ἀνέστη Κωνσταντινίδου. Ἐκδοσις νεωτάτη ἐπιτηρημένη καὶ βελτιωμένη. Ἐν Ἀθήναις 1891, σ. 317, 320. Ἡρ. Ν. Ἀποστολίδης, Ἀνθολογία 1708-1940. Ἀθήναι, ἔκδ. 4^η, σ. 286-288.

³⁾ Ἐκ σημειώσεών του (τευχ. Β', σ. 49, 182) φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει του καὶ τὰς δημοσιεύσεις τραγουδιῶν ὑπὸ Kind καὶ Joss. (βλ. ἀνωτ. σ. 80, 81, 87, 88, 100, 102).

τόσον σημαντικά. Μόνον εις 16 παραλλαγὰς ᾠσμάτων ἐκ τῶν εἰς τὸ Β' τεῦχος περιλαμβανομένων καὶ εἰς 41 τοῦ Γ' εὐρίσκομεν διαφορὰς τινὰς ἐν συγκρίσει μὲ προηγουμένως δημοσιευμένα ὅμοια ᾠσματα.

Τὰς ὑποθέσεις τῶν τραγουδιῶν μεταφράζει ἐκ τοῦ Faugier ἢ Tommaseo αὐτολεξεῖ ἢ μὲ ἐπουσιώδεις περικοπὰς ἢ μεταβολὰς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι εἰς τὰς ἐξ ἰδίας συλλογῆς προερχομένας παραλλαγὰς σημειώνει ἐνίοτε τόπον προελεύσεως, ἀλλ' ἀφήνει ταύτας συνήθως ἄνευ εισαγωγικῶν σημειώσεων· ὅπου ὅμως ἐπιχειρεῖ νὰ γράψῃ σημείωμα σχετικὸν μὲ τὸ θέμα τοῦ τραγουδιοῦ, περιορίζεται εἰς ἀπλῆν ἀνάλυσιν καὶ ἐπαναλαμβάνει εἰς πεζὸν λόγον μὲ ρωμαντικὸν συχνὰ ὕφος, ὅσα περίπου λέγει τὸ τραγούδι· ἄλλοτε πάλιν δίδει ἀορίστους τινὰς χαρακτηρισμοὺς ἄνευ μεγάλης ἀξίας. Ἀναφέρομεν μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὸ Γ' τεῦχος, σ. 37-42, δημοσιεύει τὸ τραγούδι «Ἡ ἄσπλαγχνη πεθερά. Ὑπαγορευμένο ἀπὸ μία νέα τοῦ Σκριπεροῦ, χωριὸ τῆς Κέρκυρας». Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν πρώτων στίχων:

*Ὁ Κωσταντῖνος ὁ μικρός, ὁ Μικροκωσταντῖνος
τὸ Μάη φυτιὰν ἐφύττει, τὸ Μάη γυναικα ἐπῆρε...*

γράφει ὡς ὑπόθεσιν: «Ὅταν τὸ λουλούδι ξεφυτρῶνῃ γεμᾶτο χάρι καὶ ζωή, ὅταν ἡ φύσις ὄλη, στολισμένη καὶ χαρούμενη, ὡς νὰ ἔβγαινε τότε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Πλάστη μ' ἓνα γλυκὸ χαμόγελο, ἐμπνέη στὲς καρδιὰς μας γλυκὰ καὶ τρυφερὰ αἰσθήματα, τότε καὶ ἡ καρδιά τοῦ μικροῦ Κωσταντῖνου ἐπεθύμησε ν' ἀποκτήσῃ γλυκειὰ καὶ ἀχώριστη συντροφιά...» καὶ συνεχίζων εἰς τὸν ἴδιον τόνον, ἀναλύει τὸ τραγούδι. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ τραγουδιοῦ «Παράπονο τοῦ βοσκοῦ» (τεῦχ. Β' 93-94), ἀναλύων ὅσα λέγουν οἱ στίχοι, γράφει ὅτι: «οἱ Κλέφτες ἐπήγαιναν γι' ἄλογα, καὶ ὅταν δὲν τὰ εὗρισκαν, ἔκλεφταν ὅ,τι τοὺς ἐπαρουσιάζετο...» καὶ μὲ ρωμαντικὰς ἐκφράσεις προσπαθεῖ νὰ ἐξάρῃ τὴν ἀξίαν τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὅμοίου εἶδους ἀνάλυσιν μὲ πομπώδεις φράσεις, ἄνευ θετικῆς πληροφορίας, εὐρίσκομεν εἰς τὸ τραγούδι «Στὲς Ἀθηναῖες» (τεῦχ. Β' σ. 164-165): «Στίχοι γεμᾶτοι αἰσθημα χαριτωμένο, πάθος λύπης, ὅπου ξεχειλίζει ἀπὸ τὲς εὐγενικὲς ψυχὰς τῶν Ἑλληνίδων!...» Ἄγνοεῖ τὰς περὶ τοῦ ᾠσματος παρεχομένας εἰδήσεις παρὰ Δ. Σουρμελή, ὅστις περιέλαβε τοῦτο εἰς τὴν ἱστορίαν του δημοσιευθεῖσαν πρὸ 16 ἐτῶν (βλ. ἀν. σ. 88). Εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Κατσαροῦ (τεῦχ. Β' σ. 91-92), συμπλήμα στίχων, γράφει: «Τὸ πρόσωπον τούτου τοῦ τραγουδιοῦ δὲν εἶναι τόσο ἐπίσημο, ὅμως τὸ τραγούδι ὅπου εἰς αὐτὸ ἀναφέρεται, εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ποιητικὴ χάρι καὶ ὁμορφάδα».

Ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐξάρῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν ἀξίαν τῶν ποιημάτων, ὡς καὶ τὰς πατριωτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀρετὰς τῶν δρώντων προσώπων, παρασύρει τὸν ἐκδότην εἰς ἀκρίτους ἐνίοτε παρατηρήσεις: Εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Μπου-

κουβάλα (τεῦχ. Β' σ. 13 σημ. 2) μετ' ἀστόχους κρίσεις περὶ τοῦ στίχου: *Μετριοῦνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορές καὶ λείπουν πεντακόσιοι*, ὅτι δηλαδή « ὁ χαμὸς καὶ ὁ ἀφανισμὸς τους εἶναι τέτοιος ὅπου δὲν τοὺς καταπεῖθει τὸ πρῶτο οὐδὲ τὸ δεύτερο μέτρομα », συνεχίζει μὲ ρητορικοὺς πατριωτικοὺς λόγους: « Ἀκατανόητα, τεράστια ἔπραξαν οἱ ἐλευθερωταὶ τῆς ἀγαπημένης μας Ἑλλάδος. Σώματα μικρά, διασκορπισμένα καὶ ἀδύνατα, μὲ τὴ μοναχὴ πίστι τῆς θρησκείας, μὲ τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδος των καὶ μὲ τὴν τόλμη καὶ μεγαλοψυχία ἐκείνων ὅπου καλύτερα προτιμοῦν τὸ θάνατο, παρὰ τὴν σκλαβιά, ν' ἀντιπαραταχθοῦν μὲ ἀμέτρητες χιλιάδες, νὰ τὶς χτυπήσουν νικώντας, καὶ νὰ κατατρομάξουν δύναμι μυριοπλάσια τῆς ἐδικῆς των ». Καὶ εἰς ἄλλων ἁσμάτων τὰς ὑποθέσεις, καὶ δὴ ἐκείνας, αἵτινες δὲν προέρχονται ἐκ μεταφράσεως, εὐρίσκομεν ὁμοίως ρητορικὰς ἐκφράσεις ἐθνικοῦ περιεχομένου.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐπίσης, ὅτι τὰ μεταφραζόμενα παρὰ τοῦ Μανούσου σχόλια τῶν ξένων ἐκδοτῶν δὲν ἀποδίδονται πάντοτε πιστῶς, ὅπου δὲ ὁ ἴδιος παραθέτει ἰδικὰς του παρατηρήσεις ὑποπίπτει ἐνίοτε εἰς σφάλματα. Τὴν πληροφορίαν π.χ. τοῦ Fauriel (τ. 1^{ος} σ. 9) περὶ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Μπουκουβάλα, ὅτι ἔδεται dans tout le continent de la Grèce, μεταφράζει: (τεῦχ. Β' 11) « τὸ τραγούδι... τραγουδιέται ἀκόμη εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ». Εἰς τὰ σχόλια τοῦ ἐρωτικοῦ τραγουδιοῦ « Δυὸ μαῦρα μάτια (τεῦχ. Β' σ. 147), παρασυρόμενος ἐκ τοῦ στίχου *νὰ ἴμουν κλέφτης, νὰ τὰ κλεφτα* (τὰ μάτια), ὁμιλεῖ διὰ τοὺς Κλέφτες καὶ τὸ ἦθος των... Διὰ τὸν τελευταῖον στίχον τοῦ τραγουδιοῦ Ἐλωσις Μεσολογγίου (τεῦχ. Β' 131) *μὲν κλαῖνε γὰρ τὸ σκλαβωμό, πὺν θὲ νὰ σκλαβωθοῦνε*, παρατηρεῖ ὅτι ὁ στερνὸς ἡμίστιχος εἶναι λαμπρότατος γὰρ τὸν δυνατώτατο εὐφημισμὸν του! » Συντέμνων τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Fauriel (I, 95) εἰς τὸ τραγούδι « ὁ Κίττος καὶ ἡ μητέρα του » γράφει ἀορίστως (τεῦχ. Β' σ. 144): « Ὁ ἥρωας τούτου τοῦ συμβάντος μένει ὅλως διόλου ἄγνωστος. Οἱ στίχοι ὅμως τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἐλληνικὴ χάρι καὶ δύναμι ». Ἀβασανίστως ἐπίσης ἀποδέχεται τὴν γνώμην τοῦ Fauriel (τ. 2^{ος} σ. 349) ὅτι ὁ Σαλλίπασᾶς, υἱὸς τοῦ Ἄλῃ, ἐγνώριζε καλῶς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν διάλογον τοῦ σχετικοῦ ἔσματος (τεῦχ. Β' σ. 113. Συμβούλιο τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ) παρουσιάζονται λόγια λέξεις. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Κατσιογιάννη (τεῦχ. Β' 63), ἂν καὶ εἶναι προφανές, ὅτι τὰ ἐκεῖ ἀναφερόμενα Τρίκαλα εἶναι τὰ θεσσαλικά, λέγει ὅτι « ἦταν ἀπὸ τὸ Μοριά... εἶχεν ἀπλώσει τὰς δυνάμεις του εἰς ὅλα τὰ βιλαέτια ἀπὸ τὴν Ἄρτα ἐπάνω καὶ Ψομιὰ ἕως εἰς τὰ Τρίκαλα τοῦ Μορέως ».

Ἄλλα τινὰ σφάλματα τῆς συλλογῆς Μανούσου προέρχονται πιθανώτατα ἐξ ἀβλεψίας: Ὁ Tommaseo εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Ὀλύμπου (σ. 359) παραθέτει ἐν ὑπομειώσει πίνακα τῶν ἀρματολῶν τοῦ Ὀλύμπου. Τὸν αὐτὸν πίνακα ὁ Μανούσος

ἀντιγράφει ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Πλιάσκα (τεῦχ. Β' 37). Εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Ζαχαράκη (τεῦχ. Β' 70), ἐνῶ σημειώνει «ἔχοντας καὶ ἄλλο ἀντίγραφο, με ἀρκετὰς ἀξιοπαρατηρήτους τροπολογήσεις, τὸ τυπώνομε», δημοσιεύει παραλλαγὴν ἐκ τοῦ Tommaseo σ. 199.

Καὶ ἄλλας ὁμοίας φύσεως ἐλλείψεις ἢ ἐσφαλμένας κρίσεις καὶ παρατηρήσεις θὰ εὔρη τις εἰς τὴν ἔκδοσιν Μανούσου. Ὀφείλονται αὐταὶ κατὰ κύριον λόγον εἰς τὰς ρομαντικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὑπὸ τῶν ὁποίων βαθύτατα ἦτο ἐπηρεασμένος ὁ ἐκδότης, ὡς καὶ εἰς τὰς κρατούσας τότε ἰδέας περὶ ἔθνους καὶ περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων προαγωγῆς τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων. Κύριος σκοπὸς καὶ ἐπιθυμία τοῦ Μανούσου ἦτο νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἀναγεννωμένης πατρίδος ἢ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δι' αὐτόν, ὡς καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους ἐκ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του, εἶναι προπάντων μέσον ἐξυπηρετήσεως πατριωτικῶν ἐπιδιώξεων.

Πᾶσαι ὁμῶς αἱ σημειωθείσαι ἀνωτέρω ἐλλείψεις δὲν ἀναιροῦν τὴν σημασίαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κερκυραίου λογίου. Θὰ ἔχη αὕτη πάντοτε τὴν ἀξίαν της ὡς ἡ πρώτη πλουσία ποιητικῆ συλλογῆ με σχολία εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν, περιέχουσα ὄχι μόνον τ' ἀξιολογώτερα ἐκ τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δημοσιευμένων τραγουδιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνέκδοτα, ἅτινα ὁ ἴδιος συνέλεξε με τὸν διακρίνοντα αὐτὸν φλογερὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην¹⁾.

20.12.1955

1)

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Εἰς τὴν σελ. 68, σειρὰ 23 ἀντὶ : 90 ᾄσματα καὶ 71 δίστιχα, νὰ γραφῇ: 78 ᾄσματα, ὁ θούριος; τοῦ Ρήγα, ἀπόπικσμα ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ 71 δίστιχα.

Εἰς τὴν σελ. 73 σημ. 2, σειρὰ 1, μετὰ τὴν λέξιν ἐξεδόθη νὰ προστεθοῦν αἱ λέξεις: ὑπὸ Coriolano di Bagnolo (βλ. κατωτέρω σ. 94) καὶ

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ
ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΩΤΕΡΩ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ

1. Συλλογείς καὶ ἐκδόται δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Bognolo Coriolano 95	Hughes Rev. Thos-Smart 66	Predl F.X.M.A von- 91
Bartholdy J.L.S. 62	Iken Carl 76	Quinet Edgar 85
Βέης Ν.Α. 91	Joss Paul Maria Leopold 80	Ross Ludwig 96 κέ.
Belloc Luise Sw. 79	Kemminghausen βλ. Schulte	Sanders D.H. 101
Buchon J.-A. 100	Kind Th. 81, 87, 88, 100, 102	Schmidt - Fhiseldeck 82
Bybilakis G. 97	Klein B. 74	Schulte-Kemminghausen 63
Γαζῆς Γ. 82	Κουγέας Σ. Β. 67	Sheridan Charles Brinsley 76
Γκνέντιτς Ν. 77	Leake William Martin 85, 92	Σουρμελής Δ. 88
Δαούτης Ζήσης 64	Lemercier Néromucène 72, 73	Soutzo Al. 84
Δαπόντε Καισάριος 60	Lüdemann W. v. 75, 81	Σουτσοσ 'Αλέξ. 92
Δελγάνος 'Ι. 83	Μανουῖσος 'Α. 102 κέ.	Soyter G. 63
Delgay J.-B. 83	Marshall F. H. 85	Stackelberg O.M. Baron von- 80
Dodwell Edward 65	Maurer Georg. Ludw. von- 90	Stephani Ludolf 99
D'Orient de Bellegarde 83	Müller Wilhelm 73 κέ.	Stephanopoli Dimo et Nicolo 60
Δοριέντος Δε Βελλεγάρδος 83	Μύλλερσος βλ. Müller	Theotoky B. 79
Elissen Adolf 101	Niebuhr Βαρθόλδος Γεώργιος 67	Tommaseo N. 98
Εὐλάμπιος Γ. 99	Ξανθόπουλος 102	Τσοπανάκος Παναγ. 93
Fauriel C. 68 κέ.	Οικονόμος Κ. 87	Ukert F.A. 87
Firmenich J.M. 95	Pashley Robert 92	Ulrichs H.N. 95
Friedemann Friedrich Traugott 75, 1	Rouqueville F.C.H.L. 61, 65	Voutier 68, 78
Guys 58		Χριστοφίδης 'Ηλίας 94
Haxthausen, Werner von- 62 κέ.		

2. Περιοδικὰ καὶ συλλογαί.

'Αθηνᾶ. ἤτοι ἀνάλεκτα γεωγραφικά, φιλολογικά, ιστορικά, οικονομικά καὶ περὶ ἐφευρέσεων 86	'Ἄσματα διαφόρων ποιητῶν 89	Mittheilungen aus der Geschichte und Dichtung der Neugriechen 75
'Ανθολογία Κορομηλά 89	Εὐνομία 81	Φιλολογικὸς Συνέκδημος 102
	'Ιόνιος 'Ανθολογία 88	
	Leukothea 76	

3. Τραγούδια.

(^οΑναγράφονται οί τίτλοι τραγουδιῶν ἢ τὰ ὀνόματα προσώπων καὶ τόπων εἰς τοὺς ὁποίους ταῦτα ἀναφέρονται. Εἰς τῖνα τραγούδια μὴ ἔχοντα τίτλον σημειοῦται ἡ κατηγορία, εἰς τὴν ὁποίαν, ἀνήκουν ἢ ἡ ἀρχὴ των)

- Ἄγια Σοφιά 102
 ἄγουρος πετροπελεκᾶ 88
 ἀδέρφια (τὰ δυό—) 80, 96
 Ἄδριανούπολις 92, 102
 Ἄθηναῖες (^οΑθηνιές) 87, 104
 Αἰτωλικὸν 78, 82
 Ἄλῃ πασᾶς 90
 Ἄλῃ Φαρμάκης 67
 ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως
 βλ. Κωνσταντινούπολις
 ἀναγνωρισμός - ἀναγνώρισις
 86, 89, 92, 100, 102
 Ἄναγνώστης 100
 Ἄνατολικὸν βλ. Αἰτωλικὸν
 ἀνδρείου ἕπνος 89, 91
 Ἄνδρικός 78, 89
 Ἄνδρονίκου υἱοὶ 102
 ἀνέβηκα στὸν Ὀλυμπο 82
 Ἄντωνης (καπετάν—) 85
 ἄπιστη γυναῖκα 89
 ἀποχαιρετισμός Κλέφτη 78,
 89, 91
 Ἄρβανίτες στ' Ἀνάπλι 89, 93
 Ἄρβανιτοπούλα 100
 ἀρπαγὴ 89, 91
 Ἄρτας γεφύρι 88
 Ἄρχοντόπουλο (Νοταρᾶς) 93
 ballade (Μανρογένε) 72
 Βέβρος 102
 Βεληγκέκας 89, 91
 Βελῆ πασᾶς 86
 βλαχοπούλα ἀποθνήσκουσα
 100
 Βλαχώρι βλ. Βραχώρι
 βοῆ ἐκ τοῦ μνήματος 89, 100,
 102. Βλ. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ
 μνήματος
 Βότσαρης βλ. Μπότσαρης
 Βραχώρι 78, 83
 Colokotronis βλ. Κολοκο-
 τρώνης
 γαμήλιον ἔσμα 91, 92, 100
 Γαρδικίου ὑποδούλωσις 91
 Γαρδικιῶται 67
 γεράλαφος καὶ ζάρακος 96
 100
 Γέροντα ναυμαχία 81
 Γεωργάκης 78, 82
 Γεωργάκης καὶ Φαρμάκης 89,
 100
 Γιώργης Γιαννιάς 78
 Γεωργοθῶμος 91
 Γιάννης παιζῶν αὐλὸν-νε-
 ραῖδα 96
 Γιαννούλας ἀρπαγὴ 89
 Γιώτης 89
 Γλημίδης (ρίμα) 92
 Γραμποῦσα 92
 Γυφτάκης 78, 91
 Gyrhtakis 74
 Despo's Tod 74
 Δῆμος 78, 89, 91, 102
 Διάκος 90, 91, 94, 100
 Dimos (Das Grab des—) 74
 δίστιχα 59, 61, 64, 65, 67, 68,
 81, 91, 92, 95, 98, 101
 Δράμαλης 93
 ἐβγάτ' ἀγόρια στὸ χορὸ 92
 Ἐβραιοπούλα 96, 100
 ἐλάφι καὶ ἥλιος 77
 ἐπιθαλάμια ἄσματα 91
 ἔρωτας φανερωμένος 100, 102
 ἐρωτικὸν ἔσμα 79, 82, 80, 91,
 92, 102, 105
 ἐσένα πρέπει, ἀφέντη μου 91
 Ἐρωτοκρίτου πάθη 76
 ζαρκάδι 96, 100. Βλ. καὶ γε-
 ράλαφος
 Ζαχαράκης 106
 Ζαχαριάς 87, 91, 93
 Ζερβοπούλα 97
 Ζῆδρος 82
 Θεοδώρου ρίμα 92
 θρηῶνος μητρικός 89
 Ἰότης βλ. Γιώτης
 Καλιακούδας 78
 Καραϊσκάκης 93
 Κάστρο Ὠριάς 96, 97. Βλ. καὶ
 Ὠραία τοῦ Κάστρου
 κατάρα ἀγαπητικοῦ 89, 100
 Κατσαντώνης 85 κέ.
 Κατσαρὸς 104
 Κατσογιάννης 105
 κάτω στὴ Ρόδο στὸ Ροδο-
 νῆσι 97
 Κιαμὶ μπεις 89, 90, 91, 93
 94
 Κίσσαβος 87, 97
 Κίτσος 89
 Κλέφτες 66, 89, 91, 100
 Κλέφτη ἀποχαιρετισμός βλ.
 ἀποχαιρετισμός
 Κολοκοτρώνης 73, 82, 93, 94

- Κοντογιάννης 91, 93
 κολοχέρης 100
 κόρη εις τὸν Ἄδην 96, 100
 κόρη καμαρώνουσα 100
 Κουτσοχρήστος 100
 Κρήτη 79
 Κύπρου τραγούδια 67
 κυρά Χρυσή τὴν Κυριακὴν 91
 Κυρίσης Μιχάλης 89, 91
 Κωνσταντινούπολις 89, 91, 92
 Κώστας 80
 Λάζος 82
 λατρευτικὸν ἔσμα 102
 Λεπενιώτης 86
 Λιάκος 86, 89
 Λιάκου γυναίκα 89
 λυγερὴ στὸν Ἄδη 86
 μαγευμένοι 77
 μαϊνάτικο τραγούδι 90
 Μανόλης καὶ γιαντίσαρος 91
 μάτια 105
 ματινάδες 92
 μαῦρα μάτια βλ. μάτια
 Μαυριανὸς 72
 Μαυρομιχάλης 93
 Μεσολόγγι 78, 79, 84, 85, 89,
 91, 92, 94, 105
 Μηλιῶνης 89
 μισεμὸς 91
 μοιρολόγιον 83, 94, 98
 Μονεμβασιά 78, 82
 Μουσάγας 87
 Μπερατίου ἄλωσις 91
 Μπότσαρης 77, 82, 84, 89,
 91, 93, 95, 100
 Μπουκουβάλας 65, 72, 78, 89,
 91, 105
 Mutter (Die Klage der-) 74
 νανάρισμα 77, 100
 Νάνος 89, 91
 Ναύπλιον 89, 93 94
 ναύτης 102
 Νεράδα 96
 Νικοτσάρας 82, 89, 100
 Νοταρᾶς βλ. Ἀρχοντόπουλο
 νυκτερινὴ περπατησιὰ 89, 100,
 102
 Ξενιτιά 80, 82, 91, 96, 100,
 102
 ὄλες οἱ μελαχρινές 90, 92
 Ὀλυμπος 78, 80, 87, 89, 91,
 100, 102, 105
 ὄνειρον Δήμου 78
 Παπᾶς 82
 Παπαφλέσσας 93
 pastoral (chant) 83
 πεθερὰ 88, 104
 Περιστερούλα ἡ νύφη μας 91
 περπερούνα 100
 Πετμεζαῖοι 87
 πιστὴ σύζυγος 86
 Πλιάσκας 78, 91, 106
 ποιμενικὸν ἔσμα 83
 ποιὸς εἶδε πρᾶσινο δεντρὶ 80
 Πορφύρης 102
 πραγματευτὴς 80
 Ραψάνης καὶ Τυρνάβου σει-
 σμὸς 82
 ρουμανικὰ ποιήματα 95
 Ροῦμελής τραγούδι 61
 Ρωμὸς καὶ Ἐβραιοπούλα 96
 Σάμος 89, 94
 σεισμὸς 82, 96
 Σκατόβεργας 91, 95
 Σκυλοδῆμος 78, 88
 σουλιώτικο 66, 67, 89, 91, 92,
 93, 102
 Σταθᾶς 78, 89, 91
 σταμνὶ τσακισμένο 90, 100
 Stergios 74
 Στέργιος 89, 91, 102
 σωφροσύνη 88
 τάφος Δήμου 78, 89, 91, 102
 Βλ. καὶ Δήμος
 Τζελεπῆς 92
 τραγουδίστρια 89
 τρίκορφο βουνὸ 91
 Τρίπολη, Τριπολιτσά 61, 89,
 90, 94, 95
 Τσαμαδὸς 85, 100
 Tsavellina 74
 Τσέλιος 82
 τσοπάνης καὶ χάρος 96, 100
 Τυρνάβου σεισμὸς 82
 ὕπνος ἀνδρείου 89, 91
 Φροσύνη 80
 φωνὴ ἐκ τοῦ μνήματος 80, 82,
 92. Βλ. καὶ βοή ἐκ τοῦ μνή-
 ματος
 Φώτης υἱὸς τοῦ Ζήδρου 82,
 100
 Χάρος καὶ κόρη, 80, 89, 91
 Χάρος καὶ τσοπάνος 96, 100
 Χάρος καὶ ψυχαὶ 89
 Χατζῆ Μιχάλης 92
 Χατζησεκρέτης 92
 χελιδόνι - χελιδόνισμα 100, 102
 χήνα (περπατεῖ σά-) 65, 100
 Ψαρά 89, 94
 Ὁρα καλὴ σου, βασιλιά 97
 Ὁραία τοῦ Κάστρου 100. Βλ.
 καὶ Κάστρο Ὁριάς